

The Project Gutenberg eBook of Ihmisestä ja elämästä: Kirjoitelmia, by Volter Kilpi

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Ihmisestä ja elämästä: Kirjoitelmia

Author: Volter Kilpi

Release date: March 6, 2016 [EBook #51375]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IHMISESTÄ JA ELÄMÄSTÄ: KIRJOITELMIA ***

Produced by Jari Koivisto and Tapio Riikonen

IHMISESTÄ JA ELÄMÄSTÄ

Kirjoitelmia

Kirj.

VOLTER KILPI

Otava, Helsinki, 1902.

K. Malmström'in kirjapaino.

SISÄLLYS:

Ajattelusta.
Katsomuksen ihanuudesta.

Ihmisestä.
Taiteesta ja siveydestä.
Totuudesta.
Puhe ilosta.
Hautajaispuhe.

AJATTELUSTA.

Uskon että ainoastaan totisesti ihmisellinen voi totisesti vaikuttaa ihmiseen. En ainakaan minä tiedä mistään muusta puhtaasti ihastuneeni kuin siitä, joka voimakkaasti on koskenut minua ihmisenä, ja ikäänkuin levittänyt tuntevaa ihmistäni. Olen lukenut Shakespearea väkevällä riemulla, tunnustan sentään että tämän riemuni pääasiallisin sisältö on ollut ilo niistä persoonallisista tunteväreistä, jotka saa tuntea hänen sanojensa edessä. Häntä lukiessa kasvaa ikäänkuin uudeksi syvemmäksi ihmiseksi, johon elämä tuntuu väkevämminä selväväreisempinä liikutuksina. Nautinto onnistuneesta taideluomasta ei ole pääasia, vaan nautinto runoilijan luomiseen puhkeavasta tunteesta, johon itse sulaa, herättää mielen ihanimmaksi, on tiheämpi, syvämpi, sisältöisempi ihminen Shakespearea lukiessaan, ja siitä olostaan on riemussa; nauttii siitä, että itse herää runoilijan tuntemuksessa väriseväksi ihmiseksi. Samoin sulaa Goethen runoelmiin, niissäkin herää syväntuntoisen ihmisen tuntemusmaailmaan ja elää sen tuntemukset itsessään, hänenkin runoutensa tykättää selkeänä elettyinä elämäntuntemustapana lukijaan ja vuodattaa hänen omaväreisekseen ihmiseksi, Goethekin värisyttää ihmistä syvemmäksi. Myöskin muussa taiteessa nauttii ihanimmin siinä paljastuvasta ihmisen tuntemistavasta. Tizianin teosten väkevin nautintoväre lähtee niiden kokonaishengestä, siitä taiteilijan temperamentti-ilmakehästä, josta koko teos on vuodatus, ja joka jokaisessa vetäisyssä siinä ikäänkuin hengittää itsensä ilmi, taiteilijan tuntemistapa nousee kuin huumaava exoottinen tuoksu koko teoksesta ja tekee sen ihmisellisesti eläväksi katsojalle. Samoin nauttii Böcklin'in teoksissa luovasta ja tuntevasta ihmisestä, tuntee joka piirroksessa läsnä taiteilijan koko tuntemuksessaan, ja värähtyy hänen tuntemiseensa, hänenkin taiteessaan on ihanin ja täysin nautinto tuntevan ihmisen tuntemisessa. — Niinkuin taide, niin on filosofiakin minusta ihmisen tuntemista ja ihmisestä nauttimista. En tiedä, mitkä sanat riittäisivät kuvaamaan sitä sisällistä nautinnonkyllyyttä, jota olen Platoa lukiessa tuntenut. En silloin sentään riemastunut hänen maailmankatsomuksensa rakenteesta — jätin kesken hänen Timaioksensa lukemisen —; enkä tuntenut muuta kuin kylmän ihmetyksen sekaista respektiä hänen ajatus-systeeminsä kokonaisuuden edessä, riemuni lähde oli se sisällisen katsomuksen tarkkuus, jolla hän määrittelee ihmisen ajatusliikuttuksia, ja jotka määrittelyt tarkoissa ja varmasti vedetyissä piirroksissaan antavat nähdä äärettömimmästi viljeltyyn ihmismieleen. Toisissakin ajattelijoihin olen syttynyt iloon ainoastaan siinä määrässä, missä heissä on minulle paljastunut ihminen. Pascal, Spinoza, Schopenhauer ja Emerson ovat joskus koskeneet rintaani semmoisella nautintorikkauksella, että sitä tuntien riemu melkein on polttanut mieltä, mutta se on tapahtunut ainoastaan silloin, kun heidän sanansa ovat ikäänkuin puhjenneet heidän olemistuntemuksensa keskeltä, ja valaneet sen elävänä värityksenä minuun.

Ainoastaan semmoinen sana tai semmoinen luoma, joka on ikäänkuin sanojansa tai luojansa omasta olemuksesta kiskaistu, ainoastaan se voi toisellekin olla hänen oman sisällisen olemuksensa valaistukseksi. Henkisen luoman, joka tahtoo elävästi vaikuttaa, tulee olla ikäänkuin puhkeemusta ihmisen omasta itsestä, ikäänkuin ihmisen oman itsensä ilmeiseksi vuodatusta, silloin sillä on sisältönään ihmisen elämäntuntemus, ja silloin se voi herättää havaittavaksi saman elämäntuntemuksen toisessakin ihmismielessä, jossa se kyllä on uinunut, mutta sentään havainnosta kätkeytyä. Kun henkisen luoman juuret tällä tapaa ihan tunnettavasti ovat ihmisen omassa tuntemuksessa, silloin se henkinen luoma olemassa-olossaan on ihmisen tuntemustavan paljastus, ja semmoisenaan sillä on elävä, sisällistä ihmistä havaittavammaksi kehittävä vaikutusvoima siten että jokainen sitä tuntemaan syventyvä ihminen sen olemassa olossa tuntee ikäänkuin itsensä ja tuntemisensa toteutetuksi.

Ihmisen tunnettavissa ei ole muuta, kuin ihmisen tunto maailmasta. Eihän ihmiselle muuta voi olla olemassa kuin se, minkä hän aistimillaan huomaa. Mutta aistimet tuntevat ainoastaan vaikutuksia, se maailma siis, joka ihmisellä on edessään, ei suinkaan ole maailma itsessään, ainoastaan sen maailman vaikutus ihmiseen: maailma semmoisenaan, kuin se on ihmisen edessä, on ihmisen tuntoa. Mutta semmoisenaan on siis koko maailma semmoisena kuin se ihmiselle voi ilmestyä ihmisen tunnossa läsnä, ihmisen tunto on olemisen kuvastusta, ihmisen tulee vaan oppia havaitsemaan sisäisyyttään, havaitaksensa maailman. Meissä itsessämme, meidän tuntemuksessamme on koko maailma olossaan ja muodostumismahdollisuuksissaan embryonaalisesti läsnä, meidän täytyy vaan sisällisen itsensä syventymisen tietä oppia kehittämään havaittavaksemme tämä olemisessamme oleva maailmankuva,

jotta maailma selkenisi meidän eteemme heleässä kokonaisuudessaan. Oma itsemme, oma tunteemme on meille ikäänkuin ikkuna, jonka kautta voimme heittää valaistun silmäyksen kaikkeuteen. Menen niin kauas väitteessäni että sanon, että kaikki ajatukset, joissa maailma on selkeentynyt ihmiselle, ovat ammennetut itseänsä tuntemaan syventyneestä mielestä. Newtonin painolain synnytyshetki oli se hedelmällinen silmänräpäys, jolloin syvämielinen ihminen päilyi rauhaisimmasti ja kokoontuneimmasti itsessään, ja jolloin hän välittömästi voi itsessään havaita erään satunnaisen ulkonaisen huomion herättämät ajatuksensa niiden kaukaisimpiin johtopäätöksiin asti. Pakottaneessa itseyden rauhassa on Edison kuunnellut niitä sisäisiä ääniä, jotka hän kuin sisäisen vaistomaisen divinatsionin avulla on antanut muodostua keksintöjensä ihmeiksi. Kaikki luominen ja kaikki ymmärtäminen on sisällistä itsensä kuulustelua, ja sen kuulemansa taipuvinta noudattamista. En kyllä voi sisällisellä kokoontumisella oppia tietämään koska keisari Nero hallitsi, ihmis-Neron ymmärrän sentään, ja minulla on avain kaikkiin hänen tekoihinsa, kun itseäni sulkeudun ja itseäni katson; Danten Beatrice'sta ei historiallisella varmuudella tarvitse tietää mitään, itse Beatrice'n voi sentään ymmärtää hänen sisäisimpään olemusväristykseensä asti itseänsä tuntemalla. Ihmisen oma mieli on ikäänkuin keskiö, josta koko olemisen vähävähältä voi ihmiselle seljetä, jos hänellä vaan on mahtia pysyttelemään tämän sisällisen tuntemiselämänsä kestävässä havaitsemisessa. Oman mielensä mediumilla on ihminen ikäänkuin olemisen sydämessä, johon kaikki tuntuu, ja josta käsin, jos hän vaan on tarpeeksi syvämielinen, ja syvämielisytydessään kestävä, hän välittömästi voi itsessään läsnäolevasti tuntea olemisen muodostavat lait. Kreikkalaisessa tarustossa kerrotaan eräästä egyptiläisestä jättiläisestä, joka oli sellainen, että niin monta kertaa kun hän painiskelussa heitettiin maahan, hän joka kerta maahan koskettuaan kimmahdi ylös uudistunein voimin. Samallinen, aina läsnäoleva uudistuksen ja voiman lähde, kuin maa tälle jättiläiselle, on ihmisen ajatukselle ihmisen oma mieli. Milloin tahansa ja millaisissa kysymyksissä tahansa, jos niiden edessä vaan onnistuu keskittymään itseensä, niin virkoo kohta koko olennon lävitse rauhottuvaan selkeyteen. Ihminen voi itsessään löytää rauhottavan vastauksen kaikkeen. Eikä yksin sitä, vaan vielä voi hän ainoastaan itsestään löytää sen vastauksen, joka yksin rauhottaa hänet kysymästä. Ihmisen oma mieli on maailman kaikkeuden peili, ja oman mielensä havaitsemisessa selkenee maailma ihmiselle.

Ei ole mitään muuta joka totisimmasti ansaitsee olla ihmisen vakavan huomion esineenä kuin ihmisen oma mieli. Ainoastaan silloin kun pysymme oman tuntemuksemme pohjalla, voimme puhua ja esittää totta ja todeksi havaittavaa. Sekä taiteilija että runoilija ja filosofi saavat esitykseensä totista vaikutusvoimaa ainoastaan siinä määrässä, missä he ovat saaneet valetuiksi siihen paljasta, paljaasti ilmenevää olemisen tuntemistaan. Jos on taiteilija, on luomisen ilo siinä, että saa tuntemansa esitetyksi tarkimmassa muodossa. Tuossa on ikkunani edessä lehtimetsä, jonka iltapäivän aurinko kuvaa kultaiseksi. Jos ajattelisin sen tauluksi, täytyisi taiteilijan sitä maalatessaan olla sykähtänyt riemuksi nähdessään sen lehtimetsän kimaltelevaa vehreyttä ja valon ja varjon väkkeytyä sillä, sen riemunsa hän tauluksi maalaisi. Hän tavottaisi teokseensa tunteensa maisemasta, ei itse maisemaa ja hänen suuruutensa olisi siinä, että hänen riemutunteensa maiseman näystä kasvaisi niin eläväksi että se ikäänkuin itse häntä itseäänkin hallitsevana pakottaisi kaikki hänen taidekeinojensa palvelukseensa puhtaassa selkeydessään ilmitullakseen. Todellisen taiteilijan taide on hänen tunteensa välitöntä kuvaa, esityksen taito on ainoastaan tämän sisäisen tunnon vapaata esille tulvahuttamista. Samoin on asianlaita sanalla luovan taiteilijan kanssa, olkoon hän sitte runoilija tai filosofi. Hänenkin kuvausaineensa on aina hänen oma mielensä. Runoilijan pitää ikäänkuin sulata mielessään kuvauksensa ennenkuin hän voi pukea sen sanoihin. Runoilija luo ikäänkuin jonkinmoisessa huumaustilassa, tunteensa havaitsemiseen sulkeuneena, tunnettansa hautoen. Tässä tilassa pysyttelemisen kysyy intensiivisintä hengen ponnistusvoimaa, täytyy koko olonsa tarmolla isoleerautua tunteensa ja sulkea kaikki muu huomiostansa, mutta ken siihen kykenee, hänelle tulevat kuvaus-sanat ikäänkuin lahjana, ne kirpoavat itsestään ja valmiina itse kuvattavan asian keskeltä: luoma kypsyy ikäänkuin itsestään mielestä, joka on kaikella tarmollaan keskittynyt sen luomiseen. Onkin varsin helppoa erottaa todellisen runoilijan sana ainoastaan runoilijana esiintyvän sanasta, kenellä vaan on korvaa siihen, hän voi sen yhdestä ainoasta lauseesta kuulla. Jokikisen sanan täytyy olla synnytetyn rinnan keskeltä, sen täytyy olla kuin kärjen, joka kirkahtaa esiin tunteen keskeltä, erehtymättömällä varmuudella sanaksi divineeratun. Semmoisen runouden tuntee kohta helähtelyltään, ja semmoista lukien tuntee seisovansa varmallalla pohjalla, uskaltaa uskoa joka sanan totuuteen, välittömästi tuntee, että joka sana on ammennettu siitä lähteestä, josta yksin voi ammentaa alkuperäiset ja tosisisältöiset sanat: tuntevasta ja tunnettaan elävästä ihmismielestä. Mutta missä kirjailija ei osaa sanojaan tältä pohjalta löytää, siellä hän ei myöskään ole runoilija, ja hänen sanansa ovat juurettomia kukkasia, jotka kohta kuihtuvat. On merkilliseksi kärsimyksiksi lukea semmoista kirjailijaa, joka ei kuvauksessaan osaa pohjautua omaan mieleensä, tuntee, kuinka hän ei kertaakaan osaa puhkaista itseänsä esitettävänsä ytimeen, näkee hänen toisinaan olevan lähellä jo sitä, ja jännittyneellä väristyksellä odottaa hänen nyt kerrankin osaavan oikeaan, mutta seuraavassa sanassaan hän jo liuskahtaa oikeasta tähtäystavasta: hän olikin ainoastaan huomaamattaan sattunut oikeaa sanontatapaa lähelle. Semmoista kirjailijaa lukee ihan samalla mielellä, kuin katselisi lasta, joka huolettomasti leikittelee jalokivillä, ollenkaan välittämättä, heittääkö hän ne kadoksiin, vai ei, eikä itse voisi tehdä mitään niiden kivien pelastamiseksi. — Todellinen runoilija puhuu aina alkuperäisesti, ja joka sanansa, jonka hän sanoo, sanoo hän ainoalla,

kuvattavalleen mahdollisella kuvaustavalla: oikealla tavalla, ja sen oikean tavan löytää runoilija aina, kun hän runoilijana luo; hänellä ei nimittäin herää mielessäänkään muuta kuin se kuvaustapa, ei voi herätä muuta kuin se, jos hän vaan välittömästi antaa tunteensa puhjeta sanoikseen. Onkin vallon väärin otaksua todellisen runoilijan luomassaan tehneen jotakin taidollisen punnitun laskun mukaisesti, siten että hän edeltäkäsikin olisi laskenut taidekeinoja vaikutuksen. Niin pintapuolisesti ei runoilija luo. Ainoana ohjeenaan pitää hän sisäistä taideteokseksi kumpuavaa tunnettaan, ja jos hänen esityksessään tulee joitakin erityisiä taidekeinoja näkyviin, ovat ne syntyneet itsestään, melkein itsetiedottomasti, ainoastaan siitä pakosta, että hänen tunteensa, tullakseen suorimmassa ja luonnollisimmassa muodossa esitetyksi oli tarvinnut juuri sitä keinoja. Sinä silmänräpäyksenä, jona muodostaa sisäisintä tuntoa sanoiksi, ei todellakaan ole aikaa niin kepeihin sivuajatuksiin, kuin olisi ajatus yleisöstä, johon yrittäisi vaikuttaa taidetempuilla, sinä hetkenä on pyhästi ja ainoasti luomistehtävänsä läpikäyminen, eikä totisesti riitä huomiota muuhun, kuin etsimään vastaavinta ilmaisumuotoa havaitsemalleen tunnekuvalle. On taideluomisen alentamista otaksuakaan muuta. Totisesti, ei ole keveätä synnyttää totta ja totuutensa voimalla ainaisesti pysyvää runouden sanaa, ja sinä hetkenä, jona semmoinen on syntymässä ei yhdelläkään ihmisellä riitä voimaa luomisestaan herpaistumatta kantaa mielessään toista vierasta ajatusta. Runoilija on tunteidensa pappi, hänen ainoa ja ihana tehtävänsä on kehittää sanoiksi maailman kuva, niinkuin hän itse sen välittömästi tuntee, eikä hän runoilijana ole muuta kuin oman itsensä katselemisen ja kuuntelemisen hartautta.

Samoin kuin runoilijalla on ajattelijallakin ainoastaan omassa itsessään sanottavansa ohje. Ajattelijakin ainoastaan muodostaa omaa sisäistä tuntoa sanoiksi. En tarkota ajattelulla mitään ulkonaista itsenäistä hengen toimintaa ihmisessä. En usko että ihmisen ajatus omana itsenään, itsestään lähtien ja johtopäätöksiin oheten voi olemiselle antaa mitään selitystä. Ihmisen ajatus ei ole mikään itsenäinen voima, ainoastaan ihmisen tunnon havaittajana voi se elämää selittää. Ajatus on tuntoon nähden palveleva, tunnon vivahduksia huomaava, tuntoa esittävä, tunto tulvii ilmi ajatuksena, ainoastaan näin käsitettynä on ajatuskin elementaarisesti selitysvoinainen. Ajatus ei voi ulospäisessä, johtopäätöksiä rakentelevassa toiminnassaan mitään ehdotonta selitystä antaa, ell'eivät sen johtopäätöksetkin ole selviä ja selvästi tunnettavia ihmistunnon emanatioita; sen sommittelut ovat muutoin illuoorisia rakennuskangasteluja, joilla lähtöpohjanaan on kyllä ollut tunteen totuus, mutta joiden jatketussa rakenteessa tämä pohjatunne sitte on löyhentynyt melkein olemattomaksi. Kaikki kauas pohjatunteesta edennyt abstraksioni, olkoon se näennäisesti rakenteessaan kuinka logillinen tahansa, ei itsessään sisällä muuta vaikuttavaa totta, kuin minkä se lähtöhetkenään on tunnon pohjalta saanut, mitä se ohi sen yrittää todistaa on löyhää ilmasta imettyä fantasteriaa, niin rautaisella logillisuudella kuin se olkoonkin esitetty. Ainoastaan silloin kun ajatusrakenne koko ajan ikäänkuin kumpuaa tunteen havaitsemisesta, kun se on ikäänkuin ilmitullutta tuntoa, silloin se on joka lauseessaan täysiarvoista, eheälle helähtävää totuuden metallia. Sen lausekäytännössä saattaa kyllä löytää himmeämerkityksisiä määritelmiä, mutta se ei senvuoksi menetä selittävää arvoaan, ne sen määritelmät kun eivät johdu toisistaan riippuvista päätelmäketoista, eivätkä muodosta rengasta uusiin päätelmiin, vaan ovat suorastaan havainnosta ammennettuja mielentilojen kuvauksia, jotka uudessa kuvausyrityksessä helposti voivat tulla korjatuiksi ja kirkastetuiksi. Ajattelu on ihmisen kyky havaita sisäisen tunteensa liikutuksia.

Ajattelijan huomioalana on yksinomaisesti ajattelijan oma mieli, hän produseeraa ajatuksissaan ainoastaan itseään. Ajatukset ovat valmiina hänessä, hänen omassa mielessään läsnä, ne ovat ehkä hänen huomiostaan poissa salassa häneltä, mutta ne ovat hänessä, eikä hänen tarvitse kuin tarkemmin ja varmemmin ottaa tunteva itsensä huomionsa, havaitaksensa ne. Jos hän esittää jotain, ei hänen silloin tarvitse sanan varsinaisessa merkityksessä ajatella, hän ainoastaan palaa itseensä, ja esittää, mitä hän itsessään havaitsee; ajatukset ovat jo ennen valmiina hänessä, hänen ainoa nautintorikas huolensa on tuoda ne ilmi tarkimmissa ja sisällönmukaisimmissa sanoissa. Ajattelun, siinä merkityksessä kuin minä sen ymmärrän, voima on siinä että on pontta keskittyä tähän itsensä havaitsemiseen horjahtumatta ja kestävästi koko olollaan. Jo siihen sisälliseen havaitsemiseen ponnistava yritysikin vaatii hengen voimaa, ja siinä havaitsemistilassa pysytteleminen on ihmishengen voimakkain teko. Mutta siitä teosta virkoavatkin ihanat hedelmät, jos siihen onnistuu. Kaikki selkenee yhdessä hetkessä. On ikäänkuin ilmestyisi valaiseva kynttilä huoneeseen, joka hetkeä ennen oli pimeä, ja ikäänkuin nyt yhdessä hetkessä välittömästi näkisi kaiken sen kokonaisuuden, jota ennen oli pimeässä tunnustelevilla tutkimuksilla ja hapuilevilla johtopäätöksillä turhaan koettanut kokonaisesti käsittää. Siinä tilassa tuntee totuuden, ei sitä ajattele, vaan sen tuntee ja havaitsee suorastaan. Kun sillä tapaa ikäänkuin hautoo itsensä yllä, voi tavata ihan oman itsensä mukaisen ja omaa itseään sisällisesti ja täydellisesti tyydyttävän vastauksen joka-ainoan sieluumme ja oloamme koskevaan kysymykseen. Jos tarpeellisen ajan jaksamme ponnistautua pysymään tässä sisällisessä havainnossa, voimme kypsyä ajatus- tai tunto-tilaamme täydellisesti selvittäviin sanoihin; saattaa kyllä kulua hetki ja monta hetkeä, jolloin sitä sanaa tavotellissamme saamme kärsiä voimattomuuden kipua, mutta jos meillä on voimaa olla kärsivällisiä, kirpoo se selittävä sana viimein meistä, se sana, joka on ajatustilamme suurin ja ainoa kuva, ja jonka sanottuamme tuntemme ihanan tyydytyksen siitä, niin välittömästi oikea se on ja suorastaan tuntemisemme sydämmestä virvonnut. — Mikä tällä tapaa on

sanoiksi vaivattu on aina eheimmästi alkuperäistä. Saattaa kyllä olla, että sama tunnesisältö, joka täten on tullut sanojen muotoon kypsytyksi, jo ennenkin on ollut sanoiksi muodostettuna. Se ei sentään merkitse mitään ajatusesityksen alkuperäisyyteen nähden, sillä yhtähyvin kuin eri taiteilijat voivat alkuperäisesti ja toisiaan kopioimatta kuvata samaa maisemaa, yhtähyvin voivat eri ajatustaiteilijat kuvata samaa tuntemustilaa alkuperäisellä itsestään ammentavalla tavalla. Platon ajatukset saattavat uudestaan ja uudestaan toistua hänen omissa kirjojussissaan, ne samat ikäänkuin ihmisolennon juurta paljastavat ajatuskuvaukset toistuvat jok'ainoassa myöhemmässä, todella itsestään luovassa ajattelijassa. Sittenkin lukee niitä joka kerta yhtä rajattomalla riemastuksella, ne kun joka kerta yhtä välittömästi paljastavat olemisen sydänhermon tuntevan ihmisen eteen, ja tekevät sen aina itsensä pohjalta, omaa itseään pyhällä, syvimpää tavottavalla vakavuudella esittäen, tekemättä ainoassakaan piirroksessaan kuollutta lainausta toisilta, vaan aina vastaten joka piirtäisystään koko itsellään. Itse ajatuksen tulos ei olekaan ollut pääasia tässä luomistyössä, se hengenponnistus, jolla ajatuksen havaintoon ja esitykseen on tultu, on riemastuttavinta siinä, ja ainoastaan se, joka siihen kykenee, ansaitsee kantaa ajattelijan kuningasnameä, ja ainoastaan hänen sanoillaan on epäämätön alkuperäinen selitys-suverenetaättius henkisten asiain käsittelyssä.

Ihminen voi omassa mielessään löytää sen henkisen tasapainopisteen, jossa hän voi päästä rauhaan kaikilta eteensä astuvilta kysymyksiltä. Hän ei kyllä voi tätä tietä päästä koko olemisen paljaaseen ymmärtämiseen, mutta hän voi päästä tuntoon siitä, mitä hän ihmisenä ja itsenään siitä voi ymmärtää, ja sillä on ihminen sisältään tyydytetty. Sisälliseen, tuntevaan havaitsemiseen vaipumalla ei kyllä voi tulla selkeyteen siitä, mistä ja miksi oleminen on, mutta siinä tilassa voi välittömästi omassa mielessään havaita että ihminen voi sen kysymyksen selvittämiseen päästä yhtä vähän kuin pallo voisi hävitä itseensä, tai silmä erottua itsestään ja nähdä itsensä, ja sillä välittömällä havainnolla iäisestä mahdottomuudesta vastata siihen kysymykseen, herpaisee sen kysymyksen itseltänsä. Minä tiedän, että jos aistittavasti kuvittelee ääretöntä, ääretöntä aikaa, tai taivaan rajatonta avaruutta, että siitä kuvittelustaan palaa huimaistuna: ikinä ei lennä ajatus niiden matkojen taakse, jotka aukenevat ylläni ja ympärilläni, ja jos sitä yritänkin, vaivun tupertuneena siitä yrityksestäni. Mutta kerran tehtyäni sen yrityksen ja tunnettuani niiden ajatusten pyöritystä, tunnen myöskin tuntoelämäni koko voimalla, että olen mennyt ajatuksillani siihen rajaan, jonka ulkopuolelle ihminen ei olemis- ja ihmisluonnostaan kirpoamatta voi mennä. Minä tarkotan että näissä olemisen ääriä tavoittelevissa kysymyksissä voi, kun koko henkensä ponnella vavahtumatta keskittää huomionsa itseensä ja tuntemuksensa mahdollisuuksiin, että silloin voi siinä ajatuksessaan päästä niin kauas kuin ihmisen olemiselle on mahdollista, mutta että samassa hetkessä pääsee huomaamaan, tai ei yksin huomaamaan, vaan suorastaan aistittavasti tuntemaan, kuinka ihmisen oma oleminen ajassa ja paikassa, oleminen siis ylialaan, on hänen tiellään voidakseen puhtaasti nähdä olemisen sisimpään: ihminen niinkauan kuin hän on olemassa, ei voi puhkaista olemistaan ja heittää vapaata esteetöntä silmäystä kaikkeuden ylitse, hän itse itsenään on huomionsa tiellä. Ken sitä yrittää, hän tekee yrityksen Midgardsormenin nostamiseen, ja jos hän siinä onnistuisi, särkyisi hän samana hetkenä olemasta ja puhkeisi itsensä ulkopuolelle. Mutta se on mahdotonta niinkauan kuin ihminen olemassa on, ja kun kerran tämän mahdottomuuden koko sisällössään ja merkityksessään elävästi itsessään tuntee, silloin mukautuu myöskin tyydytettynä olemisensä asettamaan rajaan. — Ikäänkuin tässä olemisemme juuria tunnustellessa, samoin voimme muihinkin eteemme astuvissa kysymyksissä löytää itsemme mukaisen ja itseämme täydellisesti tyydyttävän vastauksen ainoastaan siten että kuuntelemme sen vastauksen omasta tuntemuksestamme. Ainoastaan oman tuntemuksemme pohjalla seisomme varmalla vaappumattomalla pohjalla hämärän elämän keskellä, ja ainoastaan siinä välittömästi havaitsemaamme voimme esittää sillä varmalla uskolla että totta puhumme.

Väitettäneen että on ajattelijoina, joiden produktioitapa on toinen, jotka tekemällä suoranaisia ulkonaisia havaintoja varsinaisesti tutkivat elämää, ja sitte tämän uloskohtaisen tutkimuksen perustalle ja sitä punniten rakentelevat johtopäätöksiään maailman ulkonaisen olemisen selitykseksi. En tunnusta näille filosofian nimeä. Ymmärtääkseni katoo ihmiseltä kohta varma pohja, kun hän jättää oman mielensä tuntemisen. Ei ihmisen havaittavissa ole mitään muuta varmaa kuin hänen oma mielensä, tai oikeammin ne liikkeet ja liikutukset, joina maailma kuvastuu hänen mielessään, ja jotka tekevät hänen oman mielensä havaittavaksi hänelle. Sentähden se, joka väittää muuta alkuperäistä havaintoperustusta ajatushuomiolleen mielestäni jo lähtökohtansa valitsemisessa tekee mahdollisimman suuren perusvirheen, ja todistaa jo tämmöisellä teollaan todella filosofisen, asiain juureen syventyvän katsantotavan puutetta. Se, joka matkan alussa ei osaa varmasti astua jalustimeen satulaan noustakseen, ei hän myöskään sitte enää, kun hevonen jo on liikkeessä, osaa itseään satulaan heittää. Se joka näin on itse ajatus-olemuksestaan epätiedossa, mahdotonta on hänen yhtään ainoata pätevätä ajatusta tavoittaa, hänhän kuin etsii niitä yhtä epäviisaasti kuin se, joka taivaan tähtiä nähdäkseen tähystelisi multa edessään. Joka kerran ei ole havainnut omaa mieltänsä kaikkein ajatustensa lähtökohtana, ei hän sitte myöskään osaa niitä ajatuksiaan siltä pohjalta tavoittaa, ja hänen esityksestään voi yhtävähän versoa ajatuksia, kuin voi tyhjyydestä muodostua kukkasia ja viherjöitä puita. Totta onkin, että kun lukee enimpiä filosofeiksi itseänsä nimittäviä, on heidän esityksensä kuin henkistä erämaata, niin on se kaikkea ajatushavaintoa vaila. Joll'ei nimittäin oman mielensä pohjalta

lähde ajatustensa kuuntelemiseen ja esittämiseen, niin silloin ei ihmisellä voi olla ainesta alkuperäiseen ajatusmuodosteluun. Ainoa mahdollisuus silloin on että mekaanisesti omistaa jonkun jo ennen esitetyn ajatus-systeemin ulkopuolen, sanon ulkopuolen, sillä jos sisältä sen omistaisi, tulisi välttämättä välittömään yhteyteen sen muodostumisen kanssa, ja silloin tulisi todellisen ajatusluonnin tuntoon, joka voisi ehkä virvottaa omankin tunto-havainnon hänessä, — ulkopuolen jostakin ajatus-systeemistä omistaa, sen ulkoa opittavat määrittelyjäätymiset, ei iäisintä siinä: sitä hengen muodostustyötä, jolla se on synnytetty, ja jota ilman määrittelyt ovat ainoastaan kuolleita kirjainkuvioita, jotka eivät selitä mitään. Omistamatta, tai oikeammin, havaitsematta itsessään sitä välitöntä tunteen suhdetuskykyä, joka aina, kun kuulee jonkun sisällisestä ihmisestä annetun määrittelyn, kohta määrää, sopiiko se oman itsensä havainnon kanssa yhteen, vai ei, sitä omistamatta ovat nämä ulkonaiset filosofit pakotetut tutkimalla kokoomaan lausuntoja siitä kysymyksestä, joka kulloinkin tilapäisesti sattuu heitä askaroituttamaan, ja sitte vasta voivat he ikäänkuin jonkun filosofikongressin enemmistöpäätöksen valtuuttamina lausua lopullisen mielipiteensä siitä. Heidän tapansa muodostella käsitteitään on mekaanista ja heidän ajatusrakenteensa on ilman sisällistä välittömyyttä ja välttämättömyyttä liimattu kokoon ulkonaisista sulattamattomista aineksista. Itse kokonaisuusrakenne saattaa ehkä ulkonaisesta pakosta saada jonkinlaisen väärän arkitektoonisen ryhmityksen, mutta orgaaninen ei se ajatusrakenne ole, itseään täydentävä ja itseään selittävä, jokaisessa yksityisessä kohdassaan kokonaisuuden aavistuksella täytetty; sillä on puutteensa juuri siinä ett'ei se ole eheä, jokaisessa piirroksessaan rehellinen ja tunnettava ihmisen tunnon vuodatus, vaan ainoastaan kylmästi ja ilman organiseeraavaa mahtia kirjottajan satunnaisista kirjatuttavuuksista kokoonparsittu lausejakso. Sillä tavalla luodut "filosofiset" teokset eivät ikinä sisällä lausettakaan alkuperäistä elämähavaintoa, niissä on kaikki lainattua, lauseita toisiinsa sitovat yhdistys-sanatkin olisivat oikeudenmukaisesti rajotettavat sitaattimerkeillä. Muistan eräässä nykyaikaisessa saksalaisessa filosofisessa teoksessa, — en enää muista tekijän nimeä, enkä itse teoksenkaan, tekijä oli joku filosofisissa aikauskirjoissa useasti mainittu professori, teos taas tavallinen filosofinen kirjoitelma, sovinnasta, noin 5 à 600 sivua kokoa, enempi tieto kirjasta onkin tarpeeton — siinä muistan lukeneeni erään lauseen, jossa väitetään, että nykyaikana ei enää ole oikeutettu lausumaan mielipidettensä filosofisissa kysymyksissä, ell'ei ennen ole ottanut selvää kaikesta siitä kirjallisuudesta, joka asiata käsittelee. Kirjassa en muuten muista tavanneeni yhtään ainoata rohkeata väitettä, tämä väitös todistaa sentään, ett'ei kirjottajalta ole puuttunut rohkeutta hyvinkin uskallettuihin väitöksiin. Tämmöinen lause ei nimittäin sisällä vähempää kuin sen, että kaikki ne herrat, jotka ovat suvainneet saadakseen, ei filosofin, jota arvoa he arvattavasti pitäisivätkin liika halpana, vaan filosofian tohtorin tai professorin arvonimen, että ne, jotka sitävarn ovat suvainneet kirjottaa filosofisia väitöskirjakompilatiooneja, että he samalla olisivat filosofeja, jotka olisivat voineet jonkun selvittävän sanan lausua. Semmoinen on todellakin rohkea väitös, ja vielä rohkeampi se, että näihin kaikkiin pitäisi olla tutustunut, voidakseen olla filosofi. Totisesti on Plato yksin tuhatkertaa painavampi, kuin kaikki ne epälukuiset tohtorit ja professorit yhteensä, jotka viimeisen viidenkymmenen vuoden ajalla ovat filosofisia väitöskirjojaan sommitelleet, — eikä hän ole syviin sanoihinsa herätäksensä tarvinnut näiden filosofien kirjoja tutkia —, ja jos sattuisi taas joku Platon syvällisyydellä varustettu ihminen syntymään, voisi hän itsestään ammentaa sanat, joiden paljas olemassaolo riittäisi kuivaamaan juuret aikamme lukemattomilta filosofisilta erikoistutkimuksilta. Filosofin selittävä sana ei ole punnitsevan ja pohtivan tutkimuksen tulos, vaan se on painoisan persoonallisuuden oman itsensä määrittely, eikä sitä määrittelyä voi antaa muuta kuin se, jolla on oma syvästi tunteva ja tietoisaksi viljelty persoonallisuutensa havaintoesineenään. Ei filosofi ajatuksiaan toisten ajatuksista rakentele, ei ainakaan niiden, joilla ei semmoisia olekaan, silloin hän tekisi kuin rakennusmestari, joka kivitorninsa huipuksi kohottaisi lasten kokoonhaaliman santakasan, se soljuisi kohta alas. Filosofi ei tutki, hän tuntee, filosofi ei kokoo, hän luo, filosofi ei ole tiedemies, hän on taiteilija. Keskittynyt tiheä persoonallisuus on filosofi, joka ammentaa valmiista itsestään. Hänen jok'ikinen sanansa on elimellinen osa hänen tuntemustansa, hän on kasvanut ajatuksiinsa; ne saattavat kyllä olla muodostuneet hänessä lukemansa ja ulkonaisesti havaitsemansa vaikutuksesta, mutta ne vaikutukset on hän sulattanut itseksensä, niinkuin leivän ja juoman, jonka hän on nauttinut, ja nyt ne ovat välitön osa häntä itseään, ja niitä esittäessään toteuttaa hän itseänsä. Niin kaukana on todellinen filosofi niistä, jotka sillä että elävät murenilla toisten ajatuselämästä, ja niitä pintapuolisesti yhteensovittelemalla parsivat kirjakuteensa, sillä luulevat olevansa oikealla tiellä elämän filosofiseen käsittelyyn, niin kaukana on hän niistä, ett'ei voi ajatella joka kohdassaan elävämpää vastakohtaa, kuin toisaalta omassa olemuksessaan orgaanisesti muodostuneita ajatuksiaan esittävän filosofin, ja toisaalta ulkonaisia tietoja itseydettömästi ja sulattamattomasti magasineraavan oppineen.

Harva pystyy sentään filosofisissa kysymyksissä tuntemaan, koska esitys on puhdasta mielen kultaa, koska ainoastaan sen näköiseksi tehtyä tekokultaa. Siitä syystä saattaakin tapahtua että oikeasta mielestä ammennettu ja oikeasti muodostettu ajatus toisinaan voi pitkät ajat pysyä huomaamatta, jotavastoin teeskennelty viisaus, varsinkin muutamain oppiarvojen varjossa usein saa pitkät ajat kostamatta kukoistaa. Yleisen mielipiteen edessä voivat ammattia virallisesti edustavat filosofianprofessorit käydä todellisista filosofeista, voivatpa virallaan vielä imponeerata yleisen mielipiteen oikeasta mielestä lähtenyttä filosofiaa vastaankin. Jos semmoisen menettelyn näkijänä sattuu olemaan joku todellisella filosofisella tunnolla varustettu, joka pohjaa myöten havaitsee sen pelin

tyhjyyden, täytyy hänen vallata pyhä vihastus semmoisesta, varsinkin kun semmoista vastaan ensi hetkessä on mahditon juuri sen vuoksi että viranpitäjän virka-arvo asian sisällöstä tietämättömän yleisön silmissä asettaa hänet hyökkäyksiltä turvaan. Tästä ovatkin selitettävissä ne väkivaltaiset hyökkäykset, joita esm. Schopenhauer, Kierkegaard ja Nietzsche esityksissään tuontuostakin tekevät filosofian viranomaisia edustajia vastaan. Ne semmoiset hyökkäykset tulevat kestämaan niinkauan kuin syvemmin tuntevia, totisesta filosofiasta syntyneitä henkiä löytyy ja niinkauan kuin löytyy myöskin filosofeiksi itseensä teeskenteleviä, jotka harhaan johdetun yleisön edessä esiintyvät teatteritemppuisilla ajatteluleikeillään, hämmentäen mielet todellisen filosofian vakaanhartaasta totuudenuskonnosta.

Ehkä joku pitää näin ankaraa puhetapaa sopimattomana minulta, joka en ole tehnyt mitään, joka oikeuttaisi minua noin rohkeasti itsetietoisin tuomioihin. Mutta tunnen olevani oikeassa ja uskon joka sanaani. Olen sitäpaitsi vihastuksissa. Olen huomannut minkälaisella yksimielisyydellä aikamme viralliset filosofian edustajat esiintyvät epävinä aikamme totisinta henkeä, Fr. Nietzscheä vastaan, jonka mieli on palanut puhtainta totuuden hartautta. Eivätkö he sitten tunne että joka-ainoa Nietzschen sana on toisesta, pyhänä tulena leimuavasta iäisyyden lähteestä ammennettu, kuin heidän omat uniset lauseensa? Eivätkö he ymmärrä että tällaisen miehen sanat tulevat kuulumaan vuosisatojen taakse, ja silloin vielä totisella tulellaan sytyttämään pyhään vastaanottamiseen kykenevät mielet arvelemattomalla totuuden rakkaudella? Arvelemattomalla, seurauksista väliäpitämättömällä, kyynillisen paljaalla, mutta todella, todella totuuden rakkaudella! Eikö edes filosofian historia, jonka he niin uudestaan ja uudestaan ovat tutkineet lävitse, opeta heitä varovaisemmiksi! Kutka vastustivat Descartesta, kutka Spinozaa, kutka Schopenhaueria, kutka aina niitä, jotka ovat jotain alkeellisesti totta esittäneet? Juuri semmoset kuin he itse! Eivätkö nämä vastustajat juuri vastustuksellaan ole jälkimaailmalle jättäneet selvintä todistusta pintapuolisesta, totuuden ymmärtämiseen kykenemättömästä hengenlaadustaan? Pitäisi, tuollaiset esimerkit silmänsä edessä, olla viisastunut suotta taistelemasta tutkainta vastaan. Vaikenisivat ennemmin, kuin suotta sokaisevat maineensa jälkimaailman silmissä, ovathan he sentään useimmissa tapauksissa kunnollisia miehiä, jotka eivät suorastaan semmoista kohtaloa ansaitsisi, ainoa virheensä kun on se niin monelle ihmiselle yhteinen, ett'ei heillä ole kuulokorvaa oikealle, suoraan asiasta helähtävälle totuuden sanalle. Filosofian professorit contra Nietzsche on tuo tavallinen, oikeata ehkä tahtovan, mutta lyhytnäköisen pintapuolisuuden väärä taistelu alkuperäistä totuutta vastaan, jota sillä ei ole orgaania tuntemaan, eikä se, jos se olisi menneisyydessä, ja sen tuloksettomuus elävänä edessä, herättäisi muuta kuin ehkä sääliä noiden suottapäiten heikkoutensa paljastaneiden puolesta, mutta nyt kun niillä vielä on kaikki ulkonainen arvo tuomiolausuntojensa taustana, tahtoo vastentahtoakin kohtuuton vihastus kuohahtaa hereille mielessä, kun tuolla tapaa näkee mitättömän tekoviisauden itsetyytyvästi asettavan itsensä todellisen viisauden yläpuolelle, vieläpä kohtelevan sitä sen omassa kuningasvaltakunnassa kuin juuri ja juuri siedettävää löytölasta, ilman että kukaan havaitsee kohtuuttomuutta semmoisessa. Vihastus sitä havaitessa ihmisen valtaa, ja väkisinkin purkautuu mieli tuomitseviin sanoihin. Oppikoot filosofian professorit nöyrinä suutelemaan kuningas-ajattelijaa jalkaan, missä sellainen ilmestyy, silloin olkoon heille sydämen pohjasta suotu olla filosofian professoreita kuinka monen kertaisesti tahansa, mutta niinkauan kun he eivät sitä opi, on heidän korvissaan uudestaan ja uudestaan kaikuva vihastunut lakeija, muista asemasi!

Palaan viimeinkin taas varsinaiseen esitettävääni. Olen ymmärtääkseni jo tarpeeksi havaittavasti esittänyt, että sisältään pitää ihmisen luoda, jos hän tahtoo puhua iäisissä sisältöpitoisissa sanoissa. Tästä seuraa että ajatuselämän oikein esitystapa on se, jossa tuntomme havaitseminen tulee välittömästi vuodatetuksi esiin. Semmoisessa muodossa että itse esityksen kaava vähimmässä määrässä on päässyt asettamaan runtelevaa kättä tuntemustapamme muodolle. Meidän oma tuntemustapamme kun on ajatuksemme ainoa iäiseksi tekevä sisältö, on ainoa huolemme oman tuntemistapamme paljaasti, muuttamattomasti esitys, meidän esityksemme täytyy olla tuntemuksemme hienoimmasti havaitun, ja hellimmästi arimmasti sanoiksi synnytetyn kuvan. Omasta kokemuksestani tiedän, että ainakin minuun vaikuttaa syvimmin tällainen ajatusten esitys. Niinpä tunnustan että lukiessani S. Kierkegaardin "Efterladte Papirer" tunsin, jos mahdollista, vielä välittömämpää iloa, kuin muita hänen ihania teoksiaan lukiessani, ja se ilo ymmärtääkseni lähti siitä, että hän näille, tavallaan itselleen kirjottamille lehdille oli ollut tilaisuudessa vielä välittömämmin, kuin suuremmissa, erityistä selityspäämäärää tavoittelevissa teoksissaan, kiinnittämään suoraan havaintoonsa heräävät ajatuksensa ikäänkuin silmänräpäysvalokuvina ihan siinä muodossa kun ne juuri näkyivät hänelle. Myöskin se ilo, jonka Pascal'in "Pensées" herättävät, lähtee siitä hartaasta huolesta, jolla siinä jokainen yksityinen ajatus on tavotettu muotoonsa. Samoin nauttii Nietzschen kirjoituksissa ihan suorastaan ajatus-elämässään paljastuvasta mielestä. Hänen ajatuksensa ovat joka hetki kuvaksi herkähtynyttä tuntemistilaa, niissä ei ole mitään johdettua, vaan kaikki on juuri kirjottamisen hetkellä elävästi ja kokonaisesti tunnettua ja semmoisenaan sanottua, niihin saa uskoa niinkuin interjektiooneihin, jotka ilo tai tuska ihmisen rinnasta välittömästi pusertaa, ainoastaan että tässä nämä interjektioonit syvempi- ja laajempi-sävelisen sielun pohjalla ovat selvenneet ja kasvaneet kokonaisiksi ajatusten muodossa tunnettaviksemme ilmestyviksi mielentilasymfonioiksi. Nietzsche on tavottanut suorimman

lausuntatavan ajatuselämälleen, siitä se herpoumaton, ja joka uudessa sanassa uudella kylvyllä väristyttävä nautinto, joka häntä lukiessa valtaa mielen. Ei tarvitse uskoa hänen positiiviseen maailmanselitykseensä kokonaisuudessaan, se saattaa olla hyvin tilapäisistä ajatusyhtymistä muodostunut, mutta jokainen hänen yksityinen kuvaussanansa on totta, hänen jokainen sanansa on itseänsä tuntevan ihmisen liekinä paloa, on ikäänkuin syttyneen mielen välttämätöntä liekkiä, ja semmoisena se kohta välittömänä sulaa lukijan tuntoon. Sensuuntaista ikäänkuin näissä nyt esittämässäni ajattelijoihin pitää ajatusesityksen olla, ollakseen vaikuttavan. Ajatuksen pitää päästä kumpuamaan esiin niin luonnollisesti ja niin vähän taitetussa muodossa, että se ihan tunnettavasi tykääntää lukijaan, liittyy hänen tunnoksensa. Ei siinä saa olla yhtään sulamatonta piirrosta, sen pitää olla oman sielun välitöntä antamista, sielun vuodatusta toiseen sieluun. Yksin ajatus kokonaisuuden vaatimuksistakin voi häiritä ajatuksen oikeata tunteoperäistä esitystä. Saattaa nimittäin tapahtua, että ajatusesityksen kokonaisrakenne vaatii ajattelijan yksityisissä kohdissa jättämään havaintoperäisen mielialakuvailun ja pakottaa hänen, eteensä asettaman tulospäämäärän vuoksi, liukastumaan kuolleeseen abstrakteeraavaan johtopäätöstapaan. Esitys muuttuu siitä sentään heikoksi, sellaisessa esityksessä nimittäin kadottaa sanojensa alta oman tunto-elämänsä havaittavan, kontrolloeraavan pohjan, eikä silloin voi täyttää sanojansa sillä vaikuttavalla, vakuuttavalla sisällöllä, joka itse olemassa olossaan todistaisi ne jokaisen edessä tosiksi. — Ajatusesityksen, ollakseen oikean, tulee olla ihmisen tunto-elämän sanoiksi ilmestymistä, puettuna tarkimpiin ja tyhjentävimpiin, mutta myöskin luonnollisimpiin ja selkeämpiin sanoihin.

Mutta se, jonka me näin itsiämme kuunnellen, ja kuulemamme luonnollisimpiin, itse asiasta kasvaviin sanoihin muodostaen esitämme, onko se sitte yleisesti totta ja jokaiselle toisellekin pätevästi lausuttu? On. Me ihmiset, niinkuin meillä on yhteinen ihmismuoto, niin meillä myöskin on yhteinen tuntemuslaatu. Me jokainen ihminen olemme sisimmässä olemuksessamme yhtä. Ikäänkuin jokainen koivu muodostuu siemenestä puuksi samalla tapaa, ja ikäänkuin samat lait jokaisessa niissä määräävät solun muodostumisen solusta, — ikäänkuin jokainen graniittikiteymä on samoista aineksista ja samojen lakien mukaisesti muodostunut, olkoot ne kiteymät kuinka erimuotoisia tahansa; — ikäänkuin yhdestä ainoasta graniittipalasesta tai yhdestä ainoasta koivusta, jos ne kokonaisesti ja pohjaansa asti tunnemme, tunnemme joka ainoan muunkin graniittikiteen ja koivun koko sisällisessä muodossaan ja kokonaisuudessaan, samoin on jokainen ihminen sisälliseltä sielulliselta olemuslaadultaan samallinen, ja jos yhden ihmistemme sisällisesti tunnemme, silloin tunnemme myöskin koko ihmisluonnon sisällisesti, ja sitä kuvatessamme kuvaamme jokaista ihmistä. Minä tarkotan, jos oman itsemme ja oman tuntemisemme osaamme selvästi ja tarkasti sanoihin kiinnittää, me silloin olemme sanoihin sitoneet jokaisen ihmisen tuntemustavan, ja jokainen, joka voi sanamme sisällisesti lukea, ja sen lukemansa itsessään havaita, on sanoissamme löytävä sisällisen itsensä toteutetuksi. Jos voimme luoda oman tuntemisemme sen omimmassa ja oleellisimmassa sisällössä sanoiksi, silloin voi jokainen toinenkin ihminen sisällisyytensä pohjalla havaita sanojemme kuvauksen totuuden itsessään ja silloin olemme puhuneet ihmisellisesti totta, jokaiselle ihmiselle pätevää, olemme puhuneet sanoja, joilla aina on oleva elävä, sisällistä ihmishavaintoa syventävä selitysvoima jokaiselle jälkeemmekin tulevalle, sisällisesti itseään tuntevalle ihmiselle. Ei olekaan mitään muuta objektiivista, jokaiselle pätevää esitystapaa, kuin oman tuntemuksen tarkka ja sitova esitys. Kuten jo ennen olen sanonut, emme nimittäin koskaan voi puhua yleisestä, itsessään lepäävästä maailmasta ulkopuolellemme, voimme ainoastaan puhua tämän maailman vaikutuksesta tuntoomme, ja jos tästä maailmastakin tahdomme vähimmässä mahdollisessa määrässä totuudesta horjahtuvat sanat puhua, on ainoa tie siihenkin se, että annamme sanoissamme tunteomme tästä maailmasta puhtaimpanaan tulla tunnettavaksi. Ainoastaan jos paljaasti itsemme pohjalta puhumme, silloin puhumme yleispätevää ja jokaiselle ihmiselle sisällisesti tunnettavaa. Jos suljetuimmasti rajotamme esityksemme oman tuntemisemme pohjalta kasvavaksi, silloin kasvaa esityksemme itsestään yleiseen, jokaista ihmisolentoa selittävään merkitykseen. Ainoastaan tarkin ja johdonmukaisella huolella noudatettu subjektiivisuus on porttina yleispätevään objektiivisuuteen esityksessä. Ikäänkuin puu, mitä korkeammalle se tahtoo kohottaa latvansa ilmaan, sitä syvemmälle maan pimeyteen se upottaa juurensa, samoin ihminen, mitä yleisempää, jokaiselle kohta sanottunaan todeksi helähtävää hän tahtoo puhua, sitä sulkeutuneempi olkoon hän sitä sanoessaan ollut itseänsä tuntemisen havaintoon, ja sitä likemmästä olkoot hänen sanansa hänen välittömän tuntemustilansa suoraa ja selvää paljastusta.

Joka sana, jonka ihminen puhuu, olkoon hänen sisäisen olemuksensa aarrekaivannosta esiin-nostettu. Silloin se kerran oikeassa muodossaan sanottuna pysyy pätevänä iäisesti, ja elää uudestaan joka kerta kun uusi ihminen sen valaisemana tulee oman sisäisen itsensä tuntemishavaintoon. Ajatellakseen oikein tulee ihmisen osata rehellisesti ja paljaasti nähdä tunteensa. Kaikki muu seuraa silloin itsestään: ajatus on tämän tunteen selvä havainto, ja ajatuksen esitys saa välittömästi oikean muotonsa, kun ei tyydy ennen kuin on saanut lausutuksi tuntemuksensa sen omassa muuttamattomassa muodossa.

KATSOMUKSEN IHANUUDESTA.

Istuin juuri puutarhassa. Syreenien tertut riippuivat ylläni vehreässä lehvistössä, ruohosto rehotti istuimeni vieressä istuimeni tasalla, hyönteiset surisivat ilmassa ja pensaissa, edessä välkkyi puisto, jonka häälyvä läpinäkymätön vehreys kylpi auringon rajattomassa kirkkaudessa, yllä säteili metallinen siniseksi valettu taivas, joka valoi ja valoi loistoansa kaiken ylitse. Niin oli kuin olisi juossut koko sen vihannuuden tunnoksi. Yhdeksi silmänräpäykseksi suli koko luonnon täysirintaisuuteen; kaikki se humuava vellova elämälle aukeentuminen ja elämässä läikkyminen, joka kuului kuin äänenä jokaisesta ruohosta, jokaisesta lehdestä, tykähti yhtenä hetkenä ihmiseen, kaikki aistimet joivat sitä, olisi huudahtanut ilosta siinä vehreyden ja runsauden riemussa. Väkevä, väkevä on maan rinta, väkevänä versoo elämä maan rinnasta, huumaavaa pyörryttävää olemisen iloa on puiden täyteläinen tulviva vehreys, on maan rinnasta tunkeva ruoho, riemusta juopuneelta kuuluu lintujen hykähtynyt viserrys ja ahnaina avaavat kukkaset kellonsa juodakseen, juodakseen elämää. Siihen heittäisi itsensä maahan pitkälleen, kätensä levittäisi korkealle ruohostolle, joka hivelevästi taipuisi käden alla, siinä makaisi oiennettuna ruohostolle, kasvot taivasta päin, näkisi häilyvän tuoksuvan heinän välitse taivaan ja kultaiset puiden latvat yllänsä, ja hengittäisi, hengittäisi suven rintaansa, suullaan ja sieramillaan sitä itseensä imisi, silmillänsä hyväilisi ja vetäisi, kuulollansa ja koko olollansa tuntisi. Kesästä tupertuu, pyörtyy, kesä läikkyi ihmisen ylitse, sen runsaus- ja tuoksuaaltoihin hukkuu. — Ihanaa oli siinä suven keskellä, ja nyt jälkeinpäin tunnen kuin olisin hetkeksi ollut taivaassa. —

— Istuin kerran hetken, ja pitkän hetken, ja katselin lehtimetsää, jolle illan aurinko valoi säteilevää kultaa. Siinä oli edessä kirkas auringossa heleilevä ranta, tunsi silmillänsä sen keveän päilynnän, mutta ei katsonut sitä, silmät pysyivät korkeassa lehtimetsässä, joka loisti kuin ihanaksi siseleerattu kultateos. Se lehvistö seisoi kuin kultakylvyssä, tummat punervaruskoiset varjot, jotka välähtelivät sen sisältä, leikkasivat sen loisteen kultaisemmaksi. Omituinen helminen riemu poltti sydäntä siinä katsellessa. Olisi ainaseksi jäänyt silmillään riippumaan sen kultaisen lehtimetsän näkyyn, edessä keveästi päilyvä veden kalvo, mitään muuta tuntematta. Niinkuin äänetön ääretön kirkko oli koko se luonto, vedet ja lehtinen aurinkoinen ranta, taivas yllä. Olisi liittännyt kädet ristiin rinnallensa ja nautintoonsa sammuen liukunut kaiken, koko kultaisen luonnonkajastus-sieluksi. — Niin sekin hetki oli kuin silmänräpäys taivaassa. —

— Katselin kukkasta kerran, neitsyistä viljuvaljua. Niin puhtaina riippuivat sen kellot varressaan, ja itse se varsi nousi lehtiensä välistä kuin kaunein sointuvin ajatus. Hyväilin mieltäni katselemalla kukkakellojen kaunista riipuntaa, niinkuin sointuvin soitto niin ne keveästi kallistuivat kukkanen kukkasen yllä. Jokaista kukkaskelloa katsoessani soi mieleni liikutettuna runona. Kuinka puhtaina ja kauneuttaan kylläisinä kaareutuivat niiden kukkahelmien posket, ja kuinka hienona, sieluun hiipivänä sointina tunsi niiden koko muodon! Värisi niiden kellojen hennoimmalla aistilla leikelyä terää nähdessä, ja niiden kuvun muotoon oli vangittu kuin hillitty mutta täysiaäninen olemisen kauneus-sävel. — Pitkän hetken soi sitä kukkasta katsoen ja kukkasta tuntien. —

— Kylmä kelmeä talvipäivä, takanani on huurteinen koivumetsä, jonka oksat kuin juhlallisina kynttilöinä nousevat ilmaan ympärilläni, edessäni on lunta — lunta, lumilakeuden toisella puolella nousee korkea tumma metsän ranta, joka heittää pitkän sinervän varjon hiukan epätasaiselle lumenpinnalle edessään. Kylmä lämmittämätön aurinko loistaa maiseman ylitse, sytyttää kuin kristallikruunut koivumetsässä ympärillä ja saa lumenpinnan rakeilemaan kuin viherjoihinä ja punaisina ja sinisinä tähtinä, jotka leimuen syttyvät ja sammuvat. Siinä olen hiljaisuudessa ja tunnen sitä puhdasta kylmää talvea, jostain nousee kuulakasta taivasta vastaan sakea, ylhäältä punaisenharmaa savupilari, toiselta taholta kuulee jonkun metsälinnun kuhertavan äänen talvimetsän lasikaikuisen ilman kannattamana, lähelläni juuri kuuluu joltakin oksalta putoavan lunta maahan. Siinä seison liikkumatonna lumisen metsän keskellä, silmäni seuraavat milloin auringon moniväristä säteilyä hangelle, milloin vuoroin valkoiseksi ja sinertäväksi aaltoavaa lumenpintaa kauempana edessäni, kunnes ne viimein jäävät lepäämään metsälle, joka levollisen majesteettillisena kuvastuu punervahuurteista taivasta vastaan. On näin viileä, tyyntynyt rauha mielessä, tuntee kuin yhdellä hetkellä koko sen lumisen huurteisen maiseman itsessään, ja on itsekin mielessään yhtä seesteisen kirkas ja jääkynttiläinen. Kaikki ympärillä on yhtähaavaa läsnä mielessä, kaikki aistimet värjyvät talvenmaisemaksi, ja yhtenä, koko sielun täyttävänä hetkenä on mieli paljaasti sen puhtaan, puhtoisen luminäyn ja talven korkean kirkkaan seeste-temppelin tuntoa. — Ihana, itsestään unhottunut hetki, josta herättyäänkin aisteissaan vielä kauan jälkeinkin päin tuntee viileyden ja tyyneyden lumista rauhaa. —

Ihana on maailman näkö, ja ihanaksi se ihmisen koskee. Jokainen hetki, jona aukenee katsomaan ympärilleen on täysinäisen riemun hetki. Kukkuralleen nousee ihminen maailmaa nähden, ja runsauden

ja iäisyyden tulvana liikkuu ihminen luonnon tulvahuttamana.

Kaikki maailmassa on hetkessä kokonaista ja itsetäydellistä. Jokainen ruoho maassa, jokainen kivenkiteymä vuorella, jokainen ilmoja liitävä lintu ovat olossaan ja muodostumisessaan täydellinen, itseänsä selittävä ja itsessään lepäävä luonnon rinnan vuodatus, ne ovat iäisyyskupla, joka yhdessä edessämme olevassa silmänräpäyksessä toteuttaa itsensä. Jokaista luonnonmuodostumaa katsoen me saatamme katsoa iäisyyteen, jokaisen kiven, jokaisen ruohon edessä saatamme me syventyä ajattomaan, ajan vaihtumisen ulkopuolella olevaan sen kiven tai ruohon kokonaisesti tuntemiseen, jolloin yhdessä hetkessä tunnemme sen kokonaisesti olossaan ja muodostumisessaan. Jokainen luonnonmuodostuma on jokaisessa hetkessään iäisyyden päilyntäpeili, siinä on kaikki läsnä, menneisyys, joka on sen muodostanut, tulevaisuus, jonka mahdollisuudet se itsessään sisältää, nykyisyys, joka sen kokonaisesti täyttää. Yhdessä ruohon lehdessä on vangittuna koko auringon vaikutusvoima, on maan ja ilman mahdit, on jokainen aurinkoinen ja pilvinen päivä, menneisinkin päivä, joka valaisi sitä ruohoa, josta se siemenenä on polveutunut, tulevaisinkin päivä, jota varten sillä tänään on itsessään aines, josta siemen siemeneltä tuhannen vuodenkin perästä on puhkeeva uuden päivän aurinkoa imevä ruohon lehti. Kaikkeus on välittömästi ihmisen joka silmäyksen edessä läsnä. Ennenkuin kivi on jäänyt muotoonsa, ennenkuin maa on voinut kukkaistua ruohoihinsa, taivaan ilma sineensä, on koko kaikkeuden täytynyt olla niinkuin se on. Pienimmälläkin on koko kaikkeuden kokonaisuus olemisensä edellytyksenä ja pienimmästäkin voimme me puhjeta kokonaisuuden ymmärtämiseen, jos vaan voimme sen pienimmän sen kaikessa hennoimmassa sisällisyydessä ymmärtää. Jos voimme selittää kuinka kivenkide on muodostunut kaikkein alkunaisimpaan syntyynsä ja kaikkein ominaisimpaan sisältönsä asti, silloin voisimme sitä esittäessämme antaa koko olemisen historian ja koko olemisen selityksen.

Jokaisena silmänräpäyksenä on iäisyys elävänä ja tunnettavana edessämme ja ympärillämme. Jokainen oleva hetki on iäisyyttä, siinä on koko olemisen läsnä, siinä on kaikki se menneisyys, joka on muodostanut nykyisyyden tilan, ja siinä on mahdollisuutena kaikki se tulevaisuus, joka voi muodostua nykyisyydestä, menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus ovat aina joka hetkenä silmäimme ja tuntemisemme edessä. Kaikki, pieninkin on iäisyyden kuvastusta. Iäisyyteen voimme nähdä, ja iäisyyden tuntuun tulla, jos mihin tahansa, pienimpäänkin syvennymme pohjaan vaipuvalla tunnolla, kokonaisuuden vaikutuksesta on pieninkin syntynyt, pieninkin on välitön kokonaisuuden osa, on itse kokonaisuutta. Ikäänkuin jokainen meriveden pisara on samaa ainesta kuin meri kokonaisuutensa, samoin on kaikkeus jokaisessa pienimmässään ilmestymismuodossaan yhä samaa kaikkeutta, ja me voimme siihen syventyen välittömästi sukeltaa kaikkeuteen.

Mutta paitsi sitä, että kaikki, minkä havaitsemme, on kaikkeuden kokonaisuutta, on jokainen ilmiö, joka tulee silmäämme, myöskin itseänsä, omaa olemistaan, se elää. Kaikki aines ja kaikki oleva siinä on kaikkeutta, iäisyyttä, iäisyyden vuodatusta, kaikki siinä on ehdottomasti välttämätöntä, koko kaikkeuden yleistilan edellyttämää, mutta itse se sentään on muotoonsa ja elää omana muotonansa omaa itsenäistä elämäänsä. Tämä omakin elämä on sentään ainoastaan näennäisesti itsenäistä. Itse yksityisen ilmiön oma yksityisin muotokin on jo sen ilmestymispakossa ehdottomasti ja iäisesti määrätty. Ikäänkuin syreenin lehden idussa on ehdottomasti määrätty pyrkimys varmaan muotoon, jonka se kasvaessaan ainoastaan toteuttaa; niin helpolta kuin näyttäisikin sen olevan voivan ottaa mikä muoto tahansa yllensä, siinä kun se ilmasta ja rungosta kasvamisaineksensa imee, se aina sentään välttämättä ottaa aina varman, sisältään vaaditun ulkomuotonsa; samoin muodostuu kaikki muukin varmaan, koko menneisyyden tilan vaatimaan ehdottomaan muotoonsa. Kaikki mikä tapahtuu, ja kaikki mikä muodostuu, tapahtuu ja muodostuu välttämättömästi, missään ei ole pienintäkään sijaa tilapäisyydelle. Pieninkin repeämä, jonka joku eläin on tallannut ruohon lehteen on välttämättömästi syntynyt, on ollut koko kaikkeustilan toteutusvaatimus, ja jos kokonaisesti olisimme osanneet katsoa kaikkeutta koko sisällössään ja muodostumisessaan, silloin olisimme voineet edeltäpäin havaita senkin tapauksen täytyvän tapahtua. Ei ole mitään vapaata maailmassa, kaikki joka on, täytyy olla, ja kaikki joka tapahtuu, on täytynyt tapahtua, ei valitse lammasta vapaasti laiturilla kahden sen edessä kasvavan ruohontupon välillä, joista se toisen syö ja toisen jättää, eikä määrää ihminen itsenäisesti istuuko hän tuolle tuolille vai tälle. Yhtä välttämätön ja luonnonlain mukainen kun on kiven putoaminen maahan, kun sitä on lakattu pidättämästä, yhtä välttämätön ja luonnonlain mukainen oli Napoleonin retki Moskovaan, ja joll'emme sitä välttämättömyyttä elävästi havaitse, on syynä siihen ainoastaan se, ett'emme kokonaisesti voi havaita kaikkeuden pohjaa, jolta jokainen yksityinen ilmiö tai teko on luonnollinen välitön emanatiooni. Kaikki maailmassa on kokonaistilan toteutumista, kaikella, pienimmälläkin on selityksensä ja tapahtumisvaatimuksensa kokonaistilassa, kaikkeudessa. Ei ole mitään, joka olisi itsenäistä, kaikki on vaan kaikkeuden esille-tulvimista, jokainen yksityinen muoto on kaikkeuden esilletulemistapaa, joka saa muotonsa sisältönsä vaatimuksesta. Kaikkeus, iäisyys on kaikessa läsnä, kaiken tapahtumisen takana voimme, jos oikealla syvämielisytydellä voimme maailman kokonaisuutta havaita, voimme nähdä iäisyyden. Iäisyys on olemisen tausta, olemisen vuotaa iäisyydestä, on iäisyyden havaittavaksi tulemus. Jokainen haihtuvinkin ja ohimenevin ilmiö on olemisen iäisyysmeren aaltoa, ja sen koko sisältö on iäisyyttä.

Kaikki on siis iäisyyden peiliä ihmisen ympärillä. Tämän iäisyyden havaintoon voi ihminen sentään päästä ainoastaan, jos hän hetkeksi tekee ikäänkuin tehottomaksi oman olemisensa. Ihminenkin on nimittäin olemisessaan osa tätä kaikkeuden kokonaisuutta, hänelläkään ei ole muuta tehtävää kuin elää, elämällään tätä kaikkeutta toteuttaakseen, ihminenkin on kaikkeuden leikkikalua, joka, luullen olevansa itseänsä, ja omaa toteutustaan tavoitellen, onkin vaan yksi kaikkeuden ilmitulemiskeinoja. Mutta ikäänkuin aallosta aallon oman voiman irtiheittävä latva joskus viskautuu itse aallon yläpuolelle, samoin saattaa ihminen, jos hänen elämisvoimansa on vahvin ja liikkuvin, joskus singahuttaa itsensä olemisensa toteutuspakon ulko- ja yläpuolelle. Joskus elävimpänä ja kirkkaimpana hetkenämme saattaa tapahtua, että voimme heittää valaistuvan katseen olotavotuksemme rajan ulkopuolelle. Minä tarkoitan että joskus saatamme yhdessä hetkessä, kun olemme ikäänkuin olemisemme kukkuralla, silloin saatamme siinä tunnossa että elettävänämme olevana hetkenä olemme kaiken olemistehtävämme täyttäneet, tuntee itsemme olemisemme ainaisen pyrkimyksen ulkopuolella, vapahdettuina siitä oman itsensä tehoisaksi tekemisestä, joka on kaiken olemassa olevan elämä, meillä on semmoisena hetkenä yli hetken tarpeen liikenevää voimaa, ja silloin saatamme olemisemme hetkellisessä rikkaus- ja täydellisyys-rauhassa silmänräpäykseksi tuntee maailman oloa semmoisena kuin se kaikkeudessaan on itsemme ulkopuolella. Me voimme joskus olla täyttäneet kaiken pyrittävämme, ja silloin silmänräpäykseksi olla tulvahtaneet itsekyläiseen olo-voimaan, jolloin pyrkimystilamme jännitys on sammunut meistä ja me itseytämme jänteestä vapahtuneina täysinäishyminöivän hetken saamme seista itse olemista olemisenaan kasvoista kasvoihin. Niinä hetkinämme olemme iäisyyttä tuntemassa ja niihin hetkiin tulvimme, kun päilyimme kylläisintä olemistilan runsautta, niin kylläistä, ett'emme itse enää olemisemme toteuttamiseksi sitä tarvitse, vaan että voimme asettua ikäänkuin lepäämään sille omalle voimallemme ja siinä levossamme soida kaikkeuden tuntemishyminäksi. Semmoisina hetkinä on ikäänkuin yht'äkkiä olisi siirtynyt ahtaasta vankikopista, jonne ei aurinko ikinä katso, ja jossa aina on tukala ja ummehtunut hämäryys, ikäänkuin sieltä yht'äkkiä olisi siirtynyt iloisten niittyjen keskelle, jotka kukkasinensa välkkyvät auringossa, ja joiden yllä sinisessä ilmassa linnut pitävät suurta iloaan. Ne hetket ovat ihaninta oloa, ja ken niitä kerran on saanut elää, hän etsii niitä uudestaan ja uudestaan. Ne eivät ole muuta kuin vapaata ja suoraa iloitsemista olemisen näystä ulkopuolellemme, mutta merkillisen ihanasti virkistyy sielu niiden hetkien itsestään unohtuneesta katsomisesta. Ken kerran on sattunut katsomaan ilta-auringon kullassa taivaan sinistä taustaa vastaan kylpevää puuta ja tuntemaan siihen sidotun sydäntä välkäyttävän ihanuuden, hän uudestaan ja uudestaan pyrkii antaumaan uuteen ihanuuskylpyyn saman ilta-aurinkoisen puun edessä. Ken kerran on sattunut silmillään jäämään yllämme kaareutuvan taivaan sinikuvun katsomiseen, ja siihen katsomiseen joksikin taivaalliseksi hetkeksi unohtunut, hän toistekin tavoittaa herätä semmoisen katsomis-silmänräpäyksen itseunohtuneeseen ihanuuteen. Kauniin sinisäkenöitsevän lahden näkö viherjälehteväin rantojen välillä, maisema, joka huikaisee silmää ilta-auringon kultaloistossa, solavan lempeän lehtimetsän sisus, jossa keveäviherjät lehdet hiljaa häilyvät, ylhäisen metsän pilaristo, jossa puut kasvavat kirkoksi ylle, kalkki se hetken tuntona värähtää ihmiseen ja värähdyttää hänet itsensä hetkelliseksi, kaiken tuntevaksi peiliksi. En tiedä, mitkä ihanuuden sanat sanoisin niistä helmisistä hetkistä, joina tällä tapaa olemme värähtyneet ympärillämme olevan luonnon kokonaiskuvan tuntemiseen. Semmoinen hetki on pyhä, me palvelemme jumalaa silloin, olemista itseään, ne ovat olemisen ilon rikasta ihanaa sointia meissä. Niinä hetkinä olemme me juosseet edessämme olevan kokonaisuuden tunnoksi, kaikki edessämme on yhtä haavaa väräyksellisesti läsnä itessämme, koko tilamme on oikeastaan edessämme olevan kuvan tuntemista, olemme kuin selvin herkin peili sen edessä, ja kaikki siinä on yhtähaavaa läsnä meissä, me olemme luonnonkuvan kokonaisuutta, sielumme on luonnon päilyntää. Niin ihana, ihana on semmoinen hetki, — muistokin semmoisesta hetkestä heittää jälkeensä taivaallisen loisteen mielelle. Semmoisina hetkinä on ihminen ollut iäinen, on itsensä unohtaneena ollut iäisyyden partaalla, iäisyyttä tuntemassa. Kaikki oleminen ympärillämme on nimittäin, kuten jo sanoin, iäisyyden ilmestystä, ja jos voimme vapaasti ja unohtuneesti jäädä olemisen tuntemiseen ympärillämme, olemme samassa tykähtäneet iäisyyden päilynnäksi. Me olemme silloin havahtuneet siitä umeasta itseänsä toteuttamisen orjuudesta, joka sisäisenä pakkona tai elämisen energiiana lepää kaiken olemisen idussa ja pakottaa sen kaikkialla varmaan itsekkyiden, itsensä toteuttamisen kärkeen pakkaumiseksi, joka ahdistaa kaiken yksityisen maailmassa sokeasti ja sivulleen olovoimaansa tuhlaamatta pyrkimään itsensä eheimpään toteuttamiseen, siitä tilasta olemme me semmoisina ihanuushetkinämme osanneet hetkeksi havahtua, ja olemme voineet itsestämme unohtuneina heittää vapaan ja valuisen silmäyksen oman olemisemme rajan ulkopuolelle maailman kaikkeuden iäisyshyminään. Me olemme silloin hetkeksi osanneet herätä luonnon tuntemiseen ihan itseydettömästi, ihan luontonaan, olemiskauneutenaan, olemme virvonneet olemisemme pyrkimystilasta kaikkeuden tuntevaan havaitsemiseen, olemme hetkeksi iäisyyden näkemisessä värähtäneet iäisiksi. Semmoinen hetki on ihmisen iäiseksi syntymishetki, se on ikäänkuin taivaan avautuminen ihmisen ympärille, ikäänkuin ihmisen maailman sieluksi kirkastuminen.

Kaikki kaunis ja iäinen virkoo ihmiseen tämmöisistä hetkistä. Hän, joka on tuntenut tämmöisen, itsensä luonnon tuntemiseen unhottaneen silmänräpäyksen, hänen sieluunsa jää se silmänräpäys ihanuussointina, ja siten heränneet soinnut kypsyvät hänessä hänen henkensä teoiksi. Kaikki taide on näiden itsestään vapahtuneiden hetkien muistoa; ne soinnut, jotka silloin ovat värähdelleet mielessä, ovat asettuneet ikäänkuin soivaksi taustaksi ihmismieleen, se tausta saa jokaisesta uudesta

soinmittavasta värähdysvetkestä uutta tiheentymisainesta, ja siitä muodostuneesta tunnelmataustasta väräjäi taideluoma. Riemu, joka on mielessä hykähdellyt olemista tuntiessa, on jokaisen olemisen kuvan synnytys-silmänräpäys. Kun taiteilija kuvaa maisemaa, kuvaa hän, jos hän siinä luomisessaan on todellinen taiteilija, ainoastaan puhtaan riemuntunteensa siitä, ja hänen taulunsa ainoa oikea taidevaikutus on se että hän saa sen riemunsa jokaiseen katsojaan välittömästi tartutetuksi, olkoon hänen riemunsa siitä maisemasta sitte sen aurinkoinen hykähdyttävä loisto, tai sen tulviva, uhkuva, vehreyttään versova runsauden ja kylläisyyden vellonta, tai sen orgaaninen, itseensä perustauva ja tyynessä itsetyytyväisyydessä lepäävä kokonaisuus, tai sen etäisinä valuisina viivayhtyminä mieltä kauniiksi ja kirkasrauhaiseksi soinnuttava vaikutus. Taiteen ainoa vaikutuspyrintö on luonnontuntemisessa heränneen sointumielen virvottamista eläväksi joka ihmisessä. Soitto on kokonaan ja paljastaan tämän ihmisen olemisen kukkuratilan kummuntaa, soittoa tuntiessaan on kuin välittömästi olisi tuntemuksensa aaltoja häilymässä; arkitektoniikka on viivamuotoihin vangittua, maailman katsomisessa tunnettua kokonaisuushymmistystä, se on maailman elävää, ja sentään itseensä rauhottunutta muodossaan lepäämistä; kuvaustaiteessa ja runoudessa on olemisen kuvaus välittömästi läsnä, ja itse kuvauskin on ainoastaan olemisen havaitsemisen herättämäin tunneväristysten toteuttamista. Kaikki taideluominen on olemisen kokonaisesti havaitsemisessa itsessämme heränneen ihanuus-soinnin esittämistä. Mutta taide ahtaammassa merkityksessä ei yksin ole tuloksena tästä. Luonnon silmänräpäyksellistä kuvakokonaisuutta tuntien oppii ihminen pysyttelemään kokonaisuuden tunnelmoimisessa, oppii vaipumaan jokaisen yksityisen luonnonilmiön tuntemiseen sen omassa kokonaisessa olemistäydellisyydessä, hän oppii tuntemaan jokaisen katsomuksensa sen kokonaisessa, hetkellisesti täydellisessä olossa. Tarkotan, että hän oppii filosofiksi, joka hetkellisessä tuntemisessaan osaa sukeltaa edessään olevan kaikkeuden yhtähaavaiseen kokonaiseen havaitsemiseen. Filosofi ei ole ulkonainen ajatusten sommittelija, hän on tunnossaan kaikkeutta syleilevä, tai oikeammin, kaikkeuden syleilemä mieli, joka läsnäolevassa tunnossaan tuntee ja havaitsee kaikkeuden. Filosofi on maailmaa hetkessä kokonaisesti tunteva mieli, ja tämmöisen mielen herätys- ja virkistyskylpyjä ovat ne hetket, joina hän osaa valuneesti olla sulanut luonnonkuvan kokonaisuuden tuntemiseen. Kun katselee puuta, jota illan aurinko maalaa punakullallaan, tuntee sitä kokonaisesti nähdessään hedelmöityvänsä todellisempaan ja värjyisempään filosofiseen mielialaan, kuin jos lukisi jonkun jotakin filosofian erikoisalaa käsittelevän teoksen. Mieli nimittäin, joka on herkähtänyt sulaneeksi tuntemaan kokonaisesti jotakin luonnon kuvaa, on siinä herkähtymisessään myöskin saanut mahdollisuuden herkähtyä kaikkeen koko luonnossa, hän on sillä voittanut kyvyn tuntemisellaan valua kaikkeen edessään olevaan sitä sisällisesti kokonaisesti tuntien, ja hänellä on se todellinen filosofinen mielenlaatu, joka pienimmässäkään välittömästi tuntee kaikkeuden läsnäolon, ja joka aina syvällisyydessään kokonaisesti tykää kokonaisuuteen.

Ihanaa on tykääntyneenä hetkenä kokonaisesti tuntea maasta kasvavaa ruohoa, joka hentona, mutta sittekin kokonaiseksi ja itsetäydelliseksi sulkeuneena värjyy edessämme, ihanaa on tuntonamme tuntea puuta, jonka solakkaa runkoa silmillämme seuraamme ylös sen tuulessa häilyvään latvaan, täydellisenä hetkenä tuntemme sen kosteaan kylmään multaun upottauvat juuret, sen notkeana rohkeana jännityksenä ilmaan kohoavan rungon, sen ilman sinessä levollisena huojuilevan latvan; ihanaa on seista auringon-ruskon kultaaman metsän edessä, ja tuntea itsessään yhtä haavaa läsnä sen kaikki tummahivelevät varjot ja kirkashuikaisevat auringonvälkkeet, ja koko sen metsän rannan raittiin häilyvän tuulessa huojunnan, jonka selkeyttä taivaan visertävä sini heleästi reunustaa ja kirkastaa. Niinä hetkinä värjymme iäisyyttä, niinä hetkinä kylvemme me iäisyyden tunnelmoimisessa. Niinä hetkinä aukenee olemus olemisenaan eteemme, itseään toteuttavana, itsestään lähtevänä, itseensä rajottuvana, itsessään lepäävänä, iäisenä. Me häilymme silloin iäisyyden tunnoksi. Mitä puhtainta kaunista voimme tuntea, sen me tuntemme niinä hetkinä, mitä iäistä ja iäisesti totta on voimassamme tuntea, sen me tuntemme niinä hetkinä. Niistä hetkistä ammentaa ihminen ainoan totisen taiteensa ja ainoan totisen tietonsa.

IHMISESTÄ.

Mikä on ihmisen tarkoitus?

Ihmisen tarkoitus on olla itseänsä. Kaikki maailmassa pyrkii itsensä toteuttamiseen. Kaiken näkyvän olevaisen pohja on tämä itseänsä toteuttamiseen pyrkiminen. Nykyinen hetki on tulos kaikesta menneisyydestä, kaikki mikä nykyisessä hetkessä on, se on suoraan menneisyydestä kasvanut siihen. Nykyinen hetki on menneen toteutus, nykyisessä hetkessä, nykyisen hetken läsnäolossa on silmänräpäyksellisesti ja välittömästi läsnä kaikki, koko oleminen semmoisena kuin se on ollut, samoin on siinä mahdollisuutena, muodostumisen ituna ja muodostumisen voimana läsnäolevana koko

tulevaisuus semmoisena kuin se tulee olemaan. Jokaisena hetkenä on kaikki menneisyys ja kaikki tulevaisuus nykyisyydessä läsnä, jokainen hetki on koko olemisen pohjaansa asti toteutus. Samoin on kaikki yksityinen joka hetki oman olemisensa täydellinen toteutus. Jotta *minä* voisin olla, on minua ennen täytynyt tapahtua kaikki se kehitys, joka on muodostanut minun, minun olemiseni poneeraa itsessään kaiken sen menneisyyden, josta se on tulos, se on kokonaisesti minun nykyisessä hetkessäni toteutettuna. Mutta samoin ovat minun nykyisessä hetkessäni silmänräpäyksellisesi läsnä asetettuina myöskin kaikki ne mahdollisuudet, joilla voin vaikuttaa jotakin tulevaisuuden syntymiseen. Minun olemiseni hetkessä käsitän minä siis sekä koko menneisyyden että koko tulevaisuuden semmoisena kuin se minuun on tullut ja minusta lähtee, olen jokaisena hetkenäni itseni ja olemiseni täydellisyys. Mutta ollessani näin sekä menneisyyden että tulevaisuuden toteutus, ei minussa ole mitään tilapäistä, koko nykyinen olemiseni on menneisyyden edellyttämää ja tulevaisuuden siementä, minussa ei ole mitään, joka voisi olla toisin, kaikki, kaikki minussa on ehdotonta, välttämätöntä, koko olemisen edellyttämää. Minun nykyisen hetkeni tehtävä on olla sitä, miksi menneisyys on minut tehnyt. Tämä tehtävä ei ole mikään ulkonainen velvollisuus, jonka alle valintani mukaan olisin alistunut, vaan se tehtäväni on jo minun itseni kanssa asetettu olemiseen, on olla juuri siinä tehtävässä, minun olemisellani ei ole muuta tarkotusta kuin olla. Juuri se, että kaikki ne edellytykset, jotka ovat asettaneet minut olemis-sisältöineni olemaan, ovat olleet, muodostaa minun olemiseni, enkä voisi olla olematta, tekemättä tyhjäksi semmoista, joka todella jo on ollut. Minun olemiseni välttämättömyys on olla juuri olemistani. — Ihmisen tarkotus on siis olla, mitä hän on. Hänen olemassa-olonsa on hänen iäisyytensä, jossa menneisyys ja tulevaisuus pisteelliseksi keskitettynä päilyy. Olemisellaan on ihminen iäinen ja välttämätön, hänen olemassaolonsa on välttämättömämpi kuin se että kuuluu ilmassa ääni, kun joku huutaa, että kivi lentää, kun sen heittää, hänen olemisensa on itse välttämättömyyttä, sitä välttämättömyyttä ei yksikään sana riitä tyhjentävästi kuvaamaan, hänen olemisensa on yhtä välttämätöntä kuin se, että jos joku kerran on, hän sitte myöskin on, hän on kaikkien edellytystensä toteutus, ja niiden edellytystensä kerran oltua olemassa täytyy hänen olla niin totta kuin puun täytyy olla puuna, jos se kerran on puuksi kasvanut. Mutta niinkuin ei ihminen voi olla muuta kuin mitä hän on, niin ei ihmisen olemisella myöskään voi olla muuta tarkotusta kuin sen olemassaolo. Ihminen toteuttaa sitä, mitä hän on, miksi menneisyys on hänen asettanut; niinkuin kukkanen on kukkanen ja vuori vuori, niin on ihminen itseänsä, ilman muuta olemisensa tarkotusta, kuin olemassaoloaan olemisellaan toteuttaakseen. Ihmisen syvin ja sisäisin tarkotus on olla vaan, olla itseänsä. Se että hän on yhteiskunnan jäsen, että hän on askel ihmis-suvun tulevaiseseen onneen, että hän olisi hyvän ja oikean tekijä, että hänen elämänsä olisi uuteen ihanampaan oloon puhdistamisessa, kaikki ne tarkotukset eivät ole hänen olemisensa sisintä tarkotusta, ovat vaan joko hänen olemisensa ulkonaista tilaa, tai löyhän yksityisen mielijohteen kuvitelma-unia elämän selitykseksi. Ihmisen ainoa olemine ja tehtävä on vaan olla itseänsä, semmoisena kuin hän menneisyydestä on puhjennut, ikäänkuin kukkasen tehtävä joka hetki on olla kokonaisesti olemistansa, semmoisena kuin edellinen hetki on sen olemisen jättänyt sille. Ihminen on menneen kaikkeuden tilasta kasvanut, ihmisen olemine on olleiden edellytystensä toteuttamista, eikä hänen olemisensa ole muuta kuin näiden edellytystensä ilmitulemista. Ihmisessä ei ole mitään muuta kuin tämä menneisyydestä kasvanut olemisensa, mutta se on sitte ehdottomasti ja ainoasti hänessä, ihminen ei ole muuta kuin olemistaan, ihminen on poneerattu olemisessaan. Ihmisen tarkotus on olla, olla, olla. Olla kaikkea sitä, mitä hän on. Ja sitä hän onkin välttämättä ja välittömästi aina.

Ihminen on olemassa sentähden että hänen edellytyksensä ovat olemassa. Mutta miksi ovat ne edellytykset olleet? Miksi on koko olemine? Siihen ei yksikään ihminen ole voinut vastata. Jumalasta olisi olemine? Mutta mistä on Jumalan olemassaolo sitte? Jumala asettaa itsensä. Mutta semmoinen selitys on ainoastaan sana, joka ei selitä mitään. Yhtä alkuperäisen selittävästi voisi sanoa: Olemine asettaa itsensä, olemine on jumalaa, jumala on olemista. Mutta tämä selitys ei sekään sanoisi mitään olemisen alkunaisimmasta synnyistä. Ihmisen järki on mahditon, jos yrittää ajatella olemisen taakse, ei ikinä lennä ajatus sen ajateltavan päähän asti. Jos tahtoo ajatella olemisen syntyä, tuntee ajatuksensa vapaan lennon tiellä ikäänkuin oman olemisensa, siinä ajatuksessa on ikäänkuin yrittäisi helletä omasta itsestään, ja nähdä ulkopuoleltaan itseänsä, ihmisen pitäisi siinä ajatuksessa ikäänkuin vetää itse itsensä ylös maasta, hävitä itseänsä ajatuksensa suoraksi lennoksi. On niinkuin halvattu sitä ajatusta suorittamasta, ja huumattu pyöritys on ainoa sen ajatuksen seuraus. Ihmisen, olemiseen sidotun olion mahdissa ei ole havaita olemisen taakse, ainoa tunne, joka hänen siinä ajattelussa valtaa on se, että jos hän sen ajatuksen päähän voisi mennä, hän samana hetkenä hupenisi olemisestaan. Ihminen ei jaksa olemisen ulkopuolelle havaita, järki ratkee ennen, ja ainoa rehellinen ja pohjatunnetta paljastava sana olemisen olemassa olost on se, että se on selittämätön, kutsuttakoon sitä olemista sitte olemiseksi tai jumalaksi. Olemassaolon juurta ei yksikään ihminen voi selittää, eikä sitä yhdellekään ihmiselle vielä ole selitetty, ei olisi ihmisen mahdissa sitä selitettynä ymmärtääkään, olemassaoleminen kokonaisuudessaan on salaisuus. Mutta olemisen kerran ollessa on jokaisen yksityisen muodon, jossa tämä kokonaisoleminen ilmestyy, olemassaolo välttämätön, jokainen yksityinen muoto on sen kokonaisen olemassaolon olemista. Semmoinen yksityinen muoto on ihminenkin, ja vaikk'ei voi sanoa, mitä ja miksi on olemine, niin voi sanoa, että ihmisen olemisen tarkotus on *olla*.

Ja mikä olisi ihmisen tarkoitus muutoin? Istuin eilen yötisen taivaan alla ja katselin tähtiä. Lukemattomina ne säteilivät ylläni, koko korkea taivas oli tähtien koreutta ja näkyvään tähtien takana sumeili aavistus toisista summattomista tähtien sarjoista. Silloin ajattelin itsessäni että jokainen ylläni säteilevä tähti itsessään on suuri maailma, äärettömän elämänpaljouden itsessään käsittävä. Ajattelin niitä, kun ne siellä ylhäällä kiertävät, jokainen suurena summattomana maailmana, ääretön elämäntulvinta itsessään, kuinka ne sentään jokainen ovat mitätöntä mitättömämpi osa maailman kaikkeutta, ja kuinka ne rajattomassa elämänrunsaudessaan sentään jokainen näyttivät turhilta maailman kokonaisuuden keskellä. Jokainen tähti, niin se itsessään kuin olikin kuin kutoumus elävää elämää, niin siinä kaikki kuin olikin kuin rajattomasti toteutumiseen tunkeuvaa elämisen voimaa, niin se sentään näkyi turhana ja mitättömänä tähtitarhojen keskellä, ja niin se sentään koko summattomassa elämänpaljoudessaan on turhasti ohitsemenevä ja on vuosituhansien kuluttua tomuksi jauhaantuneena tuiskuava maailman ääretöntä avaruutta nykyisestä elämisestään kuolleena. Niin katselin tähtiä ja ajattelin, ja yht'äkkiä sulji ajatukseni ihmiseen. Mitä on ihminen, että hän ajattelisi itsestään mitään? Maa, jolla elämme, on yksi lukemattomia tähtiä maailman avaruudessa, joka maailman avaruuden keskellä näkyy yhtä vähäpätöisenä kuin jokainen toinenkin tähti taivaalla yllämme. Maa, jolla elämme, on kasvanut muotoonsa niinkuin jokainen toinenkin tähti, mutta se häviääkin niinkuin toisetkin tähdet ja vuosituhanten jälkeen on se individillisen, yksilöllisen olemisen kannalta katsottuna yhtä olematon kuin menneenvuotinen ruoho, joka tänään on kuihtunut olemasta, ja kaikki sillä ollut on yhtä haihtunut olemasta kuin jokainen solu menneenvuotisessa ruohonlehdessä nyt on olematon. Vaikka olisi ihminen, joka voisi tahtonsa voimalla masentaa koko maan piirin alamaiseksensa ja vaikka olisi ihminen, joka voisi puhua sanat, joiden totuus jäähmetyttäisi jokaisen ihmisen, vaikka olisi voimassaan tehokkaampi ihminen kuin Aleksander Suuri ja Napoleon, ja vaikka olisi ihminen, jonka henki sukeltaisi syvemmälle kuin Platon ja Shakespearen, ei se mitään merkitsisi, sillä se maan piiri, jolla olisi vaikuttanut, on vuosituhansien kuluttua kumminkin olematon, ja kaikki sillä tapahtunut elämä vaipunut olemisesta. Ei ole ihmisen teolla mitään merkitystä, sillä kaikki häviää ja kaikki muuttuu, ja kaikki oleva haihtuu olemattomuuteen maailman äärettömyydessä. Ihminen on mitätön ja vaihtuva elämänpiste mitättömällä ja vaihtuvalla maanpinnalla avaruuden äärettömyydessä, ja ihmisen teko on hupenevaa varjotekoa, joka tekemisensä jälkeen on olematon kuin yöllä nähty uni. Ei ihminen voi mitään pysyvää tehdä pysymättömällä maanpinnalla, ja joutavasti ilmaan haamuiltaa leikintekoa on ihmisen vakavinkin ja kauimmalle tähtäävä teko. Täydellisemmin ja todellisemmin ymmärtää elämän, katselevassa tahdottomassa ihmetyksessä elävä intialainen viisas, kuin rautaisella ja sokealla tahdollaan elämää järjestelevä maailman vallottaja, ja syvällisemmällä hienoudella on hän elämäänsä mukautunut. Kokonaisuudesta katsottuna ei ihmisen teolla ole mitään kauemmas kantavaa merkitystä kuin hetken leikkittelyllä, kaikki maailmassa on vaan niinkuin meren aaltoamista, joka nousee ja laskee, nousee ja laskee ilman mitään muuta päämäärää kuin se hetkellinen liikkumisensa. Ei ole siis ihmisen olemisen tarkoitus kauemmalla häntä itseänsä, tyhjää tuuleen menemistä on kaikki elämän ulkopuolinen vaikuttamis- ja toteuttamistarkoitus, ei siitä sentään lopulta muuta jää kuin olemattomuuteen hupeneminen. Kun ajattelee itsensä kasvoista kasvoihin maailman äärettömyyden kanssa, silloin selkenee, ett'ei mikään, jonka ihminen itsensä ulkopuolella pyrkii tekemään, ole tekona mistään merkityksestä, haihtuvalla maanpinnalla haihtuvan maaihmissen tekemänä se haihtuu kaiken maan mukana. Ainoastaan hetkellistä itseänsä, hetkellistä olemistaan saattaa ihminen olevasti olla. Itsenänsä oleminen, hetkellisesti ja kokonaisuudessaan, on ihmisen ainoa tarkoitus. Maailma on ääretön, ihminen on turha maailman äärettömyyden sylissä, mutta itsenään on hän yksi tämän äärettömyyden piste, ja semmoisena hetkellisessä olemisessaan tätä äärettömyyttä toteuttava. Ihminen on olemisessaan yksi maailman kaikkeuden olemispiste, ja semmoisena on hänen lähin ja ainoa tehtävänsä olla, olla hetkellistä itseänsä, ja siten kaikkeutta. Ihmisen tarkoitus on olla, olla!

Onko ihminen vapaa?

Ei. — Tai myöskin: on; kuinka asian katsoo. Jos pidän esimerkiksi, että juna, jolle olen rakentanut varman radan, jonka olen sijoittanut sille radalle, jonka olen täyttänyt höyryllä ja lähettänyt kiittämään sitä rataa, jos pidän että se juna on vapaa kulkunsa valitsemisessa ja kulkunsa joka hetkessä, silloin on ihmisenkin vapaa. Ikäänkuin tässä esimerkkinäni käyttämässä junassa höyry, niin on ihmisessäkin hänen elämisensä pakko, hänen oma toteutumiseen pakottava luontonsa, joka häntä vie elämäänsä ja elämässä. Ikäänkuin esimerkkinäni junalla oli ratansa, samoin on ihmisellä elämänsä tienä koko oleva maailma varmoille, kaikista sen yksityisistä olomuodoista itsistään kehittyvine suhteineen, jotka sitämysten kuin hänen oma elämänergiansa ajaa häntä eteenpäin, määräävät sen elämänsä suuntautumiset ja käänteet. Jos nyt ajattelisin että tällä esimerkkinäni junalla olisi tunto eteenpäin kiittämistään, olisi itse ikäänkuin sen eteenpäinkiittämistään personoitu pakko, mutta ei tuntisi mitään sen eteenpäin kiidättävän voimansa kertakaikkiaan määrätystä laadusta, eikä myöskään osaisi havaita liitävänsä varmaa eteenpäin asetettua rataa, niin voin hyvin kuvitella, että se voisi luulla olevansa vapaata liidäntää, että se toteuttaessaan itseänsä sidottua, sen olemuksen muodostavaa eteenpäin pakottaumusvoimaa, luulisi elävänsä juuri iloisinta vapautta, sille ei ikinä tulisi mieleenkään muuta kuin lentää ja lentää eteenpäin, eikä se voisi muuta kuvitella kuin että se omasta vapaasta tahdostaan sen tekee; samoin joka kerta kun rata tekee käänteen ja junan eteenpäinkiittämisvoima tulee

käännetyksi uuteen suuntaan, ei se silloinkaan tunne sitä että sen on täytynyt kääntyä, sen täytyy nytkin, kulkunsa laeille sokeana, ajatella, että se oli itse valinnut tämän uuden suunnan saadakseen sinnekin käsin tyydyttää eteenpäin pakkaumispakotustaan. Junan eteenpäinkiihtämisvoima saattaisi sen, oman kiihtämisprinsiippinsä läpitunkemana kuvailemaan olevansa lennossaan vapaan, kun sen kulku sentään itse asiassa sekä laadulleen että suunnalleen ja kestävyydelleen on varmimmasti määrätty. Ihan samanlainen on ihmisen vapaus. Ihminen, joka on olemiseen syntynyt, ei olemisaikanaan ikinä tee yhtään, ei pienintäkään tekoa, joka ei olisi ollut välttämätön hänen tehdä. Kaikki hänen tekonsa riippuvat hänen luontonsa laadusta ja kokonaistilan suhteista, joiden kanssa hänen luontonsa tulee kosketukseen. Jos voisimme tarpeeksi selkeästi havaita yhden ihmisen luontoon sen hienoimpaan muodostumiseen asti, ja jos osaisimme tarpeeksi laajasti ja syvästi ymmärtää kaiken sen ympäristön, jossa hänen elämänsä toteutuu, koko laadussaan, ja tämän laadun erikoisessa vaikutuksessa hänen luontoonsa, niin voisimme varmimmasti edeltäkäsikin laskea hänen elämänsä sen pienimpäänkin vähäpätöisimmältä näyttävään sivuseikkaan asti. Ihmisen luonto itsessään on kertakaikkiaan varma. Mitä hän on, sitä hän on vuosituhansien polvesta polveen tapahtuneen hiovan ja kypsytävän muodostamisen jälkeen, hän voi yhtävähän muuttua itsessään kuin tornin huippupiste voi siirtyä tuumaakaan syrjänpäin asemastaan kadottamatta kaikkea altaan, hän on esi-isänsä elämän muodostama ihan kaikessa, ja jos voisimme nähdä lävitse hänen esi-isänsä elämän kaukaisimpiin polviin, olisi meillä hän itse sisimpäänsä avoinna edessämme. Niinkuin tornin huippu on asemassaan jokaisen allaan olevan kiven varassa, tai paremmin vielä, niinkuin tornin huippupiste on olemassa ainoastaan allaan olevain kivien aseman vuoksi, niin on ihminenkin olemisessaan ehdottomasti edellytystensä määräämä, hän on edellytyksiensä ilmitulemista. Ihminen voi kyllä muuttua ja kehittyä, mutta ei sekään ole vapaata, sen määrää se ympäristö, jossa hänen elämänsä toteutuu, ja hänen oman ololaatunsa suhtautuminen siihen ympäristöön. Koko ihmisen elämä on ikäänkuin tuntematon suuruus algebrasisessa yhtälössä, jossa tämä tuntematon suuruus on salattuna läsnä toisissa varmoissa tekiöissä: hänen itsensä laadussa, hänen ympäristönsä laadussa, ja näiden kummankin laadun suhtautumisessa toisiinsa. Jos voisimme kokonaisuudessaan havaita näiden tekiöiden sisällön, voisimme matemaattisella tarkkuudella laskea ihmisen elämän sen pienimpään tilapäisimmältä näyttävään yksityistapaukseen saakka. Kuten sanoin, muuttua ja kehittyä voi ihminen elämässään ympäristöönsä suhteutuessaan, mutta tämä muuttuminen on niiden kahden faktorin määräämä, jotka siinä yhtyvät vaikutukseen, ympäristön ja hänen luontonsa laadun, joka omalla tavallaan ottaa ympäristön vaikutuksen itseensä. Tämä muuttuminen ei sentään koskaan ole ehdoton, se ei ole luonnonlaadun muuttumista, se on ainoastaan olotilan muuttumista; ikäänkuin vesi yhä on samaa, jos se on astiassa, tai jos se on maahan kaadettuna, ainoastaan että se kummassakin eri tapauksessa on ryhmittynyt aivan eri muotoon muuhun olemiseen nähden riippuen juuri tämän muun olemisen vaikutuksesta siihen ja siitä miten sen olemislaatu ottaa tämän vaikutuksen vastaan, samoin voi ihminen kyllä saada toimintavaikutuksia ympäriltään, voi ympäristönsä koskemana joko ikäänkuin painolain voimasta puhjeta johonkin tekoon, tai repulseerautua jostakin, mutta luontonsa ominaisessa laadussa on hän aina sentään sama. Ihmisen elämä on ihmisen luonnonlaadun suhteutumista ympäristöön. Mutta nämä kumpikin ovat aina varmat, ovat sisällössään kaikkien edellytystensä toteutumista. Ihminen on koko luonnossaan esi-isissään tapahtuneen kehityksen tulos, samoin on kaikki se ympäristö, jonka keskellä hän elää, jokaisessa pienimmässäkin ilmiössään juureltaan ja olemukseltaan yhtä etäisen, aikojen lävitse upottaavan kehityksen tulosta ja yhtä ehdottomasti koko olemisessaan menneisyyden asettamaa. Ihmisen elämä ei ole vapaa, ihmisen elämä on hänen olemislaatunsa tehoisaksi tekemistä kaiken muun yhdellä tapaa itsetehoiseksi pyrkivän ympäristön keskellä. Ihminen toteuttaa elämässään olemisensa sisältöä yhtä luonnollisesti ja yhtä välittömästi kuin ilmaan heitetty kivi kiertää kaarensa ilmassa, hänen elämänsä ei kyllä kehity yhtä suorasti ja puhtaasti, kuin sillä itsessään olisi pyrkimys, mutta niihin muutoksiin ei vaikuta hän itse ja hänen vapaa määräämisensä, vaan se ympäristö, jossa hänen elämänsä toteutuu, ne ilmiöt, joiden kanssa hän elää yhdessä ajassa ja avaruudessa, ja joiden kanssa ja joiden teitä risteillen hän voi niistä saada itseänsä heikentäviä tai itseänsä tyhjäksi tekeviä tai myöskin olemusvoimaansa vauhdittavia vaikutuksia. Jos ihminen jossain voi näyttää olevan aktiivisesta, itsealkeisesta vaikutuksesta, ei se aktiivisuuskaan ole tilapäistä ehdontahtoista vapautta, vaan hänen oman olemuksensa voimaominaisuutta, joka on hänessä hänen mukanaan olemiseen ilmestynyt ja joka sekä on ainoastaan hänen olemisensa välttämätöntä toteuttamista. Ihminen saattaa tehdä jotakin, tai olla jotakin tekemättä, kummassakaan hän ei ole vapaa, vaan riippuvat ne teot kummassakin tapauksessa alkulähteestään siitä tuleeko hänen mieleensä ollenkaan tehdä sitä, toisekseen siitä, onko hänellä voimaa tehdä se, edellinen riippuu hänen huomionsa valppaudesta ja sen ajatuksiin tulemismahdollisuuksista, ja on siis välittömästi häntä itseään, jälkimmäinen riippuu taas sekä hänestä itsestään että ympäristöstään, siitä suhteesta, missä hänen itsensä toteutusvoimansa on ympäristöön, kummassakaan tapauksessa ei hän ole alkuperäisesti, pilvimäisesti vapaa, vaan ainoastaan niin elävä ja niin oleva kuin hänen olotilansa asettaa hänen elämään. Luulo että ihminen olisi teoissaan vapaa on yhtä rajoitetun näkökannan katsomus, kuin se että maanpinta olisi tasainen lakeus, koska se pienellä alalla saattaa näyttää tasaiselta silmään. Ihminen ei ole vapaa, hän on itseänsä, ja hänen itsensä on hänen lakinsa. Minä en voi muuta olla kuin mitä olen, yhtä helppoa minun olisi olla muuta kuin olisi tammenlatvan olla lintu, minä olen yhtä ehdottomasti itsenilaiseksi muodostunut kuin tammenlatva

tammenlatvaksi, minun oloni takana on koko olemisen historia, eikä oloani voi toiseksi muuttaa koko takanani oleva ollutta olemisen historiaa muuttamatta. Kaikki, mikä ihmisessä on, se hänessä on, eikä hän ole sitä vapaasti valinnut, vaan se on häntä itseään, ja kaikki hänen tekonsa ovat tätä hänen itseänsä. Ihminen ei ole vapaa, ihminen on itseänsä, ja tämä itse on olemislaadussaan koko menneisyyden asettama.

Onko ihminen hyvä vai paha?

Ei kumpaakaan, ihminen on ainoastaan itseänsä. Hyvä tai paha saattaa ihminen olla ainoastaan vaikutuksessaan toisiin toisten tunnossa, itsessään on hän paljaasti ja ainoasti itseänsä ilman mitään adjektiivisiä määrittelyksiä. Ihminen on sitä, mitä hän on, välittömästi ja valikoimatta.

Elämä on yksityismuotojen moninaisuutta, jotka kaikki yksityismuodot takanaan edellyttävät iäisyyspitkän kehityksen, jonka kehityksen tuloksia ne ovat itsessään. Nämä yksityiset muodot ovat moninaisessa ristivaikutuksessa toistensa kanssa. Ikäänkuin ihminen ei koskaan voi sanoa polveutuvansa suorasta vanhempain sarjasta, vaan hän, mitä enemmän hän menee polveutumisessaan taappäin, huomaa isän ja äidin, isän ja äidin vanhempia yhä taaemmas seuraten polveutumisen haarautuvan yhä useammalle ja useammalle taholle, samoin ei millään olemisen muodolla ole suorassa polvessa nousevia edellytyksiä, vaan ne edellytykset ovat kuin äärettömän laajalle koko olemiseen haarautuva juurisäteikkö, josta tämä nykyinen olemismuoto on imenyt olemisensä. Ikäänkuin jokainen yksityinen olio tässä muodostumisessaan on koko olemiseen kiinnitetty, samoin se itse olemisessaan on hetkelliseen olemiskaikeuteen kiinnitetty ja saa siitä muodostavia vaikutteita. Jokainen yksityinen olio on siis kokonaisuudessa kaikkien toisten olioiden rinnalla, ja voi niiden rinnallaan vaikuttavasta olemisesta saada vaikutuksia itseensä, jotka joko voivat estää tai heikentää sen vapaata itseänsä toteuttamista, tai voivat poistaa ja helpottaa näitä estäviä vaikutuksia. Ihminen tuntevana oliona voi havaita nämä ympäröivät oliot ja voi myöskin havaita tämän niiden itselleen vahingollisen tai hyödyllisen vaikutuksen, ja voi tämän ulkonaisen kokemuksensa pohjalla jakaa olemistaan ympäröivät oliot kahteen luokkaan, olemiselleen edullisiin eli hyviin, ja olemiselleen vahingollisiin eli pahoihin. Määrittelyt hyvä ja paha eivät suinkaan ole jonkun olion ominaisuutta koskevia määrittelyksiä, ne määrittelevät ainoastaan sen olion suhdetta johonkin toiseen olioon sen toisen olion tunnossa. Ei mikään ole itsessään hyvää eikä pahaa, kaikki on itseänsä, oman olemisensä välttämättömyyttä, ainoastaan suhteessaan toisiin itsensä ulkopuolella oleviin olioihin saattaa se tuntua hyvältä tai pahalta. Ihminenkin voi ainoastaan samalla tapaa olla hyvä tai paha. Itsessään on jokainen ihminen pyhästi ja ainoasti oman olemuksensa toteutusta, ei mikään hänessä ole tuomittavaa tai kiitettävää itsessään, vaan ainoastaan olevaa, ja olemisessaan tunnustettavaa. Yhtävähän kuin voin väittää ohdaketta itsessään pahaksi ja vedota sitä siveelliseen edesvastaukseen, kun olen sattunut antamaan käteni sen pistettäväksi, yhtävähän voin väittää jotakin ihmistä, joka sattuu olemaan minulle vahingollinen, itsessään pahaksi, hän on ainoastaan suhteessaan minuun minulle vahingollinen, ja semmoisena on minun menestykseni karttaminen häntä, sen syvempää siveellistä vimmastusta sen vuoksi häntä vastaan tuntematta. — Ei kukaan ole hyvä taikka paha, jokainen on itseänsä ainoastaan, ja itsessään hyvän ja pahan ja kaiken muunkin arvioimisen ulkopuolella. Ihminen, niinkuin kaikki muukin maailmassa on iäisyysolio, omassa itsessään lepäävä voima- ja ominaisuuskokoomus, jonka oleminen on sen omaa laatua, ja jota ei sovi oikeasti määritellä muulla kuin sillä itsellään. Jokainen ihminen on olotäydellisyys ja itsensä ihanne-ilmestys ja semmoisena itse itsensä asettava kaiken hyväksymisen ja tuomitsemisen ulko- ja yläpuolella.

Onko ihminen iäinen?

Ihminen on iäinen, niinkuin kaikki maailmassa on iäistä. Kaikki olevahan on iäistä ja iäisyyden ilmestystä. Kun katsoo pienintä kivensirua maassa, katsoo sitä sen ominaisimman muodostumisen tuntemiseen saakka, silloin katsoo iäisyyttä. Iäisyys, jonka ainoa ilmestys on oleminen on läsnä vangittuna siinä kivensirussa, sitä muodostamassa ja sitä muodossaan pidättämässä, tarvitsee vaan kaikkeuden kokonaisuuteen levittäytyvää tuntemusta, tunteakseen sen elävänä läsnä siinä. Ennenkuin se kivensiru on voinut muodostua ja nyt olla edessämme, ovat kaukaisimman menneisyyden alkunaiset voimat olleet vaikuttamassa, ne voimat ovat kivettymisenä edessämme, mutta niiden voimien takana on koko oleminen, olemisen salaisuus; tämä ajatusyhdistys on yksi tie tuosta kivensirusta iäisyyden tuntemiseen, niitä on tuhansia muita siitä, yhtä monta kuin olisi laskettavana painosuhteita, joissa se sama kivensiru lukemattomien tomuhiukkasten kautta on maan keskipisteen kanssa; näistä painotiehykkeistä on kyllä yksi suorin, jonka kautta keskipisteelle lankee suurin osa sen painoa, mutta muu osa painoa liittyy jossain äärettömän pienessä ja kauempana aina vähenevässä suhteessa joka-ainoan tomuhiukkaseen maapallossa ja kulkee sen välittämänä keskipisteeseen; samoin on tuon kiven oleminen jossain, vaikkapa ajateltavan heikoimmassakin, mutta aina jossain suhteessa kaikkeen muuhun olemiseen. Tuo kivensiru itsessään ja koko sen muodostumishistoriassaan, joka on läsnä sen muodossa, on kaikkeuden edellyttämä, on olemassa-olossaan kaikkeuden puhkeemus, siitä katsoo iäisyyden silmä meihin. Samoin on joka-ikäisen olion olemassaoloon kaikkeus vangittuna, sen olemassaolo on sidottua kaikkeuden voimaa, on hetkessä läsnäolevaa iäisyyden ilmestystä, on iäisyyden

silmänräpäyksellistä paljastumusta.

Siinä merkityksessä on ihminenkin iäinen, hänkin itse olemisessaan on iäisyyden tulos, on iäisyyttä itse, olemisessaan, olemisensa muodostajana sulkee hän kaikkeuden allaan, on iäisyyden persoonallista läsnäoloa. — Mutta ainoastaan iäisyyden ilmestysmuotona hän on iäistä, ei itsenään. Hän on iäinen siinä merkityksessä että hänen olemassa olonsa on vangittua iäisyyttä, että hän on yksi väliaalto uuteen hänestä puhkeavaan hänen itsensä kaltaiseen yhtäläisesti iäisyyttä olevaan ilmestykseen, mutta itse itsenään hän ei silti ole iäinen. Ikäänkuin meri pysyy samana, vaikka yhä muodostellen uusia aaltomuotoja, joissa kyllä aina on sama vesisisältö, mutta joilla sentään on aina uusi aaltomuoto, samoin iäisyyden pohjalta iäisyydestä esiinpuhkeavat muodot kyllä aina ovat samaa iäisyys-sisältöä, mutta ulkonaiset muodot vaihtuvat, eivätkä jätä muuta jälkeensä kuin sen että ovat olleet. Ihminen, semmoisena kuin hän meille ulkonaisesti elävänä näkyy, on ainoastaan iäisyyden puku, itse hän kaikessaan, kaikessa sisällössään on iäisyyttä, mutta persoonallisessa olemisessaan hän on ainoastaan iäisyyden ohitsemenevää tilaa. Ihminen omassa olossaan on iäisyyden merta heiluva aalto, joka meri joka hetki heiluu uusiksi aalloiksi, jotka se joka kerta kokonaisesti täyttää iäisyys-sisällöllään, mutta joista se joka kerta vaihtuu uusiksi aalloiksi. Kaikki mikä ihmisen muodostaa on iäistä, mutta ihminen itse itsenään on aallon haihtuva muoto.

TAITEESTA JA SIVEYDESTÄ.

I.

Ajattelen kirjottaa taiteesta ja siveydestä. Sanon aluksi kohta, että taide on aina epäsideellistä. Ehdottomasti aina, kun se on puhdasta taidetta. Tai en aluksi yksin, yhtä hyvin lopuksikin, sillä esitykseni tulee yksinomaan olemaan yrittystä todistaa se.

Tietysti semmoinen todistus on vaikea, kun siinä toisena suuruutena on niin epämääräinen arvio kuin siveys. Mitä on siveys? Jos tahtoisin tyytyä ainoaan tosioloisista huomioista saatavaan vastaukseen, niin määrittelin: siveys näyttää olevan jotakin, josta aina syntyy riitaa, ja joka aina sanotaan puuttuvan siitä, josta juuri puhutaan, ja siveellisyys ihmisessä ilmenee paraiten siinä että hän moittii ja tuomitsee toisia ja on hyvin riidanhaluinen. Tunnustan että tämä määrittely on ainoa, joka siveydestä on historiallisesti todistettavissa, mutta koska se on melkein yksinomaan negatiivinen, niin yritän toisenkin määrittelyn siitä, mutta pelkään kohta että tämä määrittelyni ei tule olemaan niin yksinomaisesti oikea, kun juuri esittämäni. Ihmisethän, kuten tiedätte, elävät kahta elämää, maallista ja taivaallista, sanottiin sitä ennen, minäkin tarkotan sitä samaa, vaikka käytän toisia sanoja, ihmiset elävät ulkonaista, toisten joukossa ja kaikenlaisissa askareissa kuluva yhteiselämää, yhteiskuntaelämää tai mitä se on, mutta ihminen elää myöskin omaa elämänsä, oman rintansa iäisyyselämää. Ymmärrättehän, ihminen on yhteiskunnan jäsen, yksi tuhannen muun joukossa, joka syntyy, hankkii asemansa, kuolee ja unhotetaan, niinkuin ne muutkin tuhannen hänen ympärillään. Luuletteko, että ihminen toisten joukossa paljoa merkitsee? Luin päivän sanomalehdessä, että joku torppari Keuruulla oli tapaturmaisesti kuollut, jaha — ajattelin, ja luin seuraavan uutisen, jossa kerrottiin jonkun kellokauppiaan tehneen konkurssin. Joku aika sitten luin sanomalehdessä että Englannin kuningatar Victoria oli kuollut. Jaha ajattelin, luin sanoman loppuun, suljin sen ja menin aamiaiselle ja siellä syntyi hyvin harras keskustelu siitä, kutka Suomesta lähtevät luistelukilpailuihin Tukholmaan. Ei ihminen, jos hän syntyy ja kuolee, suurta värettä herätä. Ja miksi hän herättäisi? Mitä hän toisten joukossa on muuta kuin yksi kymmenistä tuhansista samanlaisista, kumarteleva olento, jolla on sanoja huulilla, ja uudet vasta prässätyt vaatteet yllä, ja jota ei juuri muulloin kaipaa, kun silloin kun tekisi mieli pelata skruuvia, eikä ole kuin kolmimiehinen kumppanusto, silloin tuntee että puuttuu neljäs. Tietysti, kun tällöisiä lukemattomasti rinnan elää, ja joka päivä joutuvat toistensa käsiä puristelemaan, niin siinä aina suhteita syntyy. Syntyisi ehdinko ja häiriötäkin muuten, tulee esim. tavaksi, kun tullaan vastaan, että sovitaan kummalle puolelle vältetään, kun mennään toistensa ohitse, ja keskinäinen yhdessäolo tietysti muodostelee monenkaltaisia tällöisiä sääntöjä. Enhän minä tässä tahdo yhteiskunnan ja yhteiselämän muodostumista ruveta selittelemään, riittää vain, kun sanon, että pitkien, pitkien aikojen takkova vaikutus tietysti on saanut toimeen jonkunmoisen sopusuhtaisuuden ja tapojen yhteenkäyväisyyden noiden lukemattomien ihmisten välillä, jotka leikkiä laskeva sattuma on tuonut yhteen samalle maaturpeelle, ja jotka toistensa keskellä jokainen vaeltavat vieraassa maailmassa. Siinä muodostuvat perheet ja kansakunnat ja valtiot ja uskot ja kaikki yleistävät pyrinnot ja loppuihanteena on että jokainen saa pysyä niin vieraana ja niin vähän toistensa tungoksen häiritsemänä, kuin mahdollista on. Nyt minä tahtoisin kutsua siveyttä siksi näkymättömäksi aikojen vaikutuksesta muodostuneeksi sopusoinnuksi, mikä tässä muodostumisessa on herännyt. Siveys on yhteiselämää, sitä joka saa

yksityisen ihmisen juoksevasti liukumaan siinä lukemattomien toisten ihmisten virrassa, saattamatta mitenkään häiriötä joko itselleen tai toisille. Sen mukaan hän tekee epäsiveellisesti, jos hän tungoksessa väistää vastaantulijaa vasemmalle eikä oikealle kädelle, kuten tapa on, ja siten törmää häneen ja niin loukkaa sekä hänen että itsensä, ja samoin tekee hän epäsiveellisesti, jos hän pitää toisen vaimoa kauniimpana kuin omaansa ja rakastuu siihen, sillä siten hän saa niin monen ihmisen puhumaan itsestään, että he vallan unhottavat ja laiminlyövät omat asiansa, joka voi synnyttää häiriötä, — ja monella muullakin tapaa voi hän saattaa yhteiselämän sopusoinnun epäkuntoon.

Sanoin jo, että paitsi tätä ulkonaisessa olossa kuluva elämää, on ihmisellä toinenkin elämä, muistaakseni nimitin sitä toisen kerran hänen taivaalliseksi elämäkseen ja toisen kerran hänen oman rintansa iäisyyselämäksi. Tiedättekö, tuo sama ihminen, joka edessänne kumartele ja pudistaa kättänne, ja käyntelee sanoja huulillaan, ja jolla on ties mikä arvonimi, insinööri, maisteri, luutnantti, ja josta ette juuri muuta huomaa, kuin että olette sattunut tulemaan hänen rinnalleen ja muun puutteessa jotain puhutte hänen kanssaan, hänkin on ihminen, jolla on säveliin syttyvä rinta, joka iloitsee ja kärsii ja kammostuu niin syvästi kuin yksin ihmisen sydän taitaa, eikä hän tarvitse, kuin kosketuksen, ja hän siinä samassa on värähtävä sävel. — Ymmärrättehän, minä tarkoitan, ihminen, joka syntyy ja elää ja kuolee ulkonaisesti yhä laimeana ja vaikuttamattomana ja yhtä tilapäisenä kuin maassa makaava tyhjin tomun hitunen toisen tomuhitusen rinnalla, on sisässään iäisyyden pisare, jossa saattaa olla elämän rikkainta kummuntaa vangittuna; te voitte soittaa hänellä, jos vain sen taidon taidatte, saada hänen kynneliinsä sulamaan tai tykähtävänä riemuna paistamaan.

Semmoinen on ihminen sisältään. Mutta eikö semmoinen äärettömyyteen värähtävä sydän puhkaise ja rikota ulkonaisen elämän marionettisopusuhtaisuutta. Puhkaisee, ja siitä syystä juuri minä tahtoisin väittää taiteen olevan aina epäsiveellisen. Minä tarkoitan, ulkonainen elämä, tai n.s. todellinen elämä, sen tunto särkyä, tulee myrkytetyksi, kadottaa vakavuutensa, kuin ihminen vaeltaa omaan itseensä. Kuka osaisi niiden iäisten hetkien jälkeen, joita ihminen omassa rinnassaan saa elää, enää innostua jännittyneeksi osanottajaksi siinä aikaa kuluttavassa seurapelissä, jolla ulkonaisen elämän päivänkorento-pyrinnöt voivat ihmisen tyhjä hetket täyttää. Nyt on taide juuri se, joka vapahtaa tunnemaailman ihmisen rinnassa, taide siis, kun asiaa tältä kannalta katsoo, on se voima, joka istuttaa yhteiselämälle vihollisen taimen ihmisen mieleen.

Vai onko taide muuta kuin ihmisen rinnan virvottamista? Minä pyydän teitä muistelemaan jotain suurta taidenautinnon hetkeä elämässänne. Kun joka tunnevärähdys ihmisessä oli hartautta — hartautta. Muistattehan, olitte lukenut jonkun runon tai nähnyt jonkun taideteoksen, jonka edessä teidän tuntemisenne oli juossut yhdeksi ainoaksi helmeksi. Teissä hymisi, te olitte silmänräpäyksessä ikäänkuin toisen soivan maailman koskettamana, josta heleät ja heijastelevat tunnesäteet lankesivat suoraan teidän rintaanne ja saivat teidän kuulemaan rikkaita, rikkaita, pohjaan asti meneviä sointuja. O, jokainen muu hetki elämästä on tyhjäan kulutettu ja sammunut, paitsi se, jona saa runona elää, polvistuvassa ihastuksessa hartauteensa hukkuu. Semmoisien hetkien herättämistä varten on taide ja yksin sitä varten! Taideteos kantaa itsessään aina sävelen, joka värähtää iäisyyteen ja nostaa ihmisen siivilleen. Ja taideteoksen voima on yksin siinä, millä mahdollista se jaksaa pitää kiinni pohjasävelestään ja avata kaikki siitä puhkeavat moduleeraukset ja miten syvälle se tällä tiellä voi heittää valaistuksen ihmisen rintaan. Usein kuulee taidenautintoa analyseerattaessa puhuttavan asioista, joilla ei ole mitään yhteyttä taidenautinnon kanssa. Esim. murhenäytelmistä puhuttaessa usein pidetään niiden rakenteen pohjarunkona sitä syällisyyttä, johon päähenkilöt niissä joutuvat, ja tämän syällisyyden sovitusta. Minusta ei nautinto niissä sentään lähde siitä hyvätunnosta, jonka rankaistu rikos ihmisessä herättää, ei esim. Macbeth sentähden niin järkyttävänä liikutuksena täytä mieltä, että rikkova ihminen siinä saa rangaistuksensa, vaan sentähden, että hänessä saa elää ihmisen, jossa kunnianhimon orkaani herää ja kasvaa, ja joka sen pyörteissä ruhjottuna viimein jää eteemme. Emme me Macbethia tuomitse, vaan me kärsimme ja vapisemme hänen mukansa, emmekä me kappaleen päättyessä sentähden niin nostetussa mielentilassa ole, että oikeus vihdoinkin on saanut voiton siinä, vaan sentähden, että suuri pohjalta välähtävä elämänsävel on yhtenä hetkenä repinyt meidän sydämemme lävitse, me emme tuomitse siinä, vaan kärsimme ja tunnemme tuskan täyden ja pohjaan asti kuuluvan sävelen itsessämme. Samoin Hamlet on minusta esimerkkinä taideteoksesta, jonka lävitse sama sävel kaikissa sivuvaihteluissaan tulvaa ja loppunaan vielä antaa tämän saman sävelen rintaa nostavasti pohjaan asti kaikua. Päinvastoin kuin tavallisesti sanotaan, olen sitä mieltä että se ei pääty sovittavasti, vaan että se päinvastoin päätty mustimmasti ja vihlaisevimasti ja että sen täytyykin niin päättyä antaakseen täyskaikeuden tyydytyksen ihmisrinnan suruntunnolle. Sen loppukohtaus mielestäni, jossa uudet kappaleen tapaukselle kylmät ihmiset välittömästi sortuvien jälkeen täyttävät näyttämön muutama keveästi tunnettu säälän sana huulillaan, antaa vaan tunnon elämän väliäpitämättömästi kylmäkiskoisuudesta, joka unhottaen ne ihmiset, jotka juuri tuntuvat kokonaan täyttävän sen pohjattomalla kärsimyksellään, sammuneina samassa ovat unhotetut, ja uusi elämä kasvamassa heidän haudallaan yhtä kylmänä, kuin jos heitä ja heidän nääntymystään ei olisi koskaan ollutkaan, ja tämä ulkonaisesti näennäisesti sovittava loppukohtaus, jossa elämän jääkylmä auteus ja kova kamaluudentunto astuu runtelevilla malmiaskeleillaan kärsivän sydämen päälle, se onkin siis vain koko

kappaleen tunnelmaa kruunaavaa, singahtavaa ja jäisiin avaruuksiin repivää loppuakkordia, jossa on resignatsioonin jäähmettynyttä toivottomuutta. — Tämmöisen minä luulen taideteoksen aina täytyvän olla. Sävelen, sävelen, joka tunkee elämän pohjaan, ja päättymisessään värähtää omassa melodiassaan iäisyyden aalloille ja kantaa ihmisen samoille aalloille keinumaa, semmoisen sävelen eteen ihminen jää lainehtimaan ja hetkellisen rikkautensa tulvaan hukkumaan. Ja mikä sellaisella paratiisillisella hurmausvoimalla ihmisen sydämeen värähtää, se puhuu taiteen iäisyyskieltä. Kun Tizianin Venus minun henkeeni hohtoisena ja puhtaana valuu, tai kun Frödingin alastomuuden laulu värähtää minun lävitseni, tai kun minä vaellan Maeterlinckin magnetiseeratussa ilmakehässä, ja sairastan ja säryn ja kammostun elämää, niin mitä minä muuta niille mahdan, kun annan niiden vavahtaa täytenä itseeni ja virityn niistä. Miksen minä antaisi sieluni juosta säveleksi, koska siinä on sävel, joka sen syliinsä voi ottaa! — Tiedättehän nyt, mitä minä taidenautinnolla tarkoitan. Rikkaana soimista, rinta alttiina värähtämään onnen ja onnettomuuden kaikkiin säveliin, ihminen ääretön ja iäisyyden silmänräpäyksiä itsessään kätkevä. Mutta nyt minä olen väittänyt, että tämmöinen ihminen on myrkytetty ulkonaiselle elämälle. Tarkotan, hän joka on maistanut tämmöisen olon opiumiunta, voi joutua kuittaamaan sen rikkaan hetken sillä, että todellinen elämä siitä hetkestä kutistuu köyhäksi hänelle. Elämällä on nimittäin, minä tarkoitan tässä sitä elämää, jota ihmiset yleisesti katsoen keskenään viettävät, sillä on koko sarja jännityslankoja, joilla se pitää ihmisiä vireissä, ohuet ohimot ovat haamuilleet siihen koko joukon efemäärisiä velvollisuussiteitä, joilla se voi lukemattomat ihmiset valjastaa, puolitotisilla, tilapäisillä ihanteilla voi se monta täyttää valheellisella henkisellä tyydytyksellä, jossa tyydytyksessä ei ole mitään totisen henkisen palon demonista jalona liekehtivää ylimielisyyttä, vaan fariseista ympärivilkkuilevaa filisteri-tyytyväisyyttä, sitte on elämässä vielä kaikenlaista suurta ja pientä personallisen kunnianhimon kannustamaa pyrintöä, joka voi jonkinmoisella jännityksellä täyttää muuten ihan tyhjänä ammittavan olon, ja joka liikkuvilla kangastuskuvillaan kätkee silmästä olevan hetken sanomattoman mitättömyyden. Tämä kaikki on kaiketikkin välttämätöntä, ennenkuin voi ihmiset sytyttää täydellä osanotolla olemaan mukana elämän tyhjästi kuluvassa ja tyhjiä tuloksia jälkeensä jättävässä ulkonaisessa kulussa. Tietysti täytyy tunnustaa, että se, joka on elänyt syvän hetken, ei enää ole varsin sovelias tuommoiseen elämään. Se, joka on saanut nousta iäiseen silmänräpäykseen, osaako hän semmoisen jälkeen enää täydellä vakavuudella olla mukana siinä piinaantuvassa unessa, jota ihminen tukalassa epäselvyydessä näkee syntymänsä ja kuolemansa välillä? Kyllä minä uskon että taide voi ihmisen toimintateräksen herpaista, voi valuttaa häneen hiljaa ja hiljaa vaikuttavaa myrkyllistä nestettä, joka menee häneen ulkonaisena toimintaihmisena niinkuin etikka poltettuun kiveen, ja murentaa hänen. Ja siinä suhteessa on taide aina kun se on taidetta myrkyksi, esiintyköön se vaikka tavallisenkin siveyden näköpiiriin kuinka puhtaana ylentävänä tahansa. Tiedän että Runebergin "Kuningas Fjalarkin", niin kirkkaana ja varjottomana kuin maailman järjestys siinä kuvasteleekin, tai juuri sentähden, on aivan yhtä myrkyttävä kuin Frödingin "Morgonsång", sillä senkin eetterilennosta palaa mieli tarkotuksetonta ulkonaista elämää vierastavalla ylevyyksien ja ihanuuksien taivaalla huikaistuna. Shakespeare ja Gabriele d'Annunzio voivat kutoa ja tuudittaa ihmisen yhtäläiseen opiumihurmaukseen, Shakespeare ainoastaan niin paljon valtaavampaan kuin hän on valtaavampi runoilija, mutta molemmat ne hivuttavat siveellistä ihmistä ihanuuden myrkyllään. Miltonin "Kadotettu paratiisi" ja Byronin "Don Juan" ovat siveellisesti turmelevina mainittavat rinnakkain. Kyllä minä pidän, että ne, jotka muutamia taideteoksia moittivat siitä, että ne ovat terveelle ja raittiille elämäntäydetykselle vaarallisia, ennemmin olisivat oikeutetut kääntämään aseensa koko taidetta vastaan, sitte vasta mahdollisesti heidän hyökkäyksensä voisivat saada sisällön pontta ja johdonmukaisuuden mahtia. Väitän siis, että taide kokonaisuudessaan on epäsideellistä ja elämäntäydetyksestä turmelevaa, ja ne siis, jotka täydestä vakaumuksesta seisovat ulkonaisen elämän piirissä, ovat oikeutetut epäilevillä ja tuomitsevilla silmillä katsomaan sen hedelmiä.

Arvaan, että joku tahtois yrittää tehdä tyhjäksi koko esitystäni väittämällä, että siveys ei ole sitä, mitä olen määritellyt. Muistaakseni puhuin jostain ulkonaisen elämän harmoniasta siinä määrittelyssäni. Nyt arvaan että joku yrittäisi muuttaa siveyden ihmiseen sisälle, sanoisi esimerkiksi, että siveys olisi sisällisen ihmisen harmoniia-soimista. Kyllä minä hänen tarkotuksensa ymmärrän. Hän tarkoittaa, että siveys olisi jotain henkensä kirkkauden näköihin ylentymistä, jotain varjottoman kultan hohtoon tulistumista ihmisessä itsessään. Hän saattaisi puhua jotain Platosta, joka runoilee omaa henkeänsä, ja antaa siitä maailman ihanina soivat lait heleytyä. Minä pyydän sentään kohta jäävätä semmoisen vastaväittäjän. Minä katson nimittäin velvotetuksi itseni asettamaan hänen siveytensä samaan syyteeseen, kuin itse taiteenkin, että se nimittäin on epäsideellistä. Eihän koko tuommoinen kanta ole muuta kuin sulaa tunnustusta runoilevalle sielulle. Kuka todellakin on suurissa filosofeissa koskaan muuta ihailnut, kuin runoilevaa henkeä, joka näkee ihmissydämen mukaisia unia, unia, joissa rinnan piilevät toivot ja halut ovat päässeet täyttyneihin näköihin puhkeamaan, eivät ne elämälle mitään selitystä anna, ainoastaan ihmisen oman rinnan liikutuksille. Eivät ne ulkonaisesti sen enempää elämää rakenna, kuin muutkaan runot, sisällistä ihmistä ne vaan väljentävät, mutta se väljentäminen taas ei ole terveydeksi todelliselle elämälle, kuten olemme sopineet. Pidän tarkasti kiinni tästä, sillä tiedän hyvin kummoisiin turmiollisiin puheisiin se on valmis puhkeamaan, joka on tullut tartutetuksi sellaisina sisällisinä syventymishetkinä. Kuulkaamme tässä pieni katkelma semmoisen puheesta. Olen löytänyt sen eräästä paperista, ja panen otteen tähän. — — Ei taide tiedä hyvästä eikä pahasta, ei hyödyllisestä

eikä epähyödyllisestä, ei siveellisestä eikä epäsiveellisestä, vaan ainoastaan ihmisen kärsivästä ja iloitsevasta rinnasta, jota elämä soittaa. Taideluomat ovat iäistä, kaikki ulkonaiset määräykset hamasta poliisiasetuksista aina kymmeneen käskyihin asti ovat efemäärisiä, tilapäisen elämän vaatimusten mukaisia. Ihmisten yhteiselämä synnyttää suhteensa ja muodostaa määräyksensä, mutta rikkaampi kuin ihminen on yhteiselämässä, jossa hän on vaan väistytvä varjo, on hän omassa rinnassaan, ja sinne eivät ylety pienen ulkonaisen elämän pienet ja pienesti kyhätyt määräykset, vaan siellä hän elää iäisyyden säveliä. Taide on ihmisen jumalan palvelusta, ainoastaan ulkonaisessa elämässään täytyy hänen totella maallisen kuninkaan lakeja. Koska korkeimmankaan temppelein kupukatto voisi vaatia taivaan sinisen laen leijailevan allansa? Koska ulkonaisen elämän ohjeet voisivat sisällisen elämän rajat asettaa? — Ja mitä onkaan maailmassa n.s. ylevämpää sisältöä ja merkitystä, kuin täysissä väreissä käyvä ihmisen rinta? Ihmisen onni ja onnettomuus täyttävät pyhemmällä tulella sydämen kuin kaikki jalot ja ihaniksi tavoittelevat aatteet, joita verettömät aivot ovat yrittäneet haamuilla, Byronin "Don Juan" virittää mielen tuhat kertaa vallatumalla hartaudella ja syvemmillä hengen käynnillä kuin sadat ja taas sadat siveellisesti hyvää tahtovimmat ja rakentavaisimmat saarnat. — — Tämmöisiin puheisiin saattaa taideihastus ihmisen villitä. Tarvitseeko minun enää muuta todistusta tuoda siitä että taide voi saada elämäkäsitteiden sairastamaan! Myrkkyä, joka saa koko siveellisen järjestyksen riutumaan, on taide, ja oikeassa ovat ne, jotka uskonsa tai luulonsa kannalta koettavat yhteiskunta-rakennusta sen turmiollisilta nesteiltä suojella, ainoastaan että heidän kantansa mukaan pitäisi olla paljon kauemmalle menevämpiä ja säälimättömyyksiä vastustuksessaan, kuin he huomaavat olla. Taide on aina turmelevaa, toinen juttu on, jos se turmelus on pahaksi vai hyväksi *ihmiselle*, mutta siitä en minä tahdo puhua nyt, ulkonaisen elämän kannalta on se aina siveellisen järjestyksen ja sopusuhtaisuuden liitteitä hajalle laskevaa, ja siis vastustettavaa. — Taide on aina epäsiveellistä! päättääkseni kirjoitukseni niin kuin olen alkanutkin.

II.

Taide on siis aina epäsiveellistä. Tai jos sentään sanon oikeammin asian. Taide on aina siveellistä.

Taide on aina siveellistä! Taiteen kauneushohto on aina siveyden syvyushohtoa. Kauniiksi liikutettu sielu on siveyden pyhää värettä.

Määrittelisinkö siveyden? Enpä tiedä. Puhuisin hymnin siitä. — Siveys on... Siveys on... Pysähtyivät sanani jo! Siveys, sen sanan ovat sen käyttäjät muodostaneet semmoisisältöiseksi että yhtä hyvin voisi puhua hymnin annoksesta pihvipaistia kuin siitä sanasta! Ennemmin tahtoisin nimittää sitä, jota ajattelen kiittää, epäsiveellisyydeksi, kuin tukahuttaa sen ankaraa korkeutta kutsumalla sitä siveydeksi. Mutta jos sentään koettaisin. Poltan mielestäni muiston siitä tomun tahmasta, jolla toiset ovat siveyden vaarallisen kotkalinnun hyödylliseksi kotokanakseen kesyttäneet.

Siveys on ihmisen ylhäisenä palamista. Siveys on ihmisen sielun totiseksi syttymistä. Siveys on ihmisen puhdistumista paljaaksi ihmiseksi.

Miksi on ihminen maailmassa? Tunteakseen. Maailmassa on kaikki ulkonaista, ohitsemenevää, vaihtuvaa. Valtakunnat häviävät ja kaupungit haihtuvat maan päältä. Tänään hallitsevat persialaiset, huomenna Rooma, kolmantena päivänä on maailma germaanien. Meret muuttavat sijansa ja tähdet sammuvat. Yksi on iäistä tässä kulkevassa virrassa. Ihminen, sen kaiken vaihtumisen huomaava ja siitä rinnassaan värisevä ihminen. David ja Salomo, Herakleitos ja Plato näkivät väristyksellä sen maailman ja tunsivat sen väristyksen, sama väristys liikahtaa vielä tänä päivänä ihmisen rinnassa, kun hän maailman edessä herää. Siinä vaihtuvassa virrassa on ihmisen tunto siitä yhtäpäisestä vaihtumisesta ainoaa iäistä, maailman näyn alituisesti vaihtuva virtaus seisautuu iäisyyden silmäyksen alaiseksi hetkessä katsovan ihmisen eteen.

Ihminen on maailman elämän väristyssykäys. Ihmisen sielu on maailman näyn värähtävää tuntoon tulemista ihmisessä. Maailma, jok'ikinen sen väräys, koskee ihmisen vissiksi väräystilaksi, se tila on ihmisen sielu. Sielussaan ihminen elää olemuksen lävitse sykähtävän hetken, mitä herkempi hän on, sitä elävämpänä värjyy se hetki hänessä, ja täydellisimpänä tuntona sulaa hän ihan välittömäksi maailman tilaksi, silloin hän on maailman selvin peili, jossa maailman elämän hetkellinen läsnäolo päilyy elävänä, jos hän silloin tahtoo puhua maailmasta, puhuu hän omasta sielustaan. Kaikki mitä maailmassa on, hämärinkin, aavistetuinkin elää silloin hänen tuntonaan läsnä hänessä, maailman kylmä säälimätön suuruuden auteus, maailman äärettömyyden avaroittavin tunto, maailman ylitse soiva suuren järjestyksen kohottava ja tuhkaanlannistava sävelkuoro, maailman pienimmässäkään heijasteleva kokonaisuuden järjestyksen kuvastus, kaikki se haihtuvinkin tunnehymistys värisee ihmisen sielussa, kaiken sen tunto on väräys hänen sieluansa, ja kun hän tuntee sen, tuntee hän sieluansa, tulee tuntoon itsestänsä, puhdistuu eläväksi, joka tunteessaan itse intensiivisesti läsnäolevaksi ihmiseksi, hänen sielunsa tulee hänen olemisekseen, hän ei huomaa, vaan hän tuntee ja elää maailman. Nyt minä tahdon sanoa, että täydellisin ihminen on juuri tämmöinen, maailman joka väräyksen itsessään heijastava peili,

on maailman rinta, jossa maailman tunto joka väräyksessään on elävänä, hienoimmassa, ohitsehaihtuvimmassa tunnossaan läsnä. Ja sanon lisäksi, ihmisen tarkoitus on herätä juuri täksi täydelliseksi ihmiseksi.

Ihmisen tarkoitus on olla iäinen. Ihmisen tarkoitus on olla maailman iäisyyspeili, hieno- ja herkkäväräyksinen, kaiken kajaava. Johan minä jo puhuin, maailmassa ei ole muuta seisovaa kuin kaikkeen heräävä, kaikesta liikutettu ihmisrinta. Kaikki muu on ulkonaista vaihtuvaa suhdetta, kaikella on ainoastaan relatiivinen, ohitsemenevä merkityksensä, tunteva ihminen on ainoa iäinen siinä kaikessa alituisessa vaihtumisessa. Minä tarkoitan, ihminen, ihminen on maailman silmä ja sielu, ainoastaan ihmisen tunto on iäistä, kaikki muu tilapäistä, muuttuvaa, yhtä hyvää kuin sattuman sinne tänne liikuttamaa unta, jos minä olen rikas tai köyhä, ministeri tai portinvahti, kreikkalainen tai eskimo, se on yhdentekevää, merkitys on minun elämälläni vasta, jos se on syvätuntoinen. Kaikki muu on tyhjän perään hapuilemista, syvennetty, syvemmin elävä rinta on ainoa ihmistä rikastuttava, ihmiselle merkityksellinen pyrintö. Ainoastaan se, mikä saattaa minun tuntuun rinnastani ja rintani liikutuksista, ainoastaan sillä on voima hedelmöittää minua, muu on tyhjän kanssa askaroimista. Ihmisen tarkoitus on syventyä, syventyä joka hetki, syventyä kaikkeen ja kaikesta värähtäväksi: ihanat, syvät, rinnan pohjaa viileyttävät hetket ovat ihmisen sielun ainoa sisältö ja ainoa iäisyys, ja niihin hetkiin herääminen on hänen ainoa, hänen arvonsa mukainen pyrintö. Tai mikä olisi ihmisen tarkoitus muutoin?

Mikä on ihmisen ylhäisin ja iäisyyttävin tarkoitus, siihen on hänen velvollisuutensaakin pyrkiä. Ei velvollisuutensa niin, että joku häntä tulikirjaimisilla rangaistussanoilla käskisi siihen, vaan niin, että ihmisen ihanin ja täydellisin olo on juuri siinä, ja että hän toteuttaessaan ihmisyyttään luonnollisimmasti ja välttämättömästi puhkee siihen. Samassa merkityksessä kuin sanoisin, että taimen velvollisuus on kasvaa puuksi, samassa merkityksessä sanon, että ihmisen velvollisuus on syventyä, sillä siinä hän toteuttaa itsensä. Ihmisen velvollisuus on pyrkiä syväksi, ihmisen siveydellinen elämä on hänen syventymisensä. Minä tarkoitan että siveys on ihmisen syvänä ja syvimpänä olemista. Siveys on silmänräpäyksellisen, luonnon rinnan avaavan hetken iäisyys- ja äärettömyyspäilymistä, jolloin ihmisen sielu ja maailman näky värisevät yhtenä helmenä. Siveys on ihmissielun iäisyyden pyhä silmänräpäys. Ihminen elää siveyttensä, kun hän nauttii syvimpänä ja hartaimpana.

Mikä ihmisen tämmöiseksi syväksi koskettaa? Taide. Taide ihmisessä syvät hetket herättää. Taide herättää iäiset, kaikkeudessa väräjävät hetket. Ymmärrän taiteen laajasti. Ymmärrän sillä kaiken, mikä vavahduttaa ihmisen tuntemaan sielunsa. Minä tarkoitan: jonka ainoa ja tarkasti tavoitettu silmämäärä on ihmisen rinnan herätys. Suljen sen alaan filosofiankin, filosofia nimittäin, niinkuin minä sen ymmärrän, on totisimmassa ja ainoassa pysyvässä muodossaan taidetta, vieläpä välittömimmästi ihmisen rinnan tunnon pohjalta herännyttä taidetta, ja semmoisena kaikkein välittömimmästi puhtaimpaan iäisyysnäkyyn herättävää. Onhan kyllä erotusta filosofin ja taiteilijan välillä, toinenhan jäähtyyttää tunne-elämänsä tarkkapiirtoisiksi, terävämerkityksisiksi sanoiksi, toinen herää lämpimän tunteensa liukuviin kukkaspuhkeaviin kuviin, jotka hellittävät ja sulattavat samatunteiseksi lukijan tai katsojan. Toinenhan kouraisee kuin kädellään ihmistä hänen tunne-elämänsä ytimeen ja tavoittaa sieltä väistyvän tunteen kristalliselkeäksi marmorisanaksi, toinen taas liikuttaa elävänä väräjäväksi koko ihmisen tunnepohjan. Filosofi valaisee ja selkentää ihmisen tunteidensa näkyyn, taiteilija jättää hänen tunteidensa punastus-aallon syleilemäksi. Mutta yhteistä on kummallakin tärkein sentään, kumpikin produseeraa oman rintansa elämää, omaa itseänsä, filosofi saa iäisyyskaiun sanoihinsa omasta elämästään, oman väkevästi aaltoavan rintansa tunteesta, ja ainoastaan omalla sydänverellä purppuroitu taide vavahduttaa ihmiset, ainoastaan itsestään ammentava ihminen voi olla suuri filosofi tai suuri taiteilija. — Ehkä voin esimerkeillä paremmin selvittää, mitä tarkoitan. Puhun ensin muutamasta filosofista, sitte esitän jonkun esimerkin varsinaisen taiteen vaikutuksesta.

Minä en ikinä ole nauttinut filosofiasta muuna kuin rintani avaajana. Ollevatko toisetkaan, joille filosofia on ollut totista harrastusta? En minä Platosta maailman rakennetta opi ymmärtämään, läksynsä-taitava kansakouluoppilas voi siitä antaa minulle paljon pätevämmät tiedot, ei hän minulle yhteiskunnan rakennettakaan valaise, eikä hän maailman ja olemisen tarkoituksista minulle anna vakaumusta. Minä en usko hänen maailmankatsomuksensa ulkonaiseen rakenteeseen. Sittenkin on Platon lukeminen ollut elämäni syvimpiä nautintoja. Sillä hänellä on ollut voima leimata rintansa tunto selviksi sanoiksi. Ihmisen minä opin tuntemaan Platossa, en maailmaa. Ihmisen rehellisesti ja tarkkavoimaisesti kuvatun tunnon maailmasta, en itse ulkonaista maailman kuvaa. Elävän ihmisen rinta Platon kirjoituksissa aukenee, elävän, väkevän ja verevän tunteidensa värillä ajattelevan ihmisen rinta. Verevän rintansa värillä kostuttaa hän huimatuimmat ajatusunensakin ja värjää ne persoonallisiksi tunnetulvahduksikseen, jotka vielä tänäpäivänä vapahtavina hellittävät lukijan rinnassa ihanat toivot. Ja jokainen hänen sanansakin, oikeasti ja tarkasti leimattuina ne täyttävät merkillisellä tyydytyksellä lukijan: se sana, mikä yli kaksituhatta vuotta sitten oli totuuden silmällä ammennettu ihmisen rinnasta ja värähtämättömällä kädellä lyöty tarkkasärmäiseen muotoonsa, se on järkähtämättömästi tosi vielä tänäkin päivänä ja jää iäksi yhtä tyhjentyä sisältöiseksi. Minä voin muutamissa suhteissa oppia miltä kansakouluoppilaalta hyvänsä enemmän kuin Platolta, yksikään nykyisistä filosofian

professoreista ei voi yhtään sanaansa täyttää sillä sisällisellä iäisyyspätevyydellä, johon Plato sanansa valoi, eivät he edes voi sanoa niitä sanoja hänen jälkeensääkään, hämmentämättä niiden raikasteräistä syvyyttä, eivät edes aina osaa sanoa, mitä syvää hän on sanonut, vaikka hänen sanansa sentään seisovat heidän edessään, jos he vain osaisivat ymmärtää ne.

Spinozallakin minä voin selittää, mistä minä filosofiassa nautin, ja minkä minä luulen filosofian sisimmäksi ja ainoaksi elinvoimaksi. Hänen kokonaiskuvansa maailmasta on mielestäni hiukan teologisesti väritetty absurdateetti, joka ei mitenkään tyydytä, jos hakee ratkaisua elämänarvoitukselle, mutta sentään olen kiitollinen sille, sillä siihen systeemimuotonsa tarjoilumaljaan on hän laskenut lukemattomia tarkkasärmäisiksi tahottuja timanttihelmiä, joissa ihmismielen väräykset ovat nähtävinä selviksi kiteytyneinä rakeina. Hänen "Etiikkinsä" lukeminen on ihmisen yhtämittaista viisastumista itsensä ja liikutustensa ylitse. On täytynyt elää terävintä personallista elämää, ennenkuin on kypsytynyt niiden, sisällisesti painavain sanojen lausujaksi. Spinoza on iäinen, ei panteistisen jumala-maailman luojana, vaan ihmisen rinnan liikutusten näkijänä ja niiden tyhjentyvä-sanaisena tulkkina, joka tekee jokaisen toisenkin, häneen syventyvän ihmisen eläväksi huomioksi oman rintansa liikutuksille.

Kantinkin edessä olisin neuvoton, jos minun pitäisi sanoa, mitä olen viisastunut hänen aika- ja avaruusopistaan. Sehän, minkä hän todistaa, on jokaiselle mystillisemmin ja syvemmin tuntevalle ihmiselle selvää jo ilman semmoista todistustakin, paljaan sisällisen tunnon aavistavana havaintona. Mutta toinen on minun saaliini, kun minä itse seuraan hänen esitystään. Se esitys, ei sen tulos, on hedelmöittävä. Jäykimmällä, tarttuvimmalla hengenvoimalla on ajatus siinä itse seisahdettu huomion eteen. Aineen hantela syvällisyys kannustaa tarkaksi koko huomion, ponnistavalla vajoutumisella upottaa huomionsa mielensä harmaisiin hämäryyksiin, ja seuraa sitte, oma mielensä karttanaan, Kantin raskaasti selkeyteen kamppailevaa esitystä. Siinä tuntee koko ajan olevansa vaikeassa työssä, jossa ponnistaa koko henkensä voiman, mutta ihana on sitte nautintokin niiden hämäräin lankojen selvetessä Kantin sisällisten, tarkkapiirtoisten sanojen edessä, ja kun viimein on taistellut hänen "Kritik der reinen Vernunft'insa" lävitse, niin on siinä samassa myöskin käynyt sisällisen havaintokoulutuksen kautta, joka on kuin järkipärisesti järjestetty voimistelukurssi ihmisen ajatukselle, tarkoitan sille sisälliselle, itseänsä tuntemaan voimistuvalla ajatukselle, joka on yksi puoli ihmisen tunnetta.

Vielä voin mainita Schopenhauerin ja Nietzschen tämmöisinä ihmisrinnan peilaajina. Schopenhauerinkin maailmankuva kokonaisuudessaan saattaa olla oikea tai väärä, ja sen oikeaksi ja vääräksi todistelut riippuvat kunkin kirjottajan mielihalusta, sillä todistaa voi semmoisista asioista, joista ei kukaan tiedä mitään varmaa, juuri mitä itse tekee mieli, mutta hänen suuruutensa ei riipu niistä todistuksista, eikä edes itse siitä todistettavasta, vaan se riippuu siitä voimasta, jolla hänkin on voinut valaista sisällistä ihmistä tai antaa oppinsa muodostua juuri kuin voimakkaan verevän personallisuuden välittömäksi emanatsiooniksi. Kellä itsellään on jotakin huomiokykyä syvänteihin sielussaan, hänelle on Schopenhauerin rehellisesti esitettäväänsä vajoova esitysvoima väkeväksi riemastukseksi ja nautintorikkaaksi valaistukseksi. Hänellä on harvinainen mahti horjahtumatta pysyä rinnan tunnettavan liikutuksen pohjalla, ja siitä, yhtään sanaa pilviin valehtelematta, tai koskaan tyhjään johtamus-slentriaaniin liukastumatta, aina oman väkevääaltoisen temperamenttinsa kontroleeraamana, puhua täsmälleen lankeavat sanat. Hänen ajatuksensa ovat hänen väkevän tunne-elämänsä tulvahuksia, ja ikäänkuin hänen personallisuudestaan kasvaneita, mutta juuri voimakkaan individualisen juurensa ja rehellisen, arvelemattoman ja paikalleen osaavan esityksensä tähden ovat ne niin totuuden-painoisia, että harvoin saa lukea sisältöpitoisempaa ja ihmisluonnon juurta paljastavampaa, kuin hänen kiviryhtiset lauseensa. Hänen sanoilleen löytää aina varmakaikuisen vastauksen omassa rinnassaan, niin rehellisesti ja välittömästi ovat ne ammennetut sisällisen ihmisen yhteistä olemuksesta. Hän ikäänkuin sukeltaa ihmisen tyypilliseen tuntemukseen, ja jähmetyttää sen sanoiksi. Olen elänyt rikkaimman kesäni Schopenhauerin sytyttämänä, enkä tiedä, kuka olisi sisällisen ihmisen herättäjänä häntä väkevämpi.

Myöskin Nietzsche on puhunut selkeitä ja iäisiä rinnan paljastus-sanoja, jotka kaukaisten aikojen taaksekin vielä tulevat voimaan puhua rehellisille rinnoille. Hän on se suurista filosofeista, jotka selvästi ja tietoisesti on jättänyt systeemilaitteen rakentamisen syrjään, sen joka toisissakin filosofeissa on ollut efemäärisintä, ja jolla ehkä vain on ollut se merkitys, että se on ollut mukavana hyllynä, jolle asetella maailmankatsomuksensa syvät viisauden aarteet. Tietysti tämmöinen on ollut hankalaa filosofian- tai oikeammin sanoen filosofianhistorian professoreille, sillä mistä he luennoissaan ja filosofianhistorioissaan voisivat puhua jollei systeemeistä, ja niitä joutavasti kumoillen ja puolustellen leikitellä filosofiaa, eihän jokaisen sana ylety elävän rinnan syvyyttä totuuden sanoiksi jähmehtyttämän, ihmiskunnan harvimmat siihen ovat vain pystyneet, ja joka aikahan sentään elää satoja filosofian professoreja, joiden myöskin täytyy elää ja viran puolesta aineestaan puhua. Ovatkin sentähden oikein ammattihengessä ahdistaneet Nietzscheä, lienee hän meidänkin maassa jo kolmasti kumottu, vaikka, sivumennen sanoen, luulisi kerrassakin jo riittäneen, jos nimittäin se olisi sattunut luonnistamaan. Aikamme suurin henki on sentään ollut tämä "uus-aikainen sofistisharlataani", ja kuihtuvaa tieteily-shablonia ovat kymmenien professorikuuluisuuksien mitätönsieluiset filosofeerausyritykset hänen

palavasta rinnasta heitettyjen syvyys-sanojensa rinnalla; yksi ainoa Nietzschen lause syyttää totisemman elämäntunnon kuin niiden paksut nahkakantiset nidokset. Wundtit ja Paulsenit ja ne muut ovat semmoisia, jotka peittävät hedelmättömyytensä totisessa, voimakastuntoista personallisuutta vaativassa filosofiassa joko siten, että askaroivat joissakin filosofialle vieraisissa spesialitieteissä, joissa kyllä saattavat tulla vaikka hyvinkin kunnollisiin ja alkuperäisiin tieteellisiin tuloksiin, filosofeja eivät he sen puolesta ole, ovathan vain ulkonaisesti tutkivia ja ulkonaisia johtopäätöksiä rakentavia tiedemiehiä; tai ovat he ammattikuulusuuksia, jotka aikanaan, kunniallakin ehkä, edustavat ensyklopedista tietoa filosofia-tieteen, — ei filosofia-taiteen — alalla, mutta se tieto uudistuu jonkun kymmenen vuoden kuluttua toiseksi, ja silloin elävät ne suuruudet vain jonkun bibliografin kirjoituksessa, Nietzsche taas ammentaa viisautensa siitä lähteestä, josta ainoastaan iäisyys-sanat ovat ammennettavissa, elävänä palavasta ihmisrinnasta, ja hänen sanansa elävät uudestaan joka kerta, kun ihminen niiden valaisemana herää salaisten syväteidensä näkyyn. — Nietzsche on ihmiselle kasvatukseksi ja rinnan liikuttajaksi, niitä muita lukee suorittaakseen filosofiassa "laudatur'in". Hän elää oppinsa personallisesti, välttämättömästi, hänen oppinsa on hänen personallisuutensa toteuttamista, ne toiset ovat sattumalta ja ulkonaisesti valinneet jonkun, yhdentekevää, minkä ajatussysteemin, joka ei missään ole ehdoton tulvavahdus heidän elämäntunnonaan, vaan ainoastaan päälle otettu munteerinki.

Tietysti harva on elänyt niin mahtavaa elämää, että se nähtäväksi valaistuna voi uudelta alkuperäiseltä puolelta paljastaa ihmisen sielun. Voikin koko ihmiskunnan historiassa laskea ne miehet sormillaan, joilla siihen on ollut voimaa. Eipä meillä esimerkiksi täällä pohjoismaissa ole ollut kuin yksi ainoa, jolla olisi ollut mahti lohkaista rinnastaan todet alkuperäiset sanat, tanskalainen Sören Kierkegaard. — Tietysti, puhella ja kirjoitella osaavat kaikki, totuus ei ilmesty volyymeissä sentään, se paljastuu terävässä, eletyssä sanassa. Joku Spencer saa kirjoitella paksut kirjat ja rakennella sanasta toiseen liukastuvia pintapuolis-tosia teorioja, jotka päällin puolin ja ulkonaisesti yrittävät selittää maailman menoa, silloin vasta hän suuri olisi, jos hän osaisi naulata sanaksi yhden ainoankin ihmisen sisimmän väreän. Mutta siihen ei pysty muuta kuin suurin ja alkuperäisimmästi elävä ihminen, toisilta liukastuu se sana syntymättömänä kädestä, kätkekööt he sitte sen heikkoutensa kuinka imponeeraavaan ulkonaiseen tilapääviisauteen tahansa. Filosofia ei ole verettömäin, vaikkapa humanisiksikin itsensä kutsuvain lauseparsien puhelemista, filosofia on todellisen, verevän, tunnealtoisen ihmisen rehellistä itsensä paljastamista, todellinen filosofi todistaa itsensä siksi sillä, että tuntee aina hänen personallisen valtimonsa tykättävän hänen sanoissaan, silloin hän ei puhu tuulen tuomaa, jonka sama tuuli viekin, ja silloin hänen sanansa herättävät sanottuina täysinäisen, personallisesti tunnettavan tyydytyksen. —

Olen puhunut näin pitkälti filosofiasta, osaksi koska silläkin on taiteen iäisyydestä ja iäisyyttä varten ammentava pyrintö, osaksi, koska se ehkä puhtaammin vielä kuin itse taide antaa selkeän esimerkin itse kirjottajan omaan rintaan pohjautuvasta, ja sen pohjalta lukijaa valaisevasta ja hänen tuntemuspiiriänsä väljentävästä vaikutuksesta, osaksi viehätyn itse aineenkin tähden laajempaan esitykseen. Jos nyt käännämme silmämme itse varsinaisen taiteen piiriin, näemme senkin syvimmän vaikutuksen ihmisen liikuttamisessa syvempi- ja voimakkaampi-tunteiseksi, personallisesti rikastulvaiseemmaksi. Taide virvottaa tunteet ihmisessä, ei sillä muuta silmämäärää olekkaan. Kauneus- ja ihanuustunteet, pyhyystunteet, puhtauden valkoiset tunteet, totisuuden, ylhäisen halveksimisen, palavan rakkauden tunteet, kaikiksi niiksi se koskettaa ihmisen. Ihmis-onnen ja onnettomuuden syväaaltoisella liikutuksella se yrittää viljellä ihmisen sielua. Tai mikä tunneväre ei rikastuttaisi ihmisen sielua? Ehkä minä esitän jonkun esimerkin siitä, miten minä ajattelen taiteen väljentävän ja syventävän ihmisen tuntotaustaa. En valitse esimerkkejäni erityisesti silmälläpitäen suurivaikutuksisinta taidetta, valitsen, ensimmäistä lukuunottamatta, esimerkeikseni semmoiset, jotka mielestäni selvimmästi alleviivaavat käsitystäni, ja antavat vähimmän tilaisuutta todellisen tarkotukseni väärinymmärtämiseen. Tahdon kaikella muotoa nimittäin välttää sitä, että joku saattaisi esimerkeistäni saada ylyykettä oman ahtaan, taidetta rutistavan siveyskäsitteensä vahvistamiseksi, ikäänkuin muutamain suurten taideteosten vaikutus lähtisi pintapuolisesta siveyssäännöstä, jonka satunnaisesti ehkä voi interpreteerata niihin, ja tahdon sentähden jo valita esimerkkinikin sillä silmämäärällä, ettei tässä suhteessa synny kaksimielisyyttä.

Luen "Kuningas Fjalarin" ja — — kuljen kuin ylhäisessä jääkynttiläisessä eetteritemppelissä, jossa jääksi hydyttyneet sankarit huurteisten ripsiensä alta katsovat terässilmillensä minua, jäätyneet sormensa miekkainsa kahvoilla. Siellä on kuin teräshelisevän huurteisen talviaamun keskellä, jossa taivas on raikkaan kylmänä pilaristona yllä, maa valkeana lumilakeutena ympärillä. On kuin hymniä koko ihminen, raikasta, ankaraa, sinervän lumen säkenöivää teräshitulettä mieli, valuista avaraa viivaa maailmantunto rinnassa, kaikki ylhäisen yksvärisyyden selkeätä ankaraa juhlallisuutta; maailma ja elämä seisovat kuin ensimmäisen hetkensä pyhässä iäisyystunnon silmien edessä, kaikella on iäisyys-, värähtämätön iäisyysmerkityksensä, ja lukijan rinta hymisee hämäräksi temppeleksi sen jokapuolella pilaroituvan hartauden koskemana.

Tai katsokaamme Byronin Don Juania. Mustan vihan pakotukseksi kasvanut rinta on siinä päässyt

puhkeamaan. Vihastuneena halveksimisen pathoksena kuohuu runo, ylimielisellä uhmauksen riemulla heittäytyy se kuin tiikeri pikkuis-tyytyväisyyteensä jähmettyneen maailman ylitse. Siinä runoilijan mukana kasvaa omakin rinta saman mustan, puhkeamaan pakkautuvan halveksimisvihan virraksi, jokainen räikeä, maailmaa vasten silmiä osaava sana on kevennykseksi sydämelle, on kuin olisi oma käsi ollut mukana sitä läiskäyttämässä. Runo puhkaisee rinnassa kuin uuden voiman lähteen auki, ja siinä tallaamisriemussa kylpiessään tuntee rajattoman, rinnanpohjaa vilvottavan, tyydytyksen, maailman pikkaista moraalituomiota tallaavalla uhmauksen ilolla heittäytyy kirjan hekumasanoihinkin, riemuitsee ne kerran selvästi sanotuiksi, ja ikäänkuin riehuu kerrakseen kaiken tahmaisen tomun yltään. Don Juanissa saa kasvaa yltyneen, punapaloisen persoonallisuuden väkivaltaisena loimahtavaksi liekiksi, ja sen sanoissa saa ihmisen persoonallinen tunto väkevän voimakylvyn. —

Ibsen riemastuttaa minua rypistettyjen silmäkulmansa alta välähtävän salamakatseensa kylmänkuumalla väliäpitämättömyydellä. Mitä sillä väliä on, jos yhteiskunnan ahdastokeiset rajat tulevatkin murskatuiksi, jos vain yksityinen ihminen pääsee tuntoon henkensä intensiivisyydestä pakkautuessaan niitä rajoja vastaan? Yhteiskunta järjestyksineen on tukalapainoinen, ihmistä tukahuttava lohikäärme, mustassa vihassa nousee sisällinen ihminen Ibsenin teoksissa taisteluun sitä niljaista hirviötä vastaan. Voimakkaasti kyhähtelevällä vahingonilolla näyttää hän yhteiskunnan aina väärässä yksityistä, vaistoisella tunnolla sitä vastustamaan heräävää yksityistä ihmistä vastaan. Ibsen osaa järkyttää hereille itsensä tuntevan ihmisen ihmisessä, enpä tiedä, koska tuntisi itsensä väkevämpihaluiseksi astumaan ristiriitaan kaiken omaa ihmisyyttä pienentävän ja tukuuttavan ulkoisuuden kanssa, kuin Ibsenin syyttämänä, tuntee itsessään kuin rajattoman ponnahtamisvoiman, roihuisi punaisena palona sitä kaikkea yhteiskunnan pienentämistä vastaan.

Ehkä vielä puhun Frödingin "Morgonsång'ista", josta ensi kirjoituksessanikin jo mainitsin. Siinä runossa elää aistillisen puhtauden ilon, joka lämminhoisen alastomuuden kuvana sähköttää mielikuvituksen. Raihnainen ihminen, joka ei siinä nautinnon puhdasta viiniä tunne, ja joka ei sitä siemauksittain juo! Siinä laulussa tuntee itsensä herätetyksi semmoiseen aistilliseen täysitykyksisyyteen, että elää kuin toisessa, olympiseksi notkistetussa ja nuorennetussa ruumiissa, jonka notkeanivelisissä jäsenissä veri lentää keveänä ja lämpimänä tanssina. Voimakkaan lisätydytyksen herättää tämä runo sillä vapahtavalla ylimielisyydellä, millä se antaa tämän ilon puhua ihan raihnautaan punastuvan maailman uhalla.

En tahdo puhua kaikista niistä voimakkaista liikutuksista, joilla Shakespeare voi välähdyttää ja avaroitaa lukijansa, en Goethen voimasta hillitä mieli avararytmiseksi kauneustyyneydeksi, en Heinen runojen sielua hyväilevästä kyynelraskaasta tunneaalosta, en monesta muusta sieluun heräävästä ihanausviihdytyksestä, sanon lyhyesti vain: runous ja taide ovat ihmisen virvottamista, ovat hänen tuntemisaaltojensa tihentämistä, ihmisen rinnan väljentämistä herätetyillä tunnesävelmillä. Jokainen taideteos, joka tunteena virtaa sieluun, syventää ihmisen tunnelmataustaa. Intensiivisemmällä tunneenergialla helteän minä Ibsenistä, ihanat värityskylvyt olen minä elänyt Shakespearessa, kumpikin on viljellyt minun tunnepohjani syvemmäksi.

Taide onkin ainoastaan sisällisen ihmisen herättämistä. Jokainen sieluni lävitse aaltoava kauneuden väristys jättää minun rikkaampana ja herkempituntoisena. Taide antaa minun elää ihmisen rinnan sulattavat onnen ja onnettomuuden syväväräyksiset aaltotulvat. Se antaa minun elää sen basuunasoittoisen räikeän hyökkäysilon, jolla sankarisieluksi palanut ihminen syöksähtää maailman pikkuisia, ihmistä ahdistavia lakeja järkyttämään ja oman laaja-aaltoisen rintansa mukaan muodostamaan, ja nostaa minut hänen mukanaan myrskyämään sitä yhteiskunnan matalaa, mutta tukalaa ja tukahuttavaa lyijymuuria vastaan, mutta se polttaa minut syvätuntoiseksikin antamalla sen taistelun päättyä kauneusvoimaisimman ihmisen mahdollisella lannistumisella tukalan pienen elämän edessä, sentään siinä sortumisessaan vielä kirkasna säkenenä leiskuen sen matalan kompastuskivensä yli. Taide liikuttaa valkoisen kukkasen kauneussilmänä minun sieluni. Taide kasvattaa minut, milloin patoutuvaksi vihanvuoreksi, milloin silmänräpäykseen unhottuvaksi onnenhymyksi, milloin ihanan liikutuksen kyneleksi. Aina taide hivelee sieluni syvempisisältöiseksi ja herättää siinä uuden ihmisellisen tunnevärelmän. Taide virvottaa ihmisen syvätuntoiseksi.

Sanonko minä väärin nyt, jos minä sanon, että taide herättää ihmisen siveelliseksi? Siveelliseksi, se on hienoimmaksi, syvin- ja totisinsieluiseksi. Muistattehan, mitä jo sanoin, että ihmisen siveellinen elämä on olla virittynyt tuntemaan maailmaa joka väräyksessään. Nythän olen juuri sanonut taiteen herättävän ihmisen juuri tähän. — Ei taide ole muuta kuin ihmisen siveelliseksi herättämistä, eikä siveys muuta kuin taiteen heränneeksi liikuttaman ihmisen tunto. Taide ja siveys ovat saman asian eri puolet, vaaleva ja viheriä puoli samaa salavanlehteä.

Taideteos, joka elävällä tunnolla väräyttää ihmisen rinnan ja hivelee hänet tunteissa tykähtäväksi, ei voi olla epäsideellinen, olkoon se vaikka Frödingin "Morgonsång", taideteos, joka nostaa ja saa tuleen minun ihmistuntoni ja täyttää minun ponnahtavalla tiheäaaltolisella sisällöllä, on aina vaikutukseltaan terävästi ja kohottavasti sideellinen, olkoon se sitten vaikka Byronin Don Juan. — Taide on aina

siveellistä.

TOTUUDESTA.

Mikä on oikeinta ihanteellisuutta? Rakastaa totuutta. Rakastaa totuutta yli kaiken. Yli kaikkien kauniiden valheidenkin.

Ihmisen rikkain riemu on riemu totuudesta. Ihanaa on kuulla totisesta tunteesta ammennettuja tosia sanoja, vielä ihanampaa on omasta rinnastaan tavoittaa todet sanat. Ei mikään muu sanottunaan täydellisesti tyydytä ihmistä, kuin selkein totuus. Kun puhun totta, puhtainta ja paljainta totta, silloin puhun kauneimmasti ja syvimmin vaikuttavasti, ja minun joka sanani ansaitsee kuulemista.

Totuus on kaikessa kauneinta. Totuus on kaikessa jalointa. Jos olen tosi aina, tosi puheissani, ja, mikä merkitsee vielä enemmän, jos olen tunteissani tosi ja uskallan nähdä ne tosina, silloin ansaitseen olla ihminen, maailman ihanin ilmestys. Ei ikinä ole puhuttu pysyvää runouden sanaa, ei ikinä lausuttu sydäntä avaavaa ajatusta, ei ikinä tehty tekoa, joka olisi jokaiselle ihmiselle ilmestynyt suurena ja pysyvänä, ell'ei sitä sanaa tai tekoa ole lausuttu tai tehty täydellä sydämen uskolla, täydellä totuuden palavuudella. Kaikki pysyvä maailmassa on pohjattu totuudelle.

Totuus on sydämen palavaa uskoa siihen, mitä tekee tai sanoo. Jos minä olen pyhästi sytyksissä jostakin tehtävästä, jos minun koko oloni leimuu tahdosta tehdä se, jos minä sitte saan suorittaa sen tekoni puhtaasti ja suorasti sisäisen tahtoni mukaisesti, silloin teen totisen teon, jonka tekeminen on olemiseni riemu, ja joka tehtynä on kuin osa minua itseäni. Jos olen kypsynyt johonkin tunteeseen, joka ikäänkuin kirpoo olemukseni keskeltä, jos se tunteeni selkee sanoiksi minussa, ja minun onnistuu puhua ne sanani muuttamattomina toisille, silloin kylven totuuden sanomisen riemussa, ja minusta tuntuu kuin omassa sanoissani olisin synnyttänyt itseni iäiseksi.

Totuus on ihmisen palavan itsensä toteutusta. Ainoastaan jos teko suorasti lähtee ihmisestä itsestänsä, ainoastaan jos sana on paljaasti ja ainoasti tunnetta, ainoastaan silloin tuntee tehneensä totisen teon ja sanoneensa totisen sanan. Kun ihminen teoissaan tai sanoissaan on rehellisesti ja välittömästi saanut vuodatetuksi itsensä esiin, silloin on hän tyydytetty niiden tekemisestä tai sanomisesta, ja silloin hän on varma niiden totuudesta.

Mutta semmoinen totuuden sanominen ja totuuden tekeminen vaatii pyhintä itseensä syventymisen hartautta. Ihmisellä, ollakseen teoissaan ja sanoissaan toden, täytyy olla semmoinen elävä tunteen voima että hän voi tuntea itselleen havaittavasti. Ihmisellä täytyy olla niin voimakas sisäinen elämä, että se itse liikutuksissaan astuu hänen havaintoonsa, silloin on hänellä omassa itsessään aina varma aines lausuakseen tai tehdäkseen totta. Kun osaa välittömästi havaita ja välittömästi noudattaa tunnettaan, silloin voi ihminen olla tosi koko olossaan. Mutta tämä ei ole joka ihmisen voimassa. Useimmat ihmiset ovat liika heikkoja voidakseen sanoissaan ja teoissaan tavoittaa oman itsensä alkuperäistä totuutta. He kadottavat oman itsensä havainnostaan, ennenkuin voivat tarttua siihen, eikä heillä sentähden ole itsessään varmaa pohjaa, jolta voisivat tavoittaa totisten sanojen ja totisten tekojen aineksen, ja heidän tunteensa ja puheensa jäävät löyhiksi.

Ainoastaan syvä ja voimakkaasti elävä ihminen voi totisesti tuntea itseänsä ja voi sen tuntemuksensa toteuttaa ulkopuolelleen, ja ainoastaan tämmöinen ihminen voi sanoa tai tehdä totta. Semmoista totta että se jokaiselle toisellekin ihmiselle paljastuu totena. Jokainen ihminen on nimittäin sisällisessä tuntemuksessaan sama, ainoastaan että tämä sisällinen tuntemus toisella elää voimakkaammaksi kehittyneenä ja tietoisemmaksi viljeltyinä, toisilla taas uinuu havaitsemisen ulkopuolella ja ainoastaan odottaa herätystään ja sitte vähävähäistä selvätuntoiseksi viljelystänsä. Kun Plato sanoi että ihmisen ajattelu on ainoastaan unohdetun uudestaan muistamista, tarkotti hän juuri tätä. Ihmisen ajatukset uinuvat kaikki hänessä itsessään, ne tarvitsevat vaan herätystä hänessä, virvotakseen hänen tunnettavikseen. Ihmiselle ei ikinä voi antaa ajatuksia, mutta hänen voi herättää niihin, kuin hänellä jo salassa on. Tämä herätys voi tapahtua ainoastaan sillä tavalla että itse hakee omat ajatuksensa, niinkuin ne tunnossa elävät ja virvottaa ne, tuntoansa tarkemman ja tarkemman huomion alle pakottamalla, yhä syvemmissä ja salaisemmissa yhtymissään havaintoonsa, sen havaintonsa koettaa sitte kuvata tarkimmissa ja oikeapiirtoisimmissa sanoissa; siitä kuvauksesta voi jokainen toinen ihminen, joka itsessään on samalla tunto-olemuksella varustettu, sen kuvauksen holhoomana edetä syvemmälle itsensä ja ajatustensa havaitsemisessa ja tulee siten viljellyksi herkempään itsensä tuntemiseen. Tästä selkenee, miksi kaiken ajatuskuvauksen aina täytyy olla lähteneen todesta tuntemuksesta ja olla todesti esitetyn. Ajatusesityksen täytyy nimittäin toteutua jokaisessa lukijassa.

Mutta ennenkuin se tämän voi tehdä, täytyy sen olla varmasti tunnetun ja varmasti esitetyn mielentilan kuvan, silloin vasta voi se herättää saman mielentilan lukijassa, silloin vasta voi se kypsyttää taimen samallaiseen ajatustuntemukseen lukijassa ja siten voimistaa hänen itse-havaitsemistaan ja viljellä hänen henkeänsä tietoisammaksi. Ainoastaan oikeasta totuuden metallista muovaeltu sana voi helähtää saman soinnun hereille sitä sanaa kuulevassa ihmisessä, ainoastaan jos se sana todella on ihmistuntemuksesta kirvonnut, voi hän sen omassa ihmistuntemuksessaan läsnäolevana havaita. Ell'en voi sanoihini valaa tunnetuinta katsomustani, ei kukaan siitä sanastani myöskään voi mitään katsomuksen tunnetta saada itseensä, ja semmoinen sanani liukastuu ihan tehottomana ja kuolleena jokaisen ihmisen ohitse.

Saattaa kyllä rakennella kauniilta kangastelevia sanaryhmiä, saattaa kyllä teeskennellä kaunistettuja tekoja, ne eivät kuitenkaan ole muuta kuin tuulesta ja tuuleen haamuiluja, joll'eivät ne suorasti ole ihmisen varman tuntopohjan esitystä. Ell'ei sano ja tee kaikkea suorastaan itsensä pohjalta, silloin sanoo tai tekee ainoastaan kevyitä tuuleen fantiseerattuja ilmalinnoja, jotka kuin kokeen päälle haparoiden ovat sattuneet muotoonsa, ja joilla ei ole mitään esitys- ja kuvausmerkitystä takanaan, ovat ainoastaan tyhjiä kuolleita yhteensattuneita sanoja, jotka eivät mitään kuvaa, koska niitä puhuttaessa ei ole ollut mitään kuvattavaa, eikä kukaan niitä lukeva, tai niitä näkevä voi niistä löytää mitään, joka valaisisi häntä itsensä ja tuntemisensa ylitse, ja joka sytyttäisi hänet itseensä tuntemisen ihanalla riemulla.

Suorasti omasta tuntemuksesta täytyy sanojen olla vuodatetun, ollakseen vaikutuksesta. On kyllä totta että puhutaan ja kirjoitetaan paljon toisenkaltaista. Se lähtee siitä, että ainoastaan harva on edes siinä määrässä kehittynyt, että olisi tullut tuntoon tämän sisällisen ajatushavaintonsa kehityksen välttämättömyydestä, he eivät edes ole tulleet tuntoon siitä sisällisen tuntemustilansa olemassaolostakaan, ja jos he lukevat jotakin, eivät he siinä lukiessaan palaa itseensä ja itsensä pohjalta tunne sitä lukemaansa todeksi, he lukevat ainoastaan aikansa kuluksi, ihan kuin leikkisivät jotain seuraleikkiä tai laskisivat pasiansia. Lukeminen on ulkonaista ajankuluksi askaroimista heillä, eikä heille ole mistään merkityksestä onko kirja, jota he lukevat tosi vai teeskennelty. Se on tämmöistä lukemista varten kuin syntyvät kaikenmoiset merkityksettömät kirjat, jotka toisinaan ovat lävitsensä teeskenneltyjä ilman yhtään ainoata tuntevasta ihmismielestä tavotettua ja tuntevaa ihmismieltä avaavaa sanakuvaa. Jos jokainen ihminen lukemisessaan ainoastaan hakisi itseensä totiseen ja syvempään itsensä havaitsemiseen virvottavaa lukemista, jäisi hyvin paljon kirjoja lukematta, ja sitte kirjottamattakin. Voi siis kyllä olla kirjallisuutta, joka ei ole totta, ja jota sentään luetaan, minä väitän ainoastaan että yksin se kirja, joka on totta, on totisesta ja pysyvästä arvosta.

Mutta juuri se että useimmat ihmiset eivät ole löytäneet sitä sisäistä lukemustapaa, josta välittömästi tunnettavasti paljastuu, mikä sana on totta, mikä ei, tekee että se mikä sisäisesti on ehdottomasti varmaa ja totuuden kullalle helähtävää, ei aina jokaiselle ihmiselle näy itseään todistavan selkeästi, ja että ihmiset niin usein harhailevat kaikenmoisten tekokultaihanteiden pettäminä. Jos olisi jokaisessa ihmisessä sisällisyys valveilla, eivät totisesti kaikki merkilliset kauniiksi tehdyt valheet niin helposti voisi hourata mieliä, herkkä ja lahjomaton itsekuulustelu voisi aina helposti kuulla valhetunteen niiden koristehelyn takaa. Tavallinen, syvempää tuntematon mielenlaatu voi aivan helposti joutua valheihanteellisuuden huikaisemaksi. Kun esityksessä kaikki on hyvinpäin tarkottavaksi silotettua, kun siinä kaikki kevyen pinta-ihmisen kevyet pintaliikutukset tulevat tarpeellisella tavalla helmitetyiksi, kun se, jonka elämä on ollut köyhäin varojen itselleen riistämistä, saa semmoisessa esityksessä lukea ne kauniit jalomielisyysliikutuksensa, jotka hän tunsu, kun hän kerran antoi 25 markkaa köyhälle vaimolle, kun siinä kaikki on pintapuolisinten, ilman sisällistä ymmärrystä kuvattujen mielialarefleksien esitystä, silloin saattaa varsin helposti enimpäin ihmisten edessä esiintyä ylevyyden ja jalouden ja kauneuden apostolina. Mutta jos sitävastoin tohtii paljastaa ihmisen ihmisenään, ainoana ihanuuden vaatimuksenaan se että esittää tuntemaansa totta, silloin saattaa monelle tuntua loukkaavalta ja olemisen kauneutta viottavalta. Hyvin monelle ihmiselle voi esm. Topelius sentimentaalisessa tunteilussaan, joka enemmän katsoo kaunistelevasti, kuin kauniisti ja suuresti elämään, ja joka matalain ja pintapuolisten kauneus- ja siveys-tunteiden ihannoimisellaan näyttää helposti voivan unnuttaa kokonaisen kansan syvästä ja rehellisestä totuuden rakkaudesta, hän voi monelle näyttää totisemmasta ihanteellisuudesta syttyneeltä, kuin esm. Nietzsche, joka palaa elävintä totuuden pathosta, ja jonka joka sana rehellisyysliekissään on ihmisen omantunnon heränneeksi tulistamista. Löyhiin, tyhjänfantastisesti, tai keveän satunnaisesti muodostuviin, hiukan tunteileviin ajatusyhtymiin voi vähän jokainen sisällyksettöminä ajankulutushetkinäänkin itsensä jättää, syventymiseen ja jokaisessa uudessa ajatuksenaukenemisessa yhä syvempään kamppailevaa esitystä seuraamaan tarvitaan totista, sisäisimpään totuuteen koko henkensä voimalla taistelevaa mieltä.

Ainoa oikea tapa ja ainoa tyydyttävä tapa, jolla pitää sanottavansa esittää, on siis esittää se todesti, tosimpaan ilmaisuun kamppailevasti. Ei ikinä saa tyytyä ennenkuin siihen sanaan, joka suorimmasti on oman mielialan paljastus. Totuus on se, jonka koko olonsa hetkellisessä pyhässä hartaudessa tuntee, ja totuuden lausuu, kun muuttamatta ja tarkasti kypsyttää sanaksi tämän tuntemuksensa. Näin lausuttu

tuntemus on ihana sanaksi muodostaa, ja kuultuna herättää se totista iloa. On sanomattoman ihanaa kuulla sanoja, jotka tarkasti kuvaavat syvällisen mielen sisällisiä tuntemuksia. On ikäänkuin valaiseva säde yht'äkkiä loistaisi syvälle sydämeen niitä lukiessa, ja ikäänkuin sen valossa yht'äkkiä näkisi kaukasiin ennen hämäryydessä uinailleihin perspektiiveihin mielessään. Tuntee ihanasti sen että semmoinen tuntemus on ollut ihmisen voimassa sanoiksi haahmota, vielä väkevämpänä herää riemu siitä, että omassa itsessään tuntee sen syvän sanan todeksi todistuksen. Ainoastaan se ilo on tätäkin iloa korkeampi, jonka tuntee kun itse on onnistunut lausumaan toden, todeksi koko olemistuntemuksellaan takaavan sanan. Kun siinä on hautonut ja hautonut tuntemuksensa yllä, tavottanut ja tavottanut sitä tyhjentävää sanaa ja se vihdoin kirpoo sanottavan asian keskeltä kuin vapahtava aurinko, silloin hyökyy niin voimakas ilontunto mielessä, että melkein tuntee aistittavaa nautinnossa vapisemista. Kun tuntee itsensä toteutetuksi lukemassaan, tai kun sanoissaan on mahtanut paljastaa sisäisen tuntemuksensa, silloin on ihmisellä kummallakin kerralla ihana tunto kuin olisi hän tehnyt virkistävän sukelluksen ihanamman ja täydellisemmän olemisen lähteeseen.

Ainoastaan jos sana on lohkaistu persoonallisuudesta, jonka lävitse olemisen tuntemus elävästi tunnettuna virtaa, ainoastaan silloin se sana on sana, joka vapahtaa ihmisen itsensä tuntemiseen. Lausunnan totuus riippuu lausujan persoonallisuudesta, jos sana on tulistettu lausujan elämäntunnolla, on se tosi ja itsensähavaitsemiseen herättävä, ell'ei sitä elämänjuurta siinä tunne, on se vaikutukseton. Ei edes tarvitse uskoa sanomuksen ulkoiseen olemisen selitykseen ja ulkonaisesti toteutettaviin johtopäätöksiin, silti se sanomus voi olla tosi ja totuuden havaitsemisella rintaa liikuttava. Minä en usko kirjaimellisesti Nietzschen lauseihin, mutta minä uskon siihen henkeen, joka on synnyttänyt ne lauseet, sanoissa havaitsen minä sen elämäntuntemuksen, josta ne sanat ovat vaan tulvahdusta, ja tunnen tyydytyksen sen totisesti tuntevan hengen tuntemisessa. Minä tunnen Nietzscheä, en pintapuolisella punnitsemisella ajattele Nietzscheä, ja siten saan minä Nietzscheä välittömästi häilyä väkevän, olemisen syvyyksiä tuntemaan vaipuneen hengen tunnealoissa ja siitä herätä syvätuntoisemmaksi itsekin. — En minä ymmärrä sitä, että muulla toivolla lähestytäänkään filosofia. Epäilen että ne ihmiset, jotka filosofiassa etsivät selväpiirteistä ja käytännöllisesti todeksi havaittavaa olemisen selitystä, että ne eivät etäisimmästikään kykene filosofiseen ajatuskantaan. Ensimmäinen ja ainoa ehto ollakseen filosofi on se että elävästi ja täydellisesti havaitsee, että koko olemisemme on jokaisessa silmänräpäyksessään salaperäisintä, jota täydellisesti käsittämään ei kukaan olevainen voi kirkastua samalla olemisestaan häviämättä, ja että ainoa filosofinen suhde siihen on resigneerautua sitä raittiin käytännöllisesti selittämästä. Sokrateen lause että filosofin ainoa syvempi tieto toisten ihmisten rinnalla on se tieto, ett'ei ihminen tiedä mitään, on vieläkin ainoa filosofista mieltä osottava kaiken tiedon lopputuntemus. Me olemme ja elämme äärettömän ihmeellisyyden keskellä, jossa me itse ja kaikki ympärillämme, pieninkin on selitysvoimamme ulkopuolella. Ainoa tuntemus, joka kerrallaan voi herättää ihmisen filosofiksi, on kerrassaan kaikessa merkityksessään ja kaikessa elävässä valtaavassa totuudessaan havaita tämä. Filosofin sanoissa ei ollenkaan ole merkityksestä, minkä hän sattuu puhumaan elämän ulkonaisesta rakenteesta, hänen sanojensa ainoa ihanuus ja totuudenvoima on siinä että hän niissä paljastaa ihmisen tunnon salaperäisen elämän keskellä. Ei ihminen vaadi tietoa yleensä, ihminen vaatii tietoa siitä, mitä hän ihmisenä tietää voi. Muistan harvoin tunteneeni voimakkaampaa ihastusta, kuin lukiessani Pascal'in lauseita ihmisen tuntemusvoimasta iäisyyden ja äärettömyyden edessä, niissä sentään ei ollut muuta sanottuna kuin ihmisen huimaistu huikaistu tunne niiden edessä, ihmisen voimattomuus tunkea niiden kokonaiseen ymmärtämiseen, mutta juuri tämä ihmisen elävä tunnettu tunne ihastutti minua ja antoi minun niiden sanojen edessä tuntea sitä samaa iäisyyden huumausta. Ei vaadi tietää asiaa, vaatii tietää ihmisen tunnesuhteesta siihen, ja sen tunnesuhteen vilpittöntä ja oman tuntemuksen valossa oikeaksi havaittavaa esitystä. Jos syvän ihmisen tuntona tunnen, että ihminen ei voi tuntea maailman kaikkeuden olemis-selitystä, ei ikinä voi ihmisenä siihen vajottautua, silloin olen siitä kysymyksestä rauhassa. Enempää kuin en siitä tule toivottomaksi että maailmassa elävänä olen painovoimalla maahan sidottu, enempää ei sekään minua lannista, että havaitsen ihmisenäolemisen asettaman rajan tietämiseni mahdollisuuksille. Ainoa vaatimukseni on vaan että jokainen sana, joka näissä kysymyksissä puhutaan, on ihmisen sielussa tunnettu ja tunnettava. Tarkotan, että filosofin sanoissa pitää saada tuntea tunteva ihminen läsnä, tunteva ihminen, joka jokaisesta sanastaan vastaa koko tuntevalla persoonallisuudellaan. Pitää saada uskoa filosofiaan, pitää hänen omasta havainnostaan ammentamansa esityksensä avulla herätä yhtä syvällä ja voimakkaalla selvyydellä nähtyyn itsetuntemuksen havaintoon. Filosofin esitys, jossa hän paljastaa itsensä, on minulle niinkuin peili, jossa minä näen itseni, ja hänen olemisentuntemuksensa on hereillä minussakin, kun minä sen esitystä itsessäni tunnen. Filosofi vahvistaa ja syventää ihmisen itsetuntemusta, ei lisää hänen tietojään, vaan herättää tietoisaksi hänen persoonallisen olemisen tuntemisensa. Filosofin sanojen pitää olla persoonallisesti tosia, ja ihmisen itsetuntemuksessa tosille kajahtavat, silloin ne vahvistavat jokaisen ihmisen sisällisyyttä, ja silloin jokainen niissä sanoissa löytää sisällisen olemuksensa toteutuksen ja rauhan.

Totuus on siis esitettävän asian totista tuntemusta ja sen tuntemuksensa oikeata esitystä. Jos esityksessä tämä tuntemus astuu selvänä esiin, silloin tuntee sitä sanoessaan voimakasta sanomisen iloa, ja silloin sitä kuulevakin ilostuu senkin asian sanotuksi kuulemisesta. Hän, joka näin tahtoo puhua,

ja hän, joka on oppinut tällaista kuulemaan, heille on totisesti ja vilpittömästi sanottu sana korkeimmasta arvosta, he vaativat aina tunnon mukaisen toden sanan huolimatta siitä, soveltuuko se sana ulkonaisen yhteiselämän suhteihin, vai ei. Ainoastaan tosi, totisesti tunnettu sana on arvosta heille, eivätkä he sanan arvoa ikinä sen muussa merkityksessä punnitsekaan, kuin tässä sen absoluuttisessa totuusmerkityksessä. Ollakseen heille pätevän, pitää sanan olla suoraan tuntemuksesta kasvaneen, ei ainoakaan syrjäkatsaus siihen, kuinka se yhteiselämän suhteihin saattaa soveltua, saa heikentää sitä sen todessa tunteen tulkitsemisessa. Ainoastaan itsestään, omasta sanoihin tulistetusta tuntemuksestaan pitää säkenöityttää sanansa esiin, jos tahtoo niille totuuden arvon; empimättä ja arvelematta täytyy antaa niiden leimuta esiin, silloin ainoastaan välähtelevät ne totuuden kultana.

Ihana on semmoinen totuus, arvelematta, seurauksiaan säikähtymättä itsensä asettava, ikäänkuin jumalan sanana ehdottomalla itsekylläisyydellä olemiseen puhkeava, josta kuin elävästä itävästä organismista voi puhjeta koko uusi ajatusten maailma. Semmoinen totuus, ikäänkuin ihmisen itsensä ajatukseksi synnytys, tai ikäänkuin hänen sisimmän olemuksensa sanaksi vanginta, on ainoa ihana sanonta, on ainoa ihmistä tyydyttävä sanonta, on ainoa, jota kuullessa ihminen tuntee kuin olemuksensa toteutuvaksi. Totuus, totuus, joka ei ole muuta kuin totuutta, paljasta palavaa tunteen totuutta, se on ihaninta. Ei yksikään tekokaunistus tee sanottua ihanammaksi kuin se että se on tosi, kokonaisesti tosi, silloin se loistaa kuin itsevaloisena aurinkona ja kaikki muu siinä hukkuu sen totuuden loistoksi. Kaikki kaunis, kaikki ylevä ja jalo, kaikki pyhyydellä värähdyttävä ei koskaan ole muuta kuin totuutta, hartaimman tunnon hartaimmasti sanomaa, ja kaikki ne ovat vaan totuuden säiteitä meille, joissa totuuden aurinko loistaa eteemme.

PUHE ILOSTA.

Onhan maailmassa monta hyvää ja kaunista asiaa, jonka puolesta on puhuttu, ja hyvästikin puhuttu, ja jonka puolesta, sivumennen sanoen, kyllä kannattaakin puhua. Yksi kehottaa työhön ja ahkeruuteen, toinen voimakkuuteen luonteessa ja mielipiteissä, yksi muistaa isänmaata, toinen kanssaihmissiä, kolmas yleviä ihanteellisia harrastuksia, niin, on lukemattoman paljon jaloja pyrintöjä, joilla kaikilla on kehottajansa ja saarnaajansa. — Nyt olen minä sentään ollut löytävinäni yhden hyvän ja kauniin asian, josta en ihmeekseni huomaa ylistyspuheita pidetyksi. Uskoisitteko, hyvät kuulijat, että se on ilo, joka näin on jätetty orvon osalle? Ilo juuri se on. Siitä sentään, toisten hylkäämästä, tohdin minä nyt ruveta puhumaan. Tai en sentään rupea suoraan puhumaan siitä. Jätän sen nyt aluksi hiukan syrjään, saadakseni ensin tilaisuuden esittää erään uuden ja ehkä oudonkin opin, joka on sydämelläni.

Olettehan aina kuulleet käskettävän: tulkaa hyväksi, ihmiset! Se onkin oikea ja kaunis oppi. Nyt tahtoisin minä sentään muuttaa sitä oppia hiukan: iloitkaa ihmiset, että te tulisitte hyväksi! — Iloitkaa ihmiset että te tulisitte hyväksi! Siinä se minun uusi ja outo oppini onkin, jonka lupasin esittää.

Tietysti tällainen on vaikea ja työläs oppi. Elämähän on karua työtä ja leipä on kovaa, missä on siis ilon sija siinä? Elämähän jännittää meitä, aamusta ehtooseen, ja uudesta aamusta uuteen ehtooseen, ja niin yhä olemme oman työmme eteen valjastettuina; kun yhden toimen jätämme, on toinen jo edessämme odottamassa, elämämme on ikäänkuin yhtäjonoinen, matalasti nouseva vastamäki, jossa ei ole huoahamisen taipaletta, vaan yhtäpäistä, jamaavaa, horrostuvaa längistävetämistä. Siinä vähitellen muu ympärillä häälyvä elämä sakeentuu silmissä harmaaksi, ihminen kohmettuu omaan työhönsä ja omaan pyrkimyksensä, tulee kuin jännitykseen vedetty vieteri, jossa aina kytee sama pingottunut veto ja sama levoton eteenpäin ahdistus, jota oman tehtävän pakko yhtäpäätä pitää tunkevassa vireessä. Siinä riutuu mieli vähitellen tukalaan nääntymykseen, ihminen jäähtetty itseensä, ympäristö, toiset ihmiset ja heidän elämänsä, maailman kaikki, ihmisen itsensä ulkopuolella olevat ilot ja kauneudet, onnen ja onnettomuuden väreet, kaikki heleän kirkasmielisyyden ja tumman kärsimyksen soitot juoksevat silmissä yhdentekeväksi yksitoikkoisuuden viivaksi: ihminen uupuu mustahaaveiseen sekavaan oloon, jota yhtähyvin voi kutsua itsekkyteen pimenemiseksi, kuin työhönsä ja tehtävänsä vaipumiseksikin. Semmoista on elämä ja semmoiseksi se ihmisen saa; — ja sittekin sanon: iloitkaa ihmiset! — Totta semmoinen on työläs oppi.

Oletteko huomanneet: mitä suuremmassa pimeydessä ihminen on, sitä herkempi on silmä havaitsemaan hienoimmankin valonheijastuksen? Missä ihminen on uhkaavimmassa hädässä, siellä hän on nopein keksimään pelastuksen tien. Jos elämä on tällainen, nurjin ja vaivuttavin, niin väitän minä että niin se onkin ihmiselle paras. Jos se on nimittäin tällainen, niin se itse jo tuskallaan ajaa meitä hakemaan lievitystä tästä tuskastaan. Ja juuri tuskansa laadulla ehkä terottaa silmämme hienommiksi löytämään sille oikean lievikkeen. Elämän piina, kuten muistamme, on juuri siinä että se hiljalleen ja hiljalleen uuvuttaa ihmisen pimeään valottomaan itsekkyteensä ja vangitsee hänen tehtävänsä ja

tarkotuksensa ahtaisten yksitoikkoisten seinien väliin. Mutta kun sen kerran tiedämme, niin silloin tiedämme pelastuksen myöskin: pois, ulkopuolelle oman ahtaistemme, hengittämään vapaan maailman iloista leijaavaa ilmaa! Ihmisen ympärillä on suuri, vapaa, värikirkas maailma liikkumassa ja elämässä. Siihen silmäys ja henkäys sen leppeitä syleileviä ilmoja, ja elämän ilkeä taikaverkko on puhkaistu! Meidän täytyy vaan osata aueta itsistämme elävälle maailmalle ympärillämme ja kohta heltiää meissä valuisampi liikutetumpi olo. Ettekö ole joskus, kun olette kohdannut jonkun parhaan ystävänne, ja saanut unehtua puhelemaan hänen kanssaan, ei hänen eikä omista asioistanne, vaan muuten vaan puhelemaan, mitä ilma mieleen tuo, yhden hetken sitä, toisen tätä, mutta koko ajan kepeästi ja juoksevasti, niinkuin se sattumalta puhuttu asia on sattunut värähtämään mielen lävitse, ettekö semmoisen hetken jälkeen ole tuntenut oloanne ikäänkuin viillytellyksi ja kevennetyksi. Semmoisia kepeitä ja huolettomia hetkiä pitäisi ihmisen koettaa osata valmistaa itselleen. Ihmisen pitäisi oveta osaamaan unehtua semmoisiin mielioloihin että hän niiden siivillä voisi liukua oman elämänsä jännityksen ulkopuolelle. Siihen hän pääsee, kun hän hetkeksikin osaa irrottaa mielensä omasta itsestään ja omista pyrinnoistään ja osaa heittää valuisen avoimen katseen elämään ympärillään. Sillä maailma on väriä ja valoa ja elämän liikettä, ja kun jättää silmänsä sen näkyyn, niin kyllä sillä kiinnittämisen voima on.

Mutta ennenkuin unohtuneella sydämellä voi maailman näkyyn jäädä, täytyy mielen olla herkän ja sulaneen, täytyy osata rakastavilla ja liikutukseen syttyvillä silmillä syventyä elämän väräjäivään näkyyn. Täytyy olla oppinut *iloitsemaan* elämästä. Ilo nimittäin, se on ihmisen hyvä enkeli. Sen leppeä käsi se on, joka ihmistä otsalle ja sydämelle silittää, ja sulattaa hänessä kaikki jäykkyyden ja tukalan jännityksen solmut. En minä tiedä, mitkä väräjävät sanat minä siitä lämminsilmä ja rakas-silmä ilosta herättäisin. Ilo on rakastavan sydämen avonainen kukoistus, ilo on hienon mielen puhdas liikutus. Oletteko joskus oikein ilona ollut? Kun sydämenne heräsi helmenä teissä ja väräsi liikutettuna kauneutena ja rakkautena. Kun ihmiset teidän ympärillänne tulivat teihin niin hellässä ja auenneessa ystävyyden värähtelyssä, että koko olonne oli kuin suurta puhkeavaa kyyneltä, jossa tuntemisenne väräsi. Ettekö muista, kuinka silloin joka värähdys elämästä ympärillänne oli kuin sisällistä kirkastumista. Semmoinen on se hohtosilmä ja liikutusrinta ilo ihmiselle, sen koskettamana voi hänen rintansa puhjeta maailman syväsilmaisiksi ja herkkämielisiksi kuvastukseksi, ilossa väräjäi ihmiseen hienoin liikutus ja kirkkain tunne ja hiveltyin onnen aavistus.

Mutta mistä tällainen ylhäinen valutus ihmisen pimeässä sydämessä? Maailma sen syyttää, maailma itse. Maailmalla on tuhat värettä ja välkyntää, maailma vapisee elämän rikkautta. Avaa sille silmäsi ja rintasi, niin tulee se maailma ja tulvii sinuun ja virittää sinun rikkaaksi ja riemuitsevaksi. Ei sinun tarvitse muuta, kuin että hetkeksi jäät vapaalla ja valuisella huomiolla oman olosi ulkopuolelle toisten oloa ja toisten elämää tuntemaan, ja kohta tunnet kuin vapaita ja huolettomia ilmoja liiteleväsi. Siinä hiipii semmoinen lepuuttava hyväilevä huolettomuus ihmisen ylitse, tuntee kiitolliseksi ja vilkastuvaksi itsensä, kun jo onkin toisten kanssa, ja yhä herkemmäksi ja avonaisemmaksi kukoistaa, kuta unohtuneemmin tähän oloon itsensä osaa jättää. Ihmiset kun he keskenään ovat, ovat tointoisensa pelastus. Tointoisensa kanssa yhdessä imevät he itseensä ilostumisen mehun, tointoisensa hupina he itsekin kirkastuvat ja tuoreentuvat. Ja tämä on suuri asia, että näin tapahtuu, sillä ainoastaan iloitsevassa ja aukenevassa ihmisessä pääsee elämä puhkeamaan kukkaan ja kauneuteen, vasta semmoisessa mielessä virkoavat puhtauden ja ylevyyden ja jalouden henget. Ilo on ikäänkuin aurinko, joka saa ihmisen rinnan kukoistamaan. Iloisessa mielessä valuiset henget vaikuttavat, siinä kaikki pyhät ja pyhimmät tunteet virkoavat, siinä kaikki liikutuksen ja rakkauden sävelet väräjävät. Ilosta voi puhjeta ihmisen sydämessä lähimmäisen rakkauden hellä kukkanen, ilosta voi mieli puhtaaksi ja yleväksi heijastua ja hengen heleätä kirkkautta janoomaan ruveta, iloitsevaan rintaan isänmaakin elävänä ja lämpimänä tuntona värähtää, ilossaan ihminen taivaan pyhyteen ja uskon voimaan voi kasvaa, ilosta ovat puhjenneet ihmisen kauniimmat näyt ja korkeimmat kuvat. O, ilo on ihmisen rinnan hiljaisiin ja hienoin ja kaunein liikutus, eikä ihmisellä ole yhtään ylennettyä hetkeä, jonka sieluna ei ilo olisi!

Kun minä nyt siis sanon: iloitkaa ihmiset, että te tulisitte hyviksi, niin enkö minä siinä sano rikkasta ja kirkasta oppia! Leppeytykää, sulakaa ja puhjetkaa iloisiksi, niin te tulette hyviksi ja syvämielisesti onnellisiksi ja teidän sydämenne kumpuu kajastelevahoitoiseksi helmeksi, jossa autuus päilyy. Ja lisäksi: uskokaa tähän iloonne, ja pitäkää sitä elämänne suurimpana kalleutena, älkääkään halventako sitä itsenne edessä pitämällä sitä joutavana ja turhana leikkihaluna itsissänne, sillä siinä on sentään teidän rintanne puhtain ja ylevyyteen pyrkivän halu teitä ohjaamassa, ja sille kuuliaisina voitte te luoda taivaanne omaan rintaanne. Iloissaan ihminen elää taivaan elämää, elää kirkkauden ja hengen ylevää ja sointuvaa elämää, ilo on ikäänkuin ovi hengen valtakuntaan, ilossaan virittyy ihminen sellaiseksi, että kaikki hyvät liikutukset häntä jalommaksi ja puhtaammaksi ja korkeammaksi sävellyttelevät. Ainoastaan hyvä ihminen iloitsee, ja ainoastaan ilossaan on ihminen puhtaasti hyvä.

Iloitkaa siis, ja uskokaa iloonne, käykää luottamuksella sinne, missä näette ilon hengen teitä viittoilevan, ei se koskaan teitä pettävänsä kutsu, ettekö ilojenne puhtaita hetkiä ikinä kadu! Iloitkaa hyvät ihmiset, pitäkää ilon kirkas-silmä pääskystä aina olallenne visertämässä, iloitkaa ja laulakaa ja

tanssikkaa ja olkaa sointuvat ja hyväsydämiset, vielä harmaapäinäkin hymyilkää ja olkaa ystävällisiä, sitte te elämästänne lämpimän ilon tarhan teette ja oman mielenne taivaaksenne kirkastatte. Minä päätän, kuten jo moneen kertaan olen toistanut: iloitkaa ihmiset että te tulisitte hyviksi!

HAUTAJAISPUHE.

Kuka onnellinen on? Onko se hän, joka saa kuolla, vai hän, joka elämään jää? Jos minä antaisin ensimmäisen liikutuksen kauniin kielen puhua, vastaisin, hän joka kuolla saa, on onnellisempi. Mutta minä tahdon olla rehellisempi, enkä vastaa niin, sillä elämäkin on ihana elää.

Elämä, mitä se on? Se on ihmeellisin ja salaperäisin asia maailmassa. Ei elämä kaunis ole, sillä usein se lyö kammostuksella meitä, ei elämä onnenlämmiin ole, sillä usein se ottaa meidät kuin riutumus ja käärii yksinäisyyden hädällä, ei elämä ylevä ole, sillä usein se antaa jaloimman kuivata meissä ja usein se saa nousemaan kasvoillemme häpeän tukalan punan. Mutta minä valehtelisin, jos minä sentähden sanoisin, että elämä on meidän vaivamme ja ahdistuksemme. Sillä elämä ei ole mitään tästä, ei se onnea ole, eikä onnettomuuttakaan, vaan se on me itse, meidän olemisemme syvyys, meidän tuntemisemme, se on sekä onnellista että onnetonta yhtähäävää, se on kaikki, mikä tuntonamme meidän itsemme lävitse käy, se on häpeän punaa ja mielen ylevyyden heijastelua, se on onnellisen lämmintä hymyrosotusta ja se on kaivetun ja särjetyn mielen nyyhkynää, elämä on kaikkea, johon kieli sanoja löytää, se on jok'ikinen liikahdus, joka ihmisen mielessä värähtää, hennoin ja hivelevin, tai painuvin ja katkerin. Kuulkaa, me, jotka elämme, meidän rinnassamme kuvastavat kaikki elämän ja maailman värit. Ajatelkaa itsessänne ja te tunnette, että teidän omassa rinnassanne piilee sekä taivaan helein ja kuultavin hymy että tuskan jäykin silmäntuijotus, teissä on sävel sulavinta ja liikutetuinta hyvyttä ja puhtaimmasti hengittävää sydämen jaloutta, mutta teissä on myöskin pimeintä itsekkyyden hiivintää ja kavalaa kylmästipunnitsevaa epäluotettavuutta, ei ole niin kirkasta eikä niin mustaa, josta teissä ei ole värähdystä, ja jota te ette tuntisi, taivaan te voitte rakentaa ja taivaan kuvata mielenne ihanuushyminöistä, mutta tuskan sijankin voitte tuntea mielenne särkyvässä hädässä ja alhaisessa nääntymyksessä. Niin soittaa elämä ihmistä.

Ajatelkaa, ihminen, joka elää, jonka elämä on niinkuin tulvinaan ja loputtomasti soimista, ajatelkaa, ihminen voi kuolla. Ajatelkaa, rinta, joka tällä tapaa voi elämässä väräjäidä, voi seuraavana hetkenä olla sammuksissa. Minä en tiedä mitään ihmeellisempää. Miksi on tänään kaikki väräjäivää liikettä ja ikäänkuin loppumattomiin kajaavaa ilo- ja surusäveltulvintaa, ollakseen huomenna yhtä vaiennutta ja äänetöntä, kuin jos ei sitä ikinä olisi ollutkaan? Mieli seisautuu tämän edessä. Meidän elämämme, tuo tuhannesti, pienimmästi ja suurimmasti väräjäivä sävelmaailma on ikäänkuin seisahduttavan kuoleman halaama. Elämä sammuu hetkessä kuolemaksi, äänettömäksi, äärettömäksi. On ikäänkuin olisi käyskellyt lumopuistoa, jossa kukkaset kimaltelivat kedoilla, puut koreilivat hohtelevissa lehdissä ja kirjavissa kukkasissa ja jossa ilma heläjäisi lintujen laulusta ja leikkiväin lapsien äänistä, ja sitte yht'äkkiä astuisi sen puiston iloisesta häilynnästä ja helinästä ja havaitsisi että se lumopuisto onkin vaan pieni kangastus-saari äärettömän äänettömän meren sylissä, joka on niin laaja, ett'ei taivaan kansikaan jaksa levittäytyä sen pimeää pintaa rajottamaan, ja niin liikkumaton ett'ei ainoakaan aalto häily sen rannattomalla pinnalla, havaitsisi vielä että se saari on vaan kangastus-saari sillä äärettömällä hengettömällä merellä, jonka saaren heleä liikkuva elämä joka silmänräpäys hupenee silmäin edessä sen meren liikkumattomuudeksi, toiselle taholle taas hulmuten uuteen elon ja ilon rusopilveen. Ettekö näe sitä syvää kirkastavaa kajastusta, jonka äänetön, suuri, iäisesti vaikenava kuolema elämälle antaa! Elämä, kirkas ja kukoistava, sille heittää ympäröivä kuolema ihmeellisen, salaperäiseen hohtoon herättävän valaistuksen. Ikäänkuin joskus sameassa synkässä myrskyilmassa, kun joku yksityinen auringonsäde sattuu puhkaisemaan raskaat pilvet, jollekin yksityiselle puulle lankee merkillinen, salaperäisessä heleydessä väräjäivä valaistus, samoin kasvaa elämäkin ympäröivän kuoleman kalveessa nähtynä ikäänkuin itsestään hohtavaan, sateenkaareisessa gloriaheleydessä loistavaan kirkkauteen. Tuo lämmin, värjyvä, joka solun vihannoitsemaan saattava elämä, tuo, joka joka silmänräpäys täyttää ihmissydämen olemisen sykähtelyllä, tuo, joka saa ihmisen olon olemaan kuin tulvillaan olevan virran, jossa koko oleminen yhtä haavaa läikkyy ja liikkuu ja peilautuu, tuo elämä, joka aina on täytenä, missä se on, eikö se ole salaperäinen ja selittämätön ja pyhä, kun sen huomaa kuoleman sylistä esiin kirkastavana. Miksi on äärettömän, iäisen kuoleman keskellä sen synkeyden taustalta ihanasti ja selkeästi esiin leimuva olemisemme ilon ja tuskan loisto? Kun sitä ajattelee, niin hartaudella jää ihmettelemään omaa elämäänsä. Meidän koko olemisemme on ihmeellisintä ja salaperäisintä ja selittämättömintä siinä kun se kuoleman yllä ihanana loistovärisenä kangastuksena häilyy. Kaikki mieleemme liikutukset ovat ihmettä. Ilo ja sulanut onni, joka saa mielen päilymään ja rauhassaan hymistelemään, rusottava lämpö, joka kutoo itsensä ihmisen sydämen ympärille, ja saa mielen

aaltoamaan hiljaisena autuaana keinuntana, pusertava jäykkä tuska, joka vetää suun ympärille kärsimyksen piirrot ja saa mielen nääntymään, kaikki ne ovat ihmettä, jos niitä oikein osaa kuolemaa ajatellen katsoa. Elämä on puhjennut kuoleman keskeltä, elämä, rikas, soiva, kukkasissa ja auringossa riemuitseva elämä virkoo äärettömän sammuneen kuoleman keskeltä, kun sen ajattelee, silloin huomaa elämän hennoimmassakin väräjäöinnissä ihmeen, jonka tunteminen seisahduttaa sydämen. Tässä valossa katsottuna on elämällä joka hetkessään, joka tunteessaan iäinen merkitys, tuntee elämässään itsensä kuin juhlallisessa ylhäispilarissa temppelessä, jossa kaikki, mikä herää silmään, värähdyttää mielen pyhään ja ylennettyyn hartauteen. Elämän joka silmänräpäys on syvä, jokainen tunne ja jokainen mielen värähdys on ihmisen olemisen syväsisältöistä jumalanpalvelusta, jokainen eletty hetki, jos sen oikeasti osaa nähdä, herättää hartaaksi ihmisen. Elämä on ihmeellisintä ja rikkainta, elämä pitää elää hartaalla ja syvällisellä mielellä. Niin arvokas ja merkillinen on jokainen elämän hetki, että se pitää elää samalla tunteella kuin harjottaisi salaperäisintä ja pyhintä jumalanpalvelusta.

Alussa kysyin, kuka on onnellinen. Nyt voin siihen vastata, hän, joka on elämän elänyt, hän, joka on ilon ja surun rikkautta sydämessään soitellut, hän onnellinen on. Onnelliset me, joille elämän suuri ja syvä lahja on annettu, onnelliset sittekin, vaikka se joskus sammuu! Sillä me olemme kerran saaneet soittaa olemisen rikasta näkyä itsissämme, ja kun kerrankin on saanut koko itsessään soida, niin palkitsee se vaikka iäisen vaikenemisen jälkeenpäin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IHMISESTÄ JA ELÄMÄSTÄ: KIRJOITELMIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are

removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.